

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Útěšná smrt - pojednání o smrti v raném novověku

Ivana Příbylová

Katedra církevních dějin
Vedoucí práce: Ota Halama, Th. D.
Studijní program: Evangelická teologie
Studijní obor: Teologie

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Útěšná smrt - pojednání o smrti v raném novověku napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 26. 5. 2018

Ivana Příbylová

Anotace

První část pojednává o smrti na konci 16. a začátku 17. století, tedy v období raného novověku. Pro orientaci v koloritu baroka je do práce zařazena část týkající se pohřbů, které patřily k nepostradatelným obřadům tehdejší společnosti. Zmínka je o moru, který kosil všechny - katolíky, nekatolíky i bezvěrce. Část druhá chce upozornit na dobu, která se zapsala také do převratného objevu knihtisku, ve zkratce je pojednáno o dílech, která vycházela a souvisela s tématem smrti. Kázání bylo věnováno především manželovi zemřelé, tudíž je krátce pojednáno o osobě jednoho z představitelů rodu Valdštejnů, Jiřím. Hlavní částí je pak vlastní kázání, které vyšlo v tištěné podobě a bylo doplněno dvěma články, tedy artykuly a „potěšením všem věřícím o tom, že duše věřících odcházejí z tohoto života do nebe“. Dodatek z pera tiskařova uzavírá celý spisek Matěje Klesela, faráře v Hostinném. Pohřební kázání raného novověku obsahovala přemíru citací ze Starého i Nového zákona, citací církevních Otců a dalších oblíbených autorů té doby. Jsou zapojeny přímo do původního textu. Upozorňují čtenáře, jak si mají počínat v životě, aby dosáhli spásy, a nabízejí naději na život v nebesích. Součástí mé práce je základní výpověď o textu, po níž následuje rozbor textu a shrnutí. Cílem práce je zpřístupnit kázání našim současníkům.

Klíčová slova

smrt, věřící křesťané, naděje, vzkříšení, život věčný

Summary

The first part deals about death at the end of 16 th and beginning of 17 th century. For orientation in Baroque color the work includes part pertaining to burials, which were indispensable social rituals of that era. The mention is about plague, that killed both, Catholics, non-Catholics and unbelievers. Part two points out to the era invention of book printing. In short deals about works, based on the idea of death. The sermon was dedicated mainly to husband of deceased. So it is briefly discussed the person of one of the representatives of the Waldstein family, Jiří. The main part is a sermon, which was published in printed form and was accompanied with two articles, namely Artyculy. A message to all believers, that soul of believers asscents to heaven. Annendung from „a printer’s pen“ concludes whole little file of Matěj Klesel, pastor of Hostinné. Burial sermons of of Early modern age contained large ammont of quations from Old and New Testament, quataions of the Church Fathers and other popular authtors of that era. There are included directly to original text. They motify readers, how to behave in life to reach redumption and offer the help for after live Part of my work is a basic statement about the text, after which followes text analysis and summary. The aim of this work is to make the sermons accesible to our contemporaries.

Keywords

death, believing Christians, hope, resurrection, eternal life

Poděkování

Děkuji zejména vedoucímu diplomové práce Otu Halamovi, Th. D., jakož i všem vyučujícím za trpělivost při mém neobvykle dlouhém studiu, a samozřejmě všem zaměstnancům knihovny za příjemné prostředí, které mi poskytovali.

Obsah

Úvod.....	8
1. Pojednání o smrti v dané době.....	10
1.1. Zpráva o pohřebnictví v Čechách a na Moravě.....	13
1.2. Pohřební kázání - proč vznikla a kam směřovala.....	15
1.3. Morové rány postihnou každého, aneb černá smrt si nevybírá.....	16
2. Autor a jeho dílo.....	18
2.1. Dedikant - Jiří z Valdštejna.....	18
2.2. Tiskař – Oks z Kolovsi Šebestián (též Ochs, zemřel asi 1572).....	19
2.3. Minulost pražského knihtisku.....	20
2.4. Autor - Jiří Klesel.....	21
3. Potěšitelný spis a prostá, ale však gruntovní zpráva z Slova Božího.....	22
3.1. Potěšitelný spis.....	22
3.2. Traktát: Artykul první.....	25
3.3. Traktát: Artykul druhý.....	32
3.4. Potěšení věřícím.....	42
3.5. Dodatek tiskaře.....	45
4. Základní výpověď textu.....	46
4.1. Kázání.....	46
4.2. Traktát: Artykul první.....	48
4.3. Traktát: Artykul druhý.....	51
Druhá část.....	54
Třetí část.....	55
Čtvrtá část.....	56
4.4. Potěšení věřícím.....	58
4.5. Dodatek tiskaře.....	60
5. Rozbor textu.....	61
5.1. Kázání.....	61
5.2. Traktát: Artykul první.....	62
5.3. Traktát: Artykul druhý.....	65
Druhá část.....	67
Třetí část.....	67
Čtvrtá část.....	68

5.4. Potěšení věřícím	69
5.5. Dodatek tiskaře	69
Závěr.....	70
Prameny a seznam literatury	72
Příloha 1: Záznamy starých tisků vyhledané v databázi NK CR za období 1520-1620	75

Úvod

Diplomová práce je pohledem do jednoho z tradičních žánrů barokní literatury. Potěšitelný spis z roku 1564, autora a faráře v Hostinném, Matěje Klesela, vychází z pohřebního kázání nad Kateřinou z Chlumu a Košumberka. Celý spisek je transkribován ve snaze zachovat z původního textu co nejvíce autentických prvků. Zároveň, z důvodu srozumitelnosti, s ohledem na dnešního čtenáře, je přepsán podle takových pravidel, jaká se pro transkripci obdobných textů ustáleně používají.

Tištěná podoba pohřebních kázání byla v raném novověku oblíbenou útěšnou literaturou a měla za úkol nejen povzbudit pozůstalé v jejich žalu, ale zároveň splňovala i úkol výchovný, a to, „že dobrý život vede k dobré smrti“. Pozoruhodným jevem na výpovědi Matěje Klesela je, že k vlastnímu kázání přiložil ještě dva články, řečené Artykuly, a dále potěšení všem věřícím, že pozemský život nekončí smrtí, ale bude pokračovat životem věčným.

Pohřební kázání raného novověku měla za úkol přimět jejich čtenáře neustále během svého života o smrti přemítat, aby pak v jeho závěru byli na odejití na onen svět náležitě připraveni. Smrt byla v oné době považována za vysoce kritický, limitní stav, v němž se mělo rozhodnout o klíčové otázce, tedy zda při posledním soudu, poté, co se nesmrtelná duše spojí se zmrtvýchvstalým tělem, bude přiřazena k zástupům směřujícím do nebe, nebo zatracena a pohlcena pekelnými mocnostmi.¹ Smrt nebyla chápána jako konec života, ale jako přechod do nebeského světa a záleželo pouze na jednotlivci, jak se za svého života choval, aby mu cesta nahoru byla zpřístupněna.

Podle katolické představy odcházely duše smrtelných hříšníků do pekla, duše spravedlivých do nebe a duše zatížené drobnými hříchy do očiště. V očiště byly v těžkých trápeních a mukách po určitý čas očišťovány, přičemž doba zde strávená mohla být zkracována prostřednictvím skutků milosrdenství, zejména sloužením mší, modlitbami a almužnami.² Duše protestantů očištěm neprocházely. Lutherovo učení o ospravedlnění pouhou vírou a milostí Boží popřelo možnost pozůstalých napomáhat spáse duší zemřelých. A tak místo mší, modliteb a almužen se nad hroby mrtvých pronášela pohřební kázání.

¹ Prchal Pavlíčková, R., O útěše proti smrti, str. 21.

² Tamtéž.

Význam pohřebních kázání nespočíval jen v tom, že si je pozůstalí vyslechli, a zmírnila jejich žal, ale byla „důležitým médiem nově se formující vzpomínkové kultury protestantů“.³ Vynálezem knihtisku již nemuselo být kázání ručně opisováno, dostalo se tudíž k mnoha lidem, jimž dříve nebylo, díky několika opisům, přístupné. A tak již v druhé polovině 16. století bylo nezaměnitelným artefaktem ve způsobu opětovného setkávání živých se svými blíznými. Stalo se významnou součástí útěšné a naučné duchovní literatury.

³ Tamtéž, str. 34.

1. Pojednání o smrti v dané době

Šestnácté a sedmnácté století věnovalo smrti neobvyklou pozornost. Úmrtí patřila ke každodennímu životu, život a smrt nebyly odděleny, již za svého života se člověk chystal na smrt. Dobrým životem si pravý křesťan připravoval cestu na dobrou smrt, oba světy byly vzájemně propojeny, žádalo se, nehřešit, vést řádný život a modlitbou si naklonit přízeň Boha. Jen tak se na onom světě dočkal člověk spásy.

K dokonalejší osvětě, vedle kázání, patřily i knížky o dobrém umírání. Umění zemřít, „ars moriendi“, nahradilo dřívější „ars vivendi“, umění žít. Za průkopníka nových přístupů k životu je pokládán Erasmus Rotterdamský.⁴ V českém prostředí se tento trend začal prosazovat od poloviny 16. století a nabyl nebývalého rozmachu. Knihy katolických i protestantských autorů našly odezvu u překladatelů, vydavatelů a samozřejmě i čtenářů. Kupodivu se mezi českou veřejnost nedostal zpočátku překlad Lutherova kázání o přípravě na smrt, s názvem Ein Serman von der bereitung zum Sterben,⁵ který vznikl hodně brzy, již roku 1519. Do Čech byla uvedena první Lutherova práce v českém překladu roku 1608. Až začátkem 17. století rostl zájem o překlady lutheránských myslitelů a teologů, a tak postupně se k nám dostávala díla o dobré smrti od zhořeleckého pastora Martina Mollera⁶ a dalších významných lutheránských teologů, wittenberského profesora Joachima von Beusta⁷ a také spis profesora teologie na univerzitě v Jeně a zakladatele lutheránského dogmatismu, Johanna Gerharda. Kalvínské učení bylo překládáno v menší míře a zastupoval je Philipp Mornay.⁸ Z řad katolíků se k tématu dobré smrti vyjadřovali ponejprv především jezuité. Vůdčím spisem je Umění křesťanské aneb příprava k dobré smrti, napsal jej kardinál svaté římské církve Robert Bellarmin.⁹

První práce českých autorů byly sepsány v druhé polovině 16. století. Mezi prvními se tématem dobré smrti zabýval Matěj Klesel,¹⁰ v roce 1564 uvedl dílko s názvem, Potěšitelný spis a prostá, ale však gruntovní zpráva z slova Božího, jak se praví křesťané v případnosti neb příhodě smrti, kteří z tohoto světa odjíti (z takové spasitelné smrti své těšiti a za to držeti a míti jisté) mají, že neumírají, než toliko na odpočinutí a na spaní odcházejí, ba nýbrž před Pánem Bohem vždycky živí zůstávají a že se v onom životě s nimi zase shledají, je poznají a

⁴ Král, P., Knihy o dobrém umírání v českém prostředí (...) in: Holý, M. Mikulec, J., Církev a smrt, str. 8.

⁵ Tamtéž, str. 10.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž, str. 11.

věčné potěšení s nimi míti budou.¹¹ V podobném duchu psal o půlstoletí později Jan Rosarius¹² a Matěj Krocín.¹³ Z kališnického prostředí pocházel Mikuláš Krupěhorský,¹⁴ evangelický duchovní správce ve Žluticích na statku Petra Kokořce z Kokořova. Na jeho pohřbu pronesl kázání a to pak sepsal pod názvem Knížka o smrti.¹⁵ V roce 1630 přeložil Jakub Kolens¹⁶ zmíněný spis kardinála Roberta Bellarmina a připsal jej Petrovi Jiřímu Příchovskému z Příchovic a jeho ženě, Ludmile Příchovské z Kokořova.¹⁷ Třetí významnou uchovanou prací je kázání na pohřbu Petra Voka, proslovené a sepsané Matějem Cyrusem,¹⁸ pozdějším biskupem Jednoty bratrské. Jak u Krupěhorského, tak u Cyra, je v pohřebním kázání obsažena i pasáž o přípravě k „dobré smrti“. Kázání vznikala a sloužila nejprve vrchnosti, urozeným pánům a jejich manželkám, popřípadě i zemřelým dětem. Co všeobecně patřilo k dobré přípravě na smrt: předně, na smrt se měl člověk připravovat po celý život, aby pak nebyl zaskočen jejím neočekávaným příchodem. Každý smrtelník měl zejména pamatovat na poslední věci člověka, tedy na smrt, poslední soud, peklo a vysněné nebe. Strach ze smrti měl zahánět nadějí na radostný život na onom světě. Aby Bůh přijal nešťastníka, odcházejícího z pozemského života, bylo bezpodmínečně nutné, myslet na Boha, na Vykupitele Ježíše Krista a pravidelně jim vzdávat díky svými prosbami a modlitbami. Směřování k dobré smrti znamenalo také pravidelnou účast na církevních obřadech, bohoslužbách i pohřbech.

Právě hřbitovy jsou místy rozjímání o smrti. Křesťan by měl myslet na své blízké, navštěvovat nemocné a obdarovávat chudé. Ještě za života si má vypořádat své majetkové záležitosti, aby po smrti nikomu nic nedlužil. Připravit si má oděv do rakve a sdělit okolí, na jakém místě chce být pohřben. Když potom smrt přijde, dobrý křesťan je připraven ji přijmout. V klidu, bez jakékoliv hysterie vlastní, či svého okolí za přítomnosti kněze a nejbližších členů rodiny.

K tomuto účelu byly vydávány rozličné příručky o dobré smrti, ale také o dobrém životě. Dokonce se praví, že „stejně, jako budoucí rodička se neustále těší na svůj porod, také Boží služebníci myslí a srdečně touží po smrti a po blažené poslední hodině“.¹⁹ Ne toliko příručky, ale dokonce knihy se zabíraly touto tematikou. Jednu z nich, určitě nejobsáhlejší,

¹¹ Knihopis, č. 3970 a č. 15615.

¹² Knihopis, č. 14892a.

¹³ Knihopis, č. 1649.

¹⁴ Král, P., *Knihy o dobrém umírání v českém prostředí (...)* in: Holý, M. Mikulec, J., *Církev a smrt*, str. 12.

¹⁵ Knihopis, č. 4557.

¹⁶ Král, P., *Knihy o dobrém umírání v českém prostředí (...)* in: Holý, M. Mikulec, J., *Církev a smrt*, str. 12.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Knihopis, 1718 – 1719.

¹⁹ Prchal Pavlíčková, R., *O útěše proti smrti*, str. 12.

sepsal v roce 1569 Adam Walasser.²⁰ Tématem je pokoušení ďáblem, který se snaží umírajícího přivést na scestí. A jak se všeobecně traduje, nabízí mu delší život. Ďáblovým protipólem je dobrý anděl a ten nedopustí, aby pekelník slavil úspěch. Umírající ve své víře vytrvá.

Mělo se za to, že dobrému umírání se dá naučit. V příručkách a knihách se kladl důraz na zbožnost a pravověrnost, na Krista, trpícího na kříži za nás. U Luthera stačí pro spásu ospravedlnění pravou vírou a spolehnutí na Kristovu oběť na kříži. Žánrová šíře textů byla rozsáhlá a existovaly v nich i naprosto odlišné postoje ke smrti. „Na jednu stranu je smrt vzývána jako žádoucí a sladké ukončení časného bytí v pozemském slzavém údolí, na druhou stranu je líčena jako hrozivý nepřítel lidí, jako zabiják, lovec, žnec, lukostřelec, který nemilosrdně utíná lidský život.“²¹

Nezřídka vznikaly tyto práce jako reakce na smrt některého šlechtice ve formě pohřebních kázání. Své kázání vydal například kazatel na dvoře Petra Voka z Rožmberka Matěj Cyrus.²² Jeho název v češtině zní, Kázání o tom, kterak by člověk křesťanský dobře, šťastně a blahoslavně svůj život v snu dokonati a umříti mohl... .

Umírání, smrt a loučení se zesnulým na pohřbu patřily a patří dodnes k mezním situacím a vybízí ty živé k zamyšlení nad životem, nad jeho konečností. Podobně tomu bylo v raném novověku. Tehdy, mnohem více než dnes, si lidé kladli otázku, co se stane s duší zemřelého po jeho skonu, jak se chovat za života, aby po smrti zemřelý došel spásy. Smrt v novověku byla srozumitelná snad každému člověku. O smrti měl každý přemýšlet již za života a důkladně se na ni připravit.

²⁰ Tamtéž, str. 22.

²¹ Tamtéž, str. 29.

²² Knihopis, č. 1718 - 1719.

1.1. Zpráva o pohřbivnictví v Čechách a na Moravě

Pohřeb byl výsostnou událostí, obřadem, který byl stavěn společensky výš než návštěva bohoslužeb a další rituály, jako například křest nebo svatba, u níž převažovala především světská složka. Opomíjení pohřebního obřadu bylo nepřijatelné. Občas se stávalo, zvláště za dob velkých epidemií, že chudina neměla na zaplacení úhrady za pohřeb. Jak je doloženo v „památní knize zádušní kostela Svatého Havla na Starém Městě“,²³ dostali farář s kostelníkem oznámení městské rady s příkazem, aby dohlíželi, jestli pozůstalí své zemřelé skutečně pohřbívají. Chudí, nemající na pohřeb rodinných příslušníků, odkládali údajně mrtvé za noci tajně na břeh Vltavy, aby se zbavili povinnosti požadované platby za úkony, spojené s pochováním mrtvého. Pokud se tak skutečně dělo, muselo se to stávat v opravdu krajní nouzi, neboť pohřeb, jak se lze dočíst, nebyl finančně nedostupnou záležitostí. Jeho cena se odvíjela od 40 českých grošů, když denní mzda nádeníka byla 6 – 10 grošů.²⁴ Vedle základní sazby přistupovaly další poplatky, za kopání hrobu, za rakev, zvonění, platilo se za svíce. Svoji odměnu dostal samozřejmě farář a připlácelo se za obřad se zpěvem. Když se dají dohromady veškeré výdaje, nejchudší pohřeb přišel na něco okolo 100 grošů. I tato částka se stávala neúnosnou pro vdovy a námezdní pracovníky, nepatřící k žádnému cechu. Cechy²⁵ totiž přispívaly svým cechovním kolegům určitou částkou. Svízelná situace nastávala v době moru. Černá smrt si brala svou daň v podobě i několika zemřelých v rodině. Často se pak kromě peněz nedostávalo místa, kam nebožtíky uložit. Morová vlna způsobila nárůst zemřelých v letech 1598 – 1599, a pak roku 1605 a 1607.

Na přelomu století se různice mezi katolíky a protestanty dostaly až do oblasti pohřbivnictví. Ctít důstojnost posledních okamžiků člověka přestalo být dobrým zvykem. K celkovému vyostření neblahého stavu ve společnosti přispěly i vlekoucí se války s Turky, z bojišť se mnohdy nevrátili živitelé tehdy početných rodin. Podíl na sporech měla i struktura společnosti, nevraživost neurozených vůči urozeným, a tak, obecně vzato, se nelze divit, že především zášť katolíků vůči nekatolíkům dosahovala mnohdy gigantických rozměrů. Rekatolizační zásahy postihovaly nekatolíky v královských i komorních městech a zasáhly i osoby jiného vyznání než katolického v zeměpanských městech.²⁶ Na vrcholná místa samosprávních orgánů byli, bez ohledu na počty věřících určité konfese, dosazováni

²³ Kůrka, Pavel B., Pohřby a záduší, in: Holý, M. Mikulec, J., Církev a smrt, str. 69.

²⁴ Tamtéž, str. 70.

²⁵ Sterneček, T., Chtějí Krchov, by pak třeba na několik zámkuov zamčen byl (...), in: Holý, M. Mikulec, J., Církev a smrt, str. 106.

²⁶ Tamtéž, str. 84.

katolíci.²⁷ Směřování k odstranění náboženské tolerance dosáhlo mezní situace při přípravě pohřbu vysoce postaveného evangelíka a patricije, Kryštofa Čerta z Brna.²⁸ Jelikož v radě města seděli katolíci, bylo odmítnuto pohřbít evangelíka tam, kam tělo příslušelo, na hřbitov u svatého Jakuba v centru města. Třeba dodat, že nové pohřební normy dosud nebyly potvrzeny vyšší institucí, kterou zastupovali zeměpán spolu s kardinálem.²⁹ Tahanice ohledně místa pohřbu evangelíka se dostaly až k Rudolfu II. Do budoucna začal platit králův výnos, adresovaný městské radě, v němž se přísně zakazuje trpět pohřby bludařů a odpadlíků.³⁰ Nakonec se prominentního evangelíka podařilo pohřbít na hřbitově za městem,³¹ ale obřad neodpovídal jeho dobrotě a postavení.

Nekatolíci byli postihováni stupňujícím se útlakem. Při pohřbech bylo zakázáno vyzvánět vyznavačům pod obojí, vyprovázení nebožtíků městem mohlo být trestáno, na vůz směli být naloženi a slavnostně vyprovazeni až za jeho branami. Pro nekatolíky platil zákaz zpívat při posledním rozloučení luteránské a reformační písně. Cílem všech těchto zásahů bylo očistit město od „jinověrců“. Množila se falešná udání, že evangelíci znevažují biskupovu autoritu a postupně se vyjadřují vůči císaři. Mnozí evangelíci nevydrželi duchovní trýzeň a raději přestoupili ke katolíkům,³² což samozřejmě představitelé katolíků kvitovali s povděkem. Jistou oporou evangelíkům byly příslušné cechy.³³ Právě v těch řemeslnických byla převaha „jinověrců“. Pomáhali v neutěšené době jednotlivcům, na celou šíři prorůstající nenávisti vůči evangelíkům nestačili. Katolíci zdůvodňovali svoji nevraživost očistou města od odpadlíků pravé víry, stávalo se, že byly vyvráceny náhrobky evangelíků na hřbitovech, mrtví byli vykopáváni z hrobů a odváženi za město.³⁴ Nekatolíci byli nuceni stěhovat se z měst na venkov. Šíření epidemií, zavdalo další důvod městské vrchnosti, zbavovat se „nečistých“, aby v případě tehdejších morových nákaz nepřispívali k jejich šíření. Což je sice nelogické vysvětlení, nicméně, bylo-li zapotřebí nekatolíky vyhnat, podobná vysvětlení získávala logiku a podporu převážné většiny katolíků.

²⁷ Tamtéž, str. 85.

²⁸ Tamtéž, str. 104.

²⁹ Tamtéž, str. 87.

³⁰ Tamtéž, str. 88 – 89.

³¹ Tamtéž, str. 104.

³² Tamtéž, str. 107.

³³ Tamtéž, str. 106.

³⁴ Tamtéž, str. 101.

1.2. Pohřební kázání - proč vznikla a kam směřovala

Tradice pohřebních kázání vycházejí z antiky a posílená příklady církevních Otců přetrvala, přestože nebyla pevnou součástí pohřebního ritu, v nejvyšších vrstvách středověké společnosti – na panovnických a šlechtických dvorech a v prostředí vysokého kléru. Na začátku 16. století ovlivňovala jejich vývoj reformace a současně knihtisk. Pohřební řeč se v protestantských církvích stala, při odmítnutí prosebné modlitby a mše za zemřelé, základní součástí pohřebního rituálu, jejímž smyslem byla zejména útěcha a poučení pozůstalých na příkladu života zesnulého.³⁵ Pohřební kázání se tedy stávají neopakovatelnou součástí pohřebního rituálu a s jejich pomocí se dají rekonstruovat zvyklosti doby jejich vzniku. Kazatel do svých kázání zakomponoval mnohdy přípravu na pohřební obřad i pohřeb, který následoval. Objevují se v nich i další, pro nás důležité poznatky, například, jak vypadala smuteční výzdoba kostela a její ikonografie, jaké bylo složení účastníků pohřbu, dokonce se vyskytují i zmínky o mimořádných událostech, k nimž v průběhu kázání došlo. Kazatelé popisují i dění a atmosféru v kostele, zmiňují zármutek posluchačů a jejich pláč.

Kázání bylo součástí tradičního přechodového rituálu, během něhož docházelo k rozloučení s fyzickým tělem zesnulého, ale také ke vstupu pozůstalé společnosti do nové etapy – života bez zesnulého, v němž někteří aktéři událostí přijímali symbolicky nové role, například vdovství, sirobu, vladařství, dědictví a jiné.³⁶ Promluvy měly za úkol rovněž niterně zasáhnout účastníky pohřebního obřadu, a to natolik, aby je přiměly k úvahám o pomíjivosti života a tím i k sebevýchově, k tomu, jaké hodnoty ve svém budoucím životě upřednostňovat. Kazatelé pronášeli své promluvy z kazatelny,³⁷ to je z vyvýšeného místa, „mezi nebem a zemí“, a tak byli pro posluchače prostředníky každodenní všednosti a života budoucího, k němuž jistě všichni směřovali. Podle dnešní terminologie, kazatelna představovala jakési minijeviště pro produkci divadla jednoho herce. Také kazatelé mnohdy studovali různé příručky, vydávané právě pro ně. Obsahovaly řadu pokynů, jak oslovovat publikum, jak vhodně klást naléhavé řečnické otázky, jak využívat rétorických figur. Byla v nich zveřejněna nevšední slovní spojení, šokující obraty, řetězení symbolů, určených k upoutání pozornosti posluchačů. Pohřební kázání se pak stala vybroušenou záležitostí, jak po stránce výběru slovních obrátů, tak i gest.³⁸

³⁵ Pavlíčková, R., Pohřební kázání nad biskupy v době konfesionalizace, in: Holý, M. Mikulec, J., Církev a smrt, str. 117

³⁶ Prchal Pavlíčková, R., O útěše proti smrti, str. 47.

³⁷ Tamtéž, str. 48.

³⁸ Tamtéž.

Se vznikem a rozvojem knihtisku překročila pohřební kázání svoji audiovizuální rovinu a získala literární podobu. Nyní již nelze zjistit, do jaké míry se knižní vydání podobala původnímu projevu kazatele. Jisté je, že knižní podoba kázání byla vytvořena většinou několik měsíců po obřadu. Do textu se tak dostávaly nové informace, věci, na které si kazatel dříve nevzpomenul, nebo mu nebyly známy a dověděl se o nich až později od pozůstalých a blízkých z okolí zemřelého. Součástí každého písemně vydaného pohřebního kázání bylo přinést a písemně potvrdit svědectví o správně vykonaném odchodu zesnulého z pozemského světa [...] obsahovalo podpisy dění na smrtelném loži i mimo něj.³⁹ Důležitou součástí pohřebního kázání byl i životopis, tedy vyprávění o dobrém životě a dobré smrti zesnulého. Obsahoval klíčové životní okamžiky i cesty zemřelého, a nebožtíkova životní pouť je přirovnávána k osudům biblických postav a světců, hrdinů za svoji víru. K oblíbeným motivům v pohřebních kázáních se jejich autor obrací k hledání a nalézání pravé víry, oslavě utrpení, jež je podstoupeno pro víru a její zachování.⁴⁰ Pronesená i tištěná pohřební kázání měla, stejně jako k útěše pozůstalých, sloužit i k jejich poučení, aby sami sebe utvrdili ve víře a netápali. Utravistická, luteránská nebo bratrská kázání formulují jednoznačně optimistické vyhlídky na spásu, pevnou víru ve vzkříšení a přesvědčení o tom, že duše odchází okamžitě k Pánu, kde ve stavu blaženého spánku očekává soud a vzkříšení těl.⁴¹ U katolíků se duše dostává nejprve do očištění, který je mezistupněm před vstupem do nebe. U všech konfesí je společným znakem ujištění o křesťanské naději na věčný život a objasnění, jakými prostředky jej věřící může dosáhnout.

1.3. Morové rány postihnou každého, aneb černá smrt si nevybírá

„Mor je metla a střela Boží“⁴² píše Anastasius Kircher, jezuitský badatel (1602-1680). V nejobecnějším slova smyslu se otázka příčiny moru spojovala s hříchy lidstva. K posílení pokání proto Bůh sesílá rány, aby jen nemusel lid zcela vyhubit jako po potopě, kdy přežila jen hrstka vyvolených. Mezi tři největší metly lidstva symbolicky patřila válka, hlad a nemoci, z nichž nejškodlivější byl právě mor.⁴³ Astrologové připisovali vznik morových epidemií také špatné konstelaci planet, zejména pak obávanému Saturnu. Lékaři pak vznik moru přisuzovali nerovnováze šťáv v těle. Nebylo od věci, když v mnohém souhlasili s hvězdopavci a soudili, že šíření černé smrti má na svědomí právě přítomnost Saturna

³⁹ Tamtéž, str. 58.

⁴⁰ Tamtéž, str. 71.

⁴¹ Tamtéž, str. 82.

⁴² Černý, K., Mor 1480-1730 (...), str. 27, [online].

⁴³ Tamtéž, str. 12, [online].

v domě Jupiterově.⁴⁴ V Německu ve 14. století se obecně soudilo, že mor je důsledkem židovského spiknutí proti křesťanům, neboť se věřilo, že Židé otrávil vody ve studnách.⁴⁵ Šířila se i myšlenka, že jed pochází z hadů a z dalších plazů. Spisovatelé té doby referují o ohnivém dešti jedovatých zvířat, včetně mračen hadů a štírů, která se údajně snesla na zemi mezi Persií a Čínou.⁴⁶ Všechny tyto historky připomínají biblické rány egyptské, které předcházely pobití prvorozců. Na straně druhé se právě hadí jed a sušené hadí maso používalo k přípravě medikamentů proti smrtelným nemocem.

Původ morových infekcí není dosud plně objasněn. Některé dřívější hypotézy jsou nyní vědecky prověřeny. Například mezihvězdný prostor je plný zárodků či zrněk vyznačujících se charakteristikami dehydrovaných bakterií. Některé z nich jsou resistantní vůči vysokému stupni radiace a chladu.⁴⁷

Experimenty prováděné roku 1986, kdy Halleyova kometa blízce míjela Zemi, dokazují, že se kometou vypuzovaný materiál podobá organickým zrnkům vyskytujícím se v mezihvězdném prostoru. V důsledku těchto emisí hmoty z komet, dopadá z vesmíru na pozemské rostlinstvo a živočišstvo každoročně obrovský počet bakterií a virů všeho druhu.⁴⁸ Soudí se, že dýmějový mor je příkladem tohoto vertikálního přenosu, transmise,⁴⁹ neboť propuká v náhlých vlnách vzájemně oddělených mnoha staletími. Po roce 600 mor zmizel zhruba na osm století z naší planety, aby znovu propukl v podobě černé smrti v polovině 14. století, a poté v několika menších recidivách se objevoval až do poloviny 17. století.⁵⁰

Jak bylo řečeno na začátku, již ve starověku existovaly pandemie. Hospodin jimi trestal svůj vyvolený národ. Bůh stihl faraona a Egypťany deseti ranami. Epidemiemi byli zasaženi i „strašliví Pelištejci“.⁵¹ Asyřané museli vzdát obléhání Jeruzaléma kvůli epidemii, jež vypukla v jejich vojsku pod hradbami města,⁵² jak je doloženo ve Starém zákoně.

Není uvedeno, o jakou chorobu se jednalo, ale mohlo jít o morovou ránu, kterou Bůh trestal nepřátele. Předpokládejme, že zásah přicházel vždy shora, po vertikále, tudíž obě teorie o původu černé smrti se náhle spojily. Mor pochází odjinud, ať už podle vědecké teorie nebo náboženských tradic.

⁴⁴ Cantor, Norman F., Po stopách moru, str. 91.

⁴⁵ Tamtéž, str. 92.

⁴⁶ Tamtéž, str. 128.

⁴⁷ Tamtéž, str. 132.

⁴⁸ Tamtéž, str. 133.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž, str. 138.

⁵² Tamtéž.

2. Autor a jeho dílo

2.1. Dedikant - Jiří z Valdštejna

Jiřík z Valdštejna se narodil roku 1510, jeho otec byl Jan a matka Anna z Riesenburka. Ze tří synů byl Jiří nejstarší, jeho mladšími bratry byli Jan a Zdeněk. Jiří dostal polovinu Hostinného. Býval hejtmanem kraje hradeckého a koupil roku 1565 Miletín. Zemřel 17. května 1584 a pohřben byl v Hostinném. Jeho první manželkou byla Kateřina Slavatovna, druhou Eliška ze Žerotína a třetí Aléna z Lobkovic. Se svými manželkami měl, jak se lze dočíst,⁵³ „drahně dětí“.

August Sedláček se rozepsal o Jiřím z Valdštejna o něco více. Otec Jan umírá roku 1525 a jeho majetek připadl jeho třem synům. Jan se posléze od svých bratrů oddělil a bratři Zdeněk a Jiřík drželi nejprve své statky společně. Roku 1548 se oba bratři rozdělili a každý měl svůj díl. Polovici zámku, města a panství. Zdeněk měl polovinu, kterou kdysi držel Hynek Špetle. Roku 1552, v sobotu po sv. Vítě, prodal polovici svou Hostinného se vším příslušenstvím Kateřině z Chlumu a z Košumberka, manželce Jiříka z Valdštejna, za 1000 kop gr. č. Jeho bratr Jiří zajímá nás především osobou svou, 48 letou vládou a působením svým na osudy města. Za jeho panování vypuzen jest katolický farář a nahrazen luteránským, po čemž se brzy luteránství nejen ve městě, nýbrž i v okolí volně rozšířilo. Kostel městský obnoven jest (r. 1552 a 1573), špitál lepšími důchody opatřen, cechům dána jsou pravidla a obci zdejší mnohé milosti uděleny. Jiřík také skupoval v městě domy, pole a zahrady, vystavěl mlýn u příkopu městského, kterýž ukazuje posud štít jeho, a roku 1548 zřídil nový pivovar v Chotějovicích. Mimoto zakoupil Miletínek, dvůr manský v Lánově, panství Miletínské. Jiřík měl tři manželky, s nimiž – pokud známo – zplodil 13 synů a 8 dcer. První jeho manželka byla Kateřina z Chlumu, sestra Divišova a z té pošli Jan, Karel (r. 1548, 25. srpna na Hostinném pokřtěný), Slavata, Albert, Vilém, Vok, Zdeněk, Jiří, Majdaléna, Voršila, Jitka, Barbora, Kateřina, Markéta a Alžběta. Z těch dcer několik tuším v mládí pomřelo, poněvadž se v listinách nepřipomínají. Z druhé manželky Elišky ze Žerotína pošla dcera Libuše, třetí choť Aléna z Lobkovic (dcera nejvyššího purkrabí Jana) porodila mu Jindřicha, Hanibala, Jana Kryštofa, Bartoloměje a Volfa. O prvních dětech svých byl Jiřík již r. 1553, 5. června poručenství v desky vložití dal. Změněním se poměrů arci i toto poručenství změněno, a Jiří napsal konečnou a poslední vůli svou r. 1582 ve středu před narozením p. Marie. Veškeré jmění mělo na syny rovným dílem připadnouti, Aléně vdově do života jejího měly náležeti

⁵³ Ottův slovník naučný, díl 26., str. 337 – 338.

Poličany s vesnicemi a pivo se jí mělo dávat z pivovaru Hostinského. O synech mladších nařídil, aby u matere zůstávali, dcery starší z prvního manželství, aby byly buď u bratra Jana, nebo kteréhokoli bratří, Libuše aby zůstávala u strýce svého Jana staršího ze Žerotína na Náměšti. Každé z dcer slíbeno bylo věno. Po tomto pořízení zemřel Jiří r. 1584, maje stáří 65 let, a pohřben jest v kostele zdejším. Panství tedy bylo podle poslední vůle Jiřího z Valdštejna rozděleno mezi jeho syny.⁵⁴ Jiří z Valdštejna oplýval statky i dětmi, k první jeho manželce se váže kázání, které na jejím pohřbu v roce 1563 pronesl kněz Matěj Klesel, farář v Hostinném.

2.2. Tiskař – Oks z Kolovsi Šebestián (též Ochs, zemřel asi 1572)

Oks z Kolovsi Šebestián byl knihvazač, knihkupec, nakladatel a tiskař v Praze, obdařený predikátem, patrně roku 1562. Ačkoli v knihařském řemesle nebyl vyučen, provozoval ho živnostensky, a nadto ještě zaměstnával tovaryše. Jak svědčí nejstarší zpráva o Oksovi z roku 1553, staroměstští knihaři protestovali. Naopak Oksovy tiskařské aktivity, spadající dle dnešních vědomostí až do let 1557 – 1572, měly dozajista regulérní podklad, neboť mu král Ferdinand I. udělil roku 1561 privilegium na tisk krakovských kalendářů. Oksův knihkupecký krám se nacházel ve Vladislavském sále Pražského hradu.

Za tiskařskou prvotinu lze pokládat „Almanach a pranostika [...]k létu Páně 1558“ Mikuláše Šúda ze Semanína (Praha, 1557). Distribuci dvou drobně odlišných typografických verzí provázel Oksův spor s Šúdovými dědici, dožadujícími se buď peněžité náhrady za poskytnutý rukopis, nebo poloviny výtisků ze čtyřtisícového nákladu.

Jazykově českých Oksových publikací je známo více než 30. Jde o katolickou náboženskou literaturu, novinové letáky a jiné žádané tituly, zejména kalendáře nebo pranostiky. Patisk pranostik však vyvolal spor s Janem Kantorem Hadem (1557) a Alexandrem Oujezdeckým (1564). Proti věcně chybnému Oksovu patisku vystoupil Jiří Melantrich z Aventinu (1565). Téhož roku byl Oks krátce vězněn, poněvadž bez předběžné cenzury vytiskl „lživé noviny o Maltě“. Starší bibliografové tento dnes nedochovaný leták evidují pod názvem „Jistá a gruntovní zpráva o ostrově Maltě, kterak od Turkův obležen a obýván“ (Praha, 1566). Jako nakladatel spolupracoval Oks s tiskařem Tomášem Taubmannem, například na vydání dílka s názvem „Tito artiku na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta Páně MDLXIX“ (Praha 1570) nebo na dalším spise, „Velicí divové zjevení a vidění od jedné v duchu vytržené šestinedělské ženy v Novém Městě v zemi německé“ (Praha, 1570).

⁵⁴ Sedláček, A., Hrady, zámky a tvrže české, V. díl, str. 214-215.

Nejkvalitnější publikací Oksovy dílny je první vydání překladu nazvaného „Kázání křesťanská s krátkými výklady na všechna evangelia, která latinsky sepsal Friedrich Nausea“ (Praha, 1561). Na publikaci chráněné privilegiem zaujme zvláště titulní strana s bohatou průpletovou bordurou a odjinud neznámý mluvící signet (dřevořez umučení sv. Šebestiána). Oks vlastnil také několik štočků s bitevní či pohřební tematikou. Všechny pocházely z Tiskárny severinsko – kosořské, která je již před časem nechala vyřezat pro Hájkovu „Kroniku českou“ (Praha, 1541). Nové využití našly zejména na titulních stranách drobných aktuálních tisků, jako „Exequie anebo Poctivé a pobožné ceremonie, které jsou se vykonaly nad [...] panem Ferdinandem římským císařem [...] slavné a svaté paměti“ (Praha 1564) nebo v pojednání „noviny o zemětřesení a o zkáze města Kataro (Praha, 1564). Rovněž byly použity u Matthiase Sittarda ve spise s názvem „Velmi pěkné a potěšitelné kázání nad tělem mrtvým pana Ferdinanda římského císaře“ (Praha, 1564?). „Noviny o dvou potýkajících se, totiž Turka pohana husaře křesťana“ (Praha, 1565), „Jisté prococtví o skutečích hrozných, kteříž puojdou na všechno křesťanstvo v Europě“ (Praha, 1572) a další tisky pocházejí z Oksovy dílny.⁵⁵

S ohledem na tuto práci je důležitým sdělením, že Oks z Kolovsi Šebestián vydal i práci Matěje Klesela Potěšitelný spis z roku 1564.⁵⁶ Nyní je originál uložen v Praze, v archivu Strahovského kláštera.

2.3. Minulost pražského knihtisku

Na počátku sedmdesátých let 16. století se v Praze objevují takřka současně dva noví tiskaři. Prvním z nich je Tomáš Taubmann, známý více jako knihař. Nakladatelem jeho prací byl Šebestián Oks z Kolovsi. Taubmann v roce 1571 vytiskl pěkně upravený „Kalendář hospodářský“, sepsaný učeným proboštem Václavem Zelotýnem z Krásné Lípy.⁵⁷ Abychom mohli sledovat osudy ostatních pražských tiskařů, musíme se vrátit zpět do doby začátků Jiřího Melantricha staršího. V rozmezí let 1557 – 1572 tiskne s přestávkami Šebestián Oks z Kolovsi. Je znám také jako nakladatel, knihvazač a majitel knihkupeckého krámu ve Vladislavském sále na Hradě. Jeho tiskárna se nacházela v dnešní Melantrichově ulici a dnes z ní máme přes třicet českých titulů.⁵⁸ Také kantor Had byl také jeden z prvních pražských vydavatelů populární Donátovy gramatiky. Není bez zajímavosti, že některé Hadovy tituly,

⁵⁵ Voit, P., Encyklopedie knihy, str. 644.

⁵⁶ Poznámka sděluje typ písma a další podrobnosti. Jedná se o písmo gotické, rubriky jsou dvojího tvaru, stránkové kustody, signatury a plné iniciálky ve volném prostoru ve výši 4. řádku. Na rubu titulního listu je dřevořezový erb pana Jiřího z Valdštejna (62 x 62 mm), ukazující ručičky, arabské a římské číslice, koncová viněta.

⁵⁷ Voit, P., Minulost pražského knihtisku, str. 69.

⁵⁸ Tamtéž, str. 68.

chráněné královským privilegiem, později patiskl Jan Günther. Nebyl mu ovšem jediným konkurentem, jak svědčí Hadovy spory s Šebestiánem Oksem 1557 – 1564.⁵⁹

O dalších titulech, vydaných v průběhu let 1520 – 1620, nejen tiskařem Oksem, se můžeme dovědět na stránkách Knihopisu.⁶⁰ Vůdčím motivem v nich je smrt, téma, jimž se obšírně zabýval i Matěj Klesel v předkládaném spise.

2.4. Autor - Jiří Klesel

Matěj Klesel je představen krátce pouze v Knihopisu českých a slovenských tisků, jako farář podobojí, sloužící v Hostinném. Celým názvem je připomenuto jeho dílko, Potěšitelný spis a prostá, ale však gruntovní zpráva z Slova Božího, jak se praví křesťané v případnosti neb příhodě smrti, kteří z tohoto světa odjítí (z takové spasitelné smrti své těšiti a za to držeti a míti jistě) mají, že neumírají, než toliko na odpočinutí a na spaní odcházejí. Ba, nýbrž že před Pánem Bohem živi zůstávají. A že se v onom životě s nimi zase shledají, je poznají a věčné potěšení s nimi míti budou. Je uvedeno, kdy byl sepsán, 1. ledna 1594 a kde byl vytisknut, u Okse z Kolovsi, na Starém městě Pražském. Zmíněno je také Potěšení všem věřícím a závěr tiskaře, „pro vyplnění stránek“.⁶¹

Podle databáze Knihopis, kterou spravuje a provozuje Národní knihovna ČR, je „Stejný název díla uveden v záznamu č. K15615. Zde se však jedná o chybný popis, ve skutečnosti jde asi o titul "Přemýšlování o náramné kratičkosti a nestálosti života zdejšího" (viz pozn. u K15615).

V elektronické podobě se další zmínky o Matěji Kleselovi nenacházejí.

⁵⁹ Tamtéž, str. 64.

⁶⁰ Příloha Diplomové práce č. 1

⁶¹ Tobolka, Z. V. Knihopis českých a slovenských tisků, str. 76.

3. Potěšitelný spis a prostá, ale však gruntovní zpráva z Slova Božího

3.1. Potěšitelný spis

(A1a) Potěšitelný spis a prostá, ale však gruntovní zpráva z Slova Božího, jak se praví křesťané v případnosti neb příhodě smrti, kteří z tohoto světa odjít (z takové spasitelné smrti své těšiti a za to držeti a míti jistě) mají, že neumírají, než toliko na odpočínutí a na spaní odcházejí. Ba, nýbrž že před Pánem Bohem živi zůstávají. A že se v onom životě s nimi zase shledají, je poznají a věčné potěšení s nimi míti budou.

Moudrosti v 3. kap.

Duše spravedlivých jsou v rukou Božích, jichž se žádné trápení nedotýká.⁶²

Též v Moudrosti v 4. kap.

Spravedlivý, by pak umřel a smrtí zachvácen byl, však v pokoji a odpočínutí přebývá.⁶³

(A2a) Urozenému pánu, panu Jiřímu z Valdštejna na Hostinném a Miletíně etc., pánu mému milostivému.

Urozený a milostivý pane, Jezus Sirach v kapi. 38 praví: Synu můj, mrtvého pláčem lituj, jakoby na tě veliký zármutek přišel, a náležitě jeho tělo pohřbi, poctivě ho k hrobu provodeš.⁶⁴ Kdež předkem slyšíme, když naši známí skrze smrt z tohoto světa odcházejí, abychom jich hned nezapomínali a ne tak málo dbali, jakoby kouře umřelo, ale máme je oplakati, srdečnou a křesťanskou lítost a zármutek nad nimi míti. I lidé přirození (A2b) urozeného srdce dobrého upřímného, ti a takoví nemohou toho zanechatí, a zvláště když jim manžel neb manželka, otec neb matka, dítka, bratr neb sestra, aneb jiná některá osoba příbuzná smrti sejde, z toho zármutek mívají veliký. Nebo krev po všem těle se valí, by pak oči neplakaly, však srdce pláče.

Jakož spatřujeme, že ti nejpřednější rekové v Starém zákoně, totiž Abraham, Izák, Jákob, Josef, David a jiní mnozí nad mrtvými svými plakali a zármutek pro ně nesli. Anobř i sám Pán Jezus Kristus měl lítost nad vdovou zarmoucenou v Městě Naim, jejížto Syn byl umřel; svatý Lukáš v kapitole 7.⁶⁵ Dále v duchu se (A3a) rmútiti ráčil pro Lazara svatý Jan

⁶² Moudrosti, kap. 3., verš 1.

⁶³ Moudrosti, kap. 4., verš 7., parafr.

⁶⁴ Sirachovec, kap. 38., verš 16.

⁶⁵ Lukáš, kap. 7., verš 13.

v kap. 11.⁶⁶ častokrát, jak také shledáno, že i nerozumní živočichové, jako psi a koni, za své smrti sešlé pány, se rmoutili a zármutek měli. Z té příčiny starodávné právo vdovám jistý čas k zármutku a pláči vyměřili a ustanovili, aby v něm pro své manžely smrtí sešlé plakaly a zármutek nesly. I to všechno má rozumíno býti o zármutku křesťanském, kterýžto je, ne tak rmoutit jako pohané, ale přitom jistou nadějí a potěšením mají o radostném a slavném z mrtvých vstání. Druhé slyšíme z dotčené řeči Jezusa Siracha, že nemáme svých známých mrtvých zanechat, aneb psům jich dopouště- (A3b) ti žráti, ale pěkně těla jich rouchem obléci, slušně a náležitě pohřbíti⁶⁷ a s poctivostí velikou k hrobu provoditi neb jest to poslední poctivost, kteroužto jim povinni jsme. Natožpak Josef a ni tobě Pána Krista, Jan 20.⁶⁸ Tobiáš Židy zamordované, To. 2.⁶⁹ I Josef otce svého Jákoba) v 1. Mojžíšově v kap. 50.,⁷⁰ ovšem poctivě pochovali. I to jsou též všickni křesťané vždycky po vše časy svým spolukřesťanům činívali. Anobř i nerozumní pohané o to také pilnost měli a své známé, na kterých jsou oni laskaví byli, že jsou lidé dobří byli, jakž nejpoctivěji mohli pohřeby jim činívali. Protož my, křesťané, do dnešního dne majíce vědomost z Slova (A4a) Božího, ze všech právě věřících křesťanů těla, jsou domové svatí a chrámové Ducha Svatého, skrz kteréhož jest Pán Buoh za jejich života v nich přebýval a bydlel, Jan 14.,⁷¹ k Rí. 8.⁷² a v První k. Korintským, v kap. 3.,⁷³ majíce v den Soudný skrze Krista Pána k životu věčnému se zase slavně vstáti. Z té příčiny se po smrti tím pilněji, jako pravou svátost k slavnému a radostnému z mrtvých Vzkříšení poctivě v zemi zachované a do ní je (jako nějaký znamenitý klenot) skládáme, kterýž i svou poctivost a jiný užitek s pilností opatrujeme. I protož svatý Pavel píše 1. Korintským 15.,⁷⁴ že za jeho časů křesťané se křtívali nad hroby, na znamení z mr- (4Ab) tvých Vzkříšení. A sic také čteme, že křesťané za časů mučedníkův, u jejich mar a hrobův bdívali, potěšitedlné řeči Boží sobě čítali a žalmy zpívali a ještě jiné mnohé věci sobě činívali, kteréžto těm milým smrti z tohoto světa sešlým křesťanům a mučedníkům, byli poctivé, bližním pak užitečné a napravedlné. Poněvadž jest pak, milostivý pane, urozená paní, paní Kateřina z Chlumu a z Košumberka, Vaší milosti nejmilejší manželka, nyní v Pánu Bohu odpočívajíc, minulého léta / etc., 63 na svatého Martina na noc na Miletíně, z tohoto plačtivého oudolí také potěšitedlně jest odešla, v Pánu Bohu spasitedlně usnula, kterouž (A5a) jsme my potom přišli v sobotu v našem kostele zde na Hostinném, podle obyčeje země této, s zvoněním,

⁶⁶ Jan, kap. 11., verše 33. - 36.

⁶⁷ Sírachovec, kap. 38., verš 16., paraf.

⁶⁸ Jan, 20. kap., verše 1. - 8.

⁶⁹ Tóbijáš, 2. kap., verše 3. - 5.

⁷⁰ První Mojžíšova, kap. 50, verš 13.

⁷¹ Jan, verše 2. a 17.

⁷² Římanům, kap. 8., verše 1. - 30.

⁷³ První list Korintským, kap. 3., verše 14. - 17.

⁷⁴ První list Korintským, kap. 15., verš 14.

s zpíváním, modlením a jinými křesťanskými ceremoniemi, po předcích na nás příšlými, poctivě pochovali a jakž Písmo jmenuje, k Otcům jejím ji shromáždili, kdež jsem já pak Vaší milosti a dítkám Vaší milosti, též Vaší milosti a paní manželky dobré paměti, Vaší milosti příbuzným, ale také vši obci k potěšení kázání pohřební učinil, vzav před sebe řeč sv. Pavla apoštola 1. Tesalonickým 4. a již podle milosti Boží vykládaje, kterýž takto praví: Nechcem vás pak tajna činiti bratří o těch, kteříž spí, abyste se nermoutili, jako jiní, (A5b) kteřížto naděje nemají. Neb jestliže věříme, že jest Pán Ježíš umřel a z mrtvých vstal, tak Buoh ty, jenž jsou zesnuli, s ním přivede.⁷⁵ Na kterémžto místě sem oznámil, jak pro své mrtvé, právě věřící spolukřesťany, se rmoutiti a plakati, anobřz mnohem více se zaradovali a Pánu Bohu z jejich spasitedlného odjítí děkovati máme.

Ač milostivý pane zapíratí nemohu, že všichni společně dosti příčiny máme, pro Vaší nejmilejší paní manželku, v Pánu Bohu odpočívající, až posavad vždycky plakali, skutečně shledávající její z tohoto světa sjití, čímž dál tím s větší škodou: kdež pak osoba Vaší milosti i také Vaší milosti dítky, (A6a) ky, podle lásky, kteroužto všichni k často jmenované Vaší milosti manželce, za jejího zdraví nésti a bohdá až posavad v srdci svém míti a již až do hrobu zachovati ráčíte, co sobě přitom rozvažující, jak jste drahý poklad a velmi užitečný klenot na ní stratili, mnohem více než my jiní, pro její z tohoto světa odjítí, zarmoucení býti a těžkost míti musíte. Však nepochybuji také, že Vaše milost ráčíte i s dítkami svými proti tomu v srdci přemejšleti, jakouž jest milost dá Bůh všemohúcy, Vaší milosti manželce učinil, k tomu že jest jí jako pravé Slova Božího a pocty jeho milovníci, tak jisté poznání Pána Jezu Krista, jedi- (A6b) něho spasitele a vykupitele našeho, tak silnou a pravou víru v něho milostivě propůjčiti ráčil, kteroužto víru jest ona pak také pravými dobrými skutky a najušlechtilejšími křesťanskými ctnostmi, v svém životě ozdobovala a v tom až dokonce setrvala a tak život svůj tím dokonala. Že ovšem pochybovati není, že duše její jest v rukou Božích. A tělo pak, že v zemi své odpočinutí má nejlepší, kteréžto skrz Krista Pána v den Soudný zase z mrtvých vzkříšeno a s duší spojeno a sjednoceno i oslaveno a tak do věčné radosti nebeské přivedeno bude, čehož jí přejíce, Pánu Bohu z celého srdce, za tu pevnou víru, a utěšené ctnosti křesťan- (A7a) ské, kterýchž jest jí ráčil propůjčiti, ustavičně děkovati a bez přestání prositi máme, aby nám ráčil také propůjčiti, podle svého svatého slova Božského činiti a věřiti, abychom život svůj v pravé víře Pána Jezu Krista a v dobrém svědomí zavřiti a tak života věčného dojítí mohli. Kdež Vaší milosti manželku nejmilejší, se všemi volenými Božími v životě onom viděti, znáti a s radostí největší do toho najušlechtilejšího zrcadla Trojice Božské, bez přestání

⁷⁵ První list Tesalonickým, kap. 4., verše 13. a 14.

hleděti, patřiti a věčný den sváteční míti se vším zástupem nebeským, Pana Boha bez přestání chváliti a velebiti budeme, jakž jest pak o tom o všem v dotče- (A7b) ném kázání mém pohřebním, podle potřeby a náležitosti z Písem svatých mluveno a rozjímáno bylo. A jakož jste Vaše milost před nedávným časem ode mne požádati ráčili, to co sem v témž pohřebním kázání mluvil o spasitelné smrti všech právě věřících křesťanů. Item, kterak volení Boží v onom životě se vespolek znáti, abych sepsal a Vaší milosti podal a čehož jsem Vaší milosti odepřiti nemohl a pokudž jsem skrze jiná zaneprázdnění i také skrze nemoc těla svého překážky v tom neměl, obšírněji sem to z slova Božího a kněh sv. Augustýna, strany toho Artykule a Traktátek malý o tom sepsal, kterýmž já Vaší milost, (A8a) jako pána svého milostivého a dítky Vaší milosti, místo nového léta daruji, Vaší milosti poníženě žádaje, že takový chatrný dárek milostivě ode mne přijíti a přitom mou pilnost a věrnou službu osobě Vaší milosti i dítkám Vaší milosti vždy a vždy ukazoval. Z paměti své milostivě přivéstí ráčíte. Pán Bůh pak věrný a dobrý, Otec věčný Pána našeho Jezu Krista, rač Vaší milosti, osobě i dítkám Vaší milosti, milostivě dáti a propůjčiti, abyste takové potěšení, kteréž v tomto traktátu stojí, právě přijíti a jim sebe v zármutku vašem, kterýž pro odjití, skrze smrt z tohoto světa Vaší milosti najmilejší manželky nésti ráčíte, posilno- (A8b) vati a časem svým docela ho zapomenouti mohli, čehož já, osobě Vaší milosti i dítkám Vaší milosti, od Pána Boha všemohoucího, skrz Pána Krista, nového urozeného krále, místo šťastného léta z celého srdce žádám a vinšuji, amen. Datum v Hostinném, na den Obřezování Pána Krista. Léta Páně 1564. Vaší milosti věrný v službách, hotový pastýř duší, kněz Matěj Klesel, farář v Hostinném.

3.2. Traktát: Artykul první

(B1a) Artykul první

Ať se máme v příhodě smrtelného sjití, právě věřících křesťanuov, ježto nám milí byli, těšiti a zato ještě držeti, že sou nezemřelí, než toliko na odpočinutí a spát odešli, anobř že před Pánem Bohem živí zůstávají. Ačkoli Židé, Turci, pohané a jiní nekřesťanští lidé nám se posmívají pro spasitele našeho Pána Ježíše Krista, pravého, pravíce, předkem, že my křesťané Boha nového máme, o kterémž věčný a pravý Bůh neví. Druhé praví, že sme blázni, že v takového Boha věříme a jemu na smrtedlné posteli duše své poroučíme, kterýž jest (B1b) při svém narození vody teplé míti, ani sobě konečně také s pomocí nemohl, dopustiv se okřizovati. Ale my, křesťané, proti tomu zajisto víme a pevně věříme, podle slova Božího, aniž sobě všem pekelným branám takové víry odnítí dáme, že náš milý Pán Jezus Kristus, netoliko pravý člověk, ale také věčný jednorozený pravý Syn Boží a podle svého božského

přirození Inprincipio, tj. na počátku, prvé než nebe, země, aniž jiná která věc byla stvořena, jest bez počátku a konce, jednotejné síly moci a slávy, s Bohem svým nebeským Otcem, Stvořitel a Vykupitel náš. A protož evangelista s. Jan nám děťátko Pána Ježíše netoliko jako ji- (B2a) ní evangelistové podle jeho tělesného v Betlémě narození vypisuje, ale jako ostrozraký a vysokolitný orel, velmi vysoko do nebe se vyzdvihuje a tak nám děťátko Ježíše a Principio od počátku a podle přirození jest Božského vypisuje řka: na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Buoh byl to slovo,⁷⁶ to bylo na počátku u Boha a Buoh, kdež zřetedlně slyšíme, že žádného mocnějšího a silnějšího Boha není, než toliko samo to děťátko Ježíš, on sám že jest pravý vůdce a pravá studnice života, kterýž může z prostředka smrti a pekelné propasti vysvoboditi, Žalm 68.,⁷⁷ Ozeáš v 13.,⁷⁸ jemuž my všickni těla i duše dobře můžeme svěriti a kteříž jsou, (B2b) koli praví křesťané, v poslušenství Spasitele tohoto stojíce a podle Slova jeho činíce a věříce, těch, dítě Ježíš, jako pravý Emanuel, v žádné potřebě neopouští, netoliko je z všelikého nebezpečství života tohoto vysvobozuje, ale pak, když jeho jejich poslední hodinka přijde a oni běh života svého dokonají, tj. čas od Boha jim vložený, v jich vladařství neb panování v učení, v hospodářství, aneb k čemu jinému jich sic povolávati ráčil, pokudž mu toliko duše své v pravé víře a v pravé důvěrnosti budú moci poroučeti. Jakož onoho starého Simeona svatého Lukáše v 2.⁷⁹ Chce se jako pravý Spasitel v pokoji a radosti propustiti, k ti- (B3a) chému odpočinutí přivésti a v hrobě jejich, jako děťátko, dlouhým po světnici běháním upracované, co na měkkých peřinkách k pokojnému a tichému spaní položiti, k tomu takovému všecky křesťany v tom lůžku jejich tak odpočívající, tak opatruje, hlídá a jako věrnej Emanuel Kristus Jezus se všemi svými anděly nad nimi bdí a ponocuje, že ani jediný vlásek z hlavy jejich ani nejmenší prášek ze všeho těla jejich, když již do konce shnijí, se stratiti a z zhynuti nemůže, k posledku pak v den Soudný z prvního hříšného pokušitedlného těla všecko svaté, slavné, duchovní neporušitedlné tělo učiní a vzkřísí, aby s nim v ra- (B3b) dosti a v slávě nebeského, v životě duchovním a andělsky, navěky přebývalo. O čem s. Augustýn velmi pěkně mluví v Knihách 22. o místě Božím, v kap. 21. A protož všecko bude zase k celosti přivedeno co jest, kolik těl živých neb mrtvých zhynulo, spolu i s tím, co jest v hrobích pozůstalo, proměněno, jsa z hrubosti tělesné, v novost těla duchovního oblečení, neporušitedlnosti a nesmrtelnosti vstano, by pak třebas jakžkoli nepřátelskou ovšem do cela na prach potřino, do povětří a do vody rozsypano a tak ničehož

⁷⁶ Jan, Prolog, 1. a 2. verš.

⁷⁷ Žalm 68, verš 21.

⁷⁸ Ozeáš, kap. 13., verš 4. paraf.

⁷⁹ Lukáš, kap. 2., verše 25. – 27.

pozůstaveno nebylo, žádným však obyčejem všemohúcnosti Stvořitele umenšeno a od- (B4a) ěnato býti nemůž, tak že ani vlások z hlavy jeho nezhyne.

A že pak všickni praví křesťané, kteří v pravé víře v Pána Ježíše Krista odsud odcházejí a jich těla do země se zahrabují, neb jiným, jakýmkoli způsobem se schovávají, tu své pokojné odpočinutí mají, jest o tom v Starém i v Novém zákoně mnoho Písem, v 50.⁸⁰ a v 6.⁸¹ kap. Izajáše proroka takto psáno stojí: kteříž upřímně kráčeli, přicházejí k pokoji, odpočívaje v svých komorách. Pán Kristus o děvečce smrti sešlé v kap. 9. v. 6. Matouše takto praví: tato děvečka neumřela, ale spí.⁸² Též podobné praví také o Lazarovi umrlém v kap. 11. Ja- (B4b) na, Lazar, přítel náš, spí.⁸³ S. Pavel na mnoha místech nejmenuje jinak právě věřících smrti sešlých křesťanuov spícími, zvláště v První epištole k Korin. v 11.⁸⁴ a v 15. kap.⁸⁵ a to se více než jednou děje. Item v První epištole k Tesalonickým, v kap. 4. takto píše. Bratři milí, nechci vám tajiti, o těch kteřížto spí,⁸⁶ z kterýchžto všech řečí zřetelně spatřujeme, že smrt právě věřících křesťanuov, žádnou smrtí není, než toliko sen a pokojným odpočíváním, kteréhožto bychom my, jim z srdce příti měli. Při pohřbu, také pravých křesťanuov, všecko na odpor rozumu lidskému spatřovati budem, kdybychom toliko Slo- (B5a) vu Božímú věřiti mohli (radující se našim spolukřesťanům, že své těžkosti přemohli, mlčím pak, abychom se pro ně do nemoci neb do smrti rmoutiti měli). Kdež dí: Blahoslavení mrtví, kteříž v Pánu umírají a vnešení bývají do lůna Abrahamova, jenž jest Kristus Pán, Lukáš, 16.⁸⁷ Hrob pak jejich míti budeme za polštář, neb měkké lůžko, v němž oni odpočívají, pokojně spí, až do dne Soudného. Ačkoli křesťané, kteřížto k takovému odpočívání odešli, ovšem dlouho spáti musejí, nemohouce prve vstáti, než v den Soudný a tak tvrdě spí, že jich žádný z toho snu moci nebude probuditi, než sám toliko Syn Boží, Jezus Kristus. A pro- (B5b) tož dí o mrtvém Lazarovi, v kap. 11. svatého Jana. Lazar, přítel náš, spí, ale já tam jdu, dí, abych ho vzbudil⁸⁸ a tak vždy smrt žádná není, než toliko sen. A my, křesťané, toho za jiné držeti nemáme, jakož pak církve řecké krchovy jmenují domy spaní, neb odpočívání křesťanská a protož, jestliže křesťané právě věřící smrti sešli, nejsou mrtví, než toliko že spí a odpočívají, musejť tehdy živi býti duše jejich. Jakož Pán Kristus tomu sám učil, v kap. 20. svatého Lukáše,⁸⁹ kdež Saducejské Mojžišem přesvědčuje, že Abraham, Izák a Jákob sou živi, jichž Buoh k veselému

⁸⁰ Izajáš, 50. kap., nenalezeno

⁸¹ Izajáš, 6. kap., nenalezeno

⁸² Matouš, kap. 9., verš 24.

⁸³ Jan, kap. 11., verš 11. a dále

⁸⁴ První list Korintským, nenalezeno

⁸⁵ První list Korintským, nenalezeno

⁸⁶ První list Tesalonickým, kap 4., verš 13.

⁸⁷ Lukáš, kap. 16., od verše 22., značně parafrázováno

⁸⁸ Jan, kap. 11., verš 11.

⁸⁹ Lukáš, kap. 20., verš 27.

a radostnému Vzkříšení ostříhá, takto řka. Mojžíš jmenuje Pá- (B6a) na Bohem Abrahamovým, Bohem Izákovým a Bohem Jákobovým. Buoh pak není Bohem mrtvých, než živých, neb jsou mu všickni živi. A dále kdež dí v kap. 8. v svatého Jana: kdo slova mého ostříhá, na věky smrti neuzří.⁹⁰ Item Jan v 11. Já sem Vzkříšení a život, kdo věří ve mně, živ bude, by pak i umřel.⁹¹ Než jak se to děje, že člověk v Kristu smrti sešlý, do země zahrabaný, ne toliko odpočívá a spí, ale též živý jest, by se pak tělo jeho v popel proměnilo, aneb že by žádný živý nevěděl, kam by se to dělo, anobřž jaký to divný sen a život nebeský skryt jest, toho žádný člověk věděti ani stihnouti nemůže. Ale poněvadž Pán Kristus tak pra- (B6b) ví, že všickni v Bohu jsou živi, jemuž to všecky věci možné sú, neb může učiniti to, čehož nebylo, jakž Pavel s. k Římanům v 4. kap. praví. Item, poněvadž jest Kristus náš život a Vzkříšení,⁹² jakož jest vejš oznámeno, kterýž směle mluviti smí, že všickni v něho věřící, by zemřeli, mají živi býti, však se my jemu důvěřiti a srdcem svým pevně držeti máme, že se to v den Soudný tak vskutku sejde, že duše s tělem spojená zase bude, že pak těla zatím v hrobích spí a odpočívají. Pán Kristus sám hrob svůj slavně vychvaluje takto řka, já v 1. listě jistě pravím vám, nebude-li zrno pšeničné do země uvrženo a umrtveno, samotné zůsta- (B7a) ne, ale když umrtveno bude, tehdy mnohý oužitek přinese. S. Pavel v 1. k Korintským, v kap. 15.⁹³ Podobenství toto vztahuje na těla všech věřících, utěšené dáváje naučení, jak je Pán Ježíš teprva v hrobích ošlechtiti a při Vzkříšení slavně vyvésti chce,⁹⁴ těmito slovy řka, rovně jako zrno pšeničné neb jiné do země umrtvené a porušené přichází, avšak v přirození svém, kteréž mu Pán Buoh při Stvoření dal a jako do něho vлил, proto předce živé zůstává, v zemi se hejbe, rozmnožuje a kořeňuje ven vzhůru stýblo, klas, barvu a jiné své ozdoby a ratolesti vystřeluje a s sebou přináší a tak pěkného nového těla dosahuje. Tak také těla (B7b) věrných do země na krchovích se pochovávají, aneb jakž někde obyčej mají vlastně a pěkně jmenovati do pole Božího se vsívají, kterážto těla ačkoli shnilostí k porušení přicházejí a v zemi prach neb popel se obracují, však Pán Bůh nic méně živé semeno takových těl v své božské a všemohúci ruce zachovává a zdržuje, dokavadž jim nevejde to utěšení a jasné slunce času podletního. Jan 5.⁹⁵ Hlas Syna Božího zemí pohne, kdež věrných těla shnilá, porušená, nepoctivá, mdlá, nedostatečná a přirozená, budou proměněná a obživená, s duší spojená, těla nová, neporušená, mocná, v duchovní a nebeskú podstatu a život andělský. (B8a) Matouš,

⁹⁰ Jan, kap. 11., verš 52.

⁹¹ Jan, kap. 11., verš 25.

⁹² Římanům, kap. 4., verš 24., parafr.

⁹³ První list Korintským, kap. 15., verše 35. - 37.

⁹⁴ První list Korintským, kap. 15., verš 43.

⁹⁵ Jan, kap. 5., verš 21., parafr.

22.,⁹⁶ Marek, 12.,⁹⁷ Lukáš, 20. kap.,⁹⁸ souce živi a kralujice s Pánem Ježíšem Kristem na věky věkuov. Jakož pak dotčená celá kap. 15. První epi. k Korintským,⁹⁹ nato vykládá s. Ignacius, pannu Agatu a jiných více mnohých s.v svých mukách a při smrti takovým podobenství se těšivali.

A jakož všech právě věřících křesťanův těla po smrti v zemi jako v růži odpočívají a skrz Pána Krista Vzkříšení do života věčného se ostříhají, jakož jest to již nyní slovem Božím dostatečně provedeno, o čemž také i knihy Múdrosti v 4. praví,¹⁰⁰ že spravedlivý by i umřel a smrtí zachvácen byl, po odpočinutí vchází, anobřž, že spravedliví nejsou mrtví, ale že zůstávají živi, tak ta- (B8b) ké netoliko duše jejich mrtvé zůstávají, kteréžto sic zrození nesmrtelného jsou, také do lůna Abrahamova, tj. do života věčného hned přicházejí. Neb knihy Múdrosti v 2. zřetelně oznamují,¹⁰¹ že se má životu svatého odplata státi a duše nevinná neb neúhonná, že má poctivosti dosáhnouti. A v 3. praví, že duše spravedlivých jsou rukú Božích, a že se jich žádná mouka nedotýká.¹⁰² A doleji, v téže kap., kteří zůstávají věrni v lásce, těch sobě odjímati nedopouští.¹⁰³ Jakož pak sám ten věrný pastýř duší našich, Pán Jezus Kristus praví v kap. 10. svatého Jana, ovce mé slyší hlas můj a já je znám a oni mne následují a já jim život věčnej dávám,¹⁰⁴ kteříž (C1a) nikdá nezhytnou, jichž žádný z rukou mých nevydře, Otec, kterýž jest mi je dal, jest větší, totiž nežli smrt, peklo, d'ábel, hřích a žádný jich nemůže z ruky Otce mého vydřiti. Z té příčiny onen svatý biskup Augustýn také praví, že spravedliví, tj. právě věřící křesťané, již podle duše z mrtvých vstali, jak z těla vejdou, jsouce před smrtí věčnou bezpečně opatřen, slova jeho jsou tato v Knihách 20. o Miestie Božím, v kap. 6. Jest dvoje z mrtvých vstání, jedno jest první, kteréž nyní jest, totiž duší, kteréž nedopouští přicházeti na druhou smrt. Druhé jest, kteréž nyní ještě není, ale teprve bude při skonání svě- (C1b) ta. U toho z mrtvých nebude duší, než toliko těl, kteréžto skrz poslední soud, jiní odešli na smrt druhou, jiní pak do života toho, kterýž smrti nemá.

Zajisté, kteříž jsou praví křesťané, pevně držíce svatou obecnou víru křesťanskou o konečném těla Vzkříšení a životu věčném. K čemuž pak svatý Pavel všecky křesťany mocně napomíná, v První epištole k Tesalonicenským, v kap. 4. i také všecky těší, ježto se pro smrt svých spolu křesťanuov rmoutí, řka: aby se nermoutili, jako jiní, ježto naděje nemají, neb jestliže věří, že

⁹⁶ Matouš, kap. 22., verše 31. a 32, parafr.

⁹⁷ Marek, kap. 12., verš 52., parafr.

⁹⁸ Lukáš, kap. 20., verš 38., parafr.

⁹⁹ První list Korintským, kap. 15., verše 35. - 58.

¹⁰⁰ Kniha Moudrosti, kap. 4., verš 7., částečně 15., parafr.

¹⁰¹ Kniha Moudrosti, kap. 2., verš 22.

¹⁰² Kniha Moudrosti, kap. 3., verš 1.

¹⁰³ Kniha Moudrosti, kap. 3., verš 5.

¹⁰⁴ Jan, kap. 10., verš 14., parafr.

jest Pán Ježíš z mrtvých vstal, že také Buoh ty, kteříž jsou zemřeli, skrz Ježíše Krista (C2a) vzkřísí a do života věčného přivede.¹⁰⁵ Ti a takoví křesťané, pravím, kteří konečně věří těla vzkříšení a život věčný, že také o tom pochybovatí nebudou, co jest z Slova Božího vejše oznámeno, o smrti Blahoslavených a právě věřících, že těla jich v zemi odpočívají a spí, očekávající v skrytém a temném životě veselého a radostného Vzkříšení k životu věčnému, kteréhožto života věčného duše jich jsou již dosáhly. Z té příčiny v všelikém zármutku a protivenství, anobř, ač vidíce smrt před svýma očima, i také umírati majíce, aneb na své přátele milé, z tohoto světa smrti sešlé, rozpomínající se budou věděti a u- (C2b) měti, jak těšiti a zármutku svého ovšem zapomínati a zapuditi. Pakli jaká těžkost a neštěstí na ně kdy přijde, takto v srdci svém budou přemejšleti: však tento náš přítomný život není než nepokoj a obtížné putování, v němž na nás mnohá chudoba, nemoci a jiné těžkosti přicházejí, ale v onom životě, hned jakž z tohoto světa skrze smrt odejdeme, lépe bude. Pakli by smrt na ně nepřišla, že by již mřítí, aneb svých přátel milých zbaveni býti museli, a tak hruozami, že by se lekali, ale však více pánu Bohu Všemohúcímu mají z celého srdce děkovati a těšiti, že jest jim pro svého milého Syna, Pána Ježíše Krista, našeho jediného Spa- (C3a) sitele a prostředníka bídneho života v tomto světě ukrátil a ne vždycky jich až do dne Soudného v něm nechati ráčil, ale v pravý čas přispěv a z prostředku všelikého neštěstí vytrhl a přivedl je na pokojné místo nebeské slávy, kteréhož jest všem právě věřícím křesťanům skrze Syna svého dobyl, posvětil a připravil, v němž by pokojně a bezpečně odpočívati mohli přede všemi čerty, Turky a tyrany, žádající a prosíce milého Boha, aby jim veselé, radostné a spasitedlné hodinky popřáti ráčil, v níž by komplet, aneb skonání své (v pravém poznání a vzývání Ježíše Krista) křesťansky dokonali, a tak spasitedlně usnou- (C3b) ce, k Otcuom a přátelům svým shromážděni býti mohli, ba nýbrž ještě před časem budou za smrt prositi, řkouce s svatým Pavlem: žádám rozloučen býti s tělem a býti s Kristem. K Filipenským v kapit.1. Kristus je můj život a smrt je muoj zisk.¹⁰⁶ Neb křesťan věrný jináč o smrti smejšleti nemuože a nemá.

Kteříž pak lidé nevěří, co Svaté Písmo mluví, o smrti Blahoslavených a právě věřících křesťanův, totiž, že v zemi ne toliko spí a odpočívají, očekávající v tajném, skrytém a ovšem v předivném životě, veselého a radostného Vzkříšení k životu věčnému, skrz Pána našeho Jezu Kri- (C4a) sta, ale také, že duše jejich, jež v radosti věčné jsou, ti a takoví mnohem méně věřiti budou o konečném těla Vzkříšení a životu věčném, kteřížto nejsou praví křesťané, než prostí a pouzí pohané, mnohem huore jsou živi než Turci a jiní neznabohové. Neb kdyby

¹⁰⁵ První list Tesalonickým, 4. kap., verš 13. a 14.

¹⁰⁶ Filipským, kapitola 1., verš 21.

vzkříšení těla a život věčný věřili, v němž Bůh dobré a Svaté skutky odplacovati a zlé trestati bude, jinak by svůj krátký život, co páru pomíjející, řídili, vedli, a spravovali, aby potom též život věčný míti mohli. O čemž s. Augustýn v tato slova píše, v Sermonu neb Kázání 34. Toto předkem křesťany od bludu pohanského dělí, (C4b) kteřížto pohané toliko tento život byti věří, protože jsou Boha prázdni, nebojíce se hříchy a nepravosti poškvřňovati. Ale my, křesťané, tak v životě tomto obcujeme, strojíce se do jiného života, v kterémžto budou odplaceny věci dobré dobrým a zlé zlým. A ti všickni musí se hrozně strašiti obrazu smrti a nebyl by div, když k nim smrt přichází, aby strachem mřeli a zoufali, jakož pak nikterakž před tím ti nevěřící nemohou zdržáni a zachováni býti, poněvadž jsou od víry křesťanské odpadli a v tom záhubu vzali. O nichž svatý Pavel v První Korintským v kap. 15. praví: že takový o Vzkříšení Pána Krista nevěří, jímžto (C5a) žádné kázání užitečné není a víra jejich že jest marná a daremní zůstávající v hříších a jsouce ze všech lidí najbídnejší.¹⁰⁷ A protože, když takovým lidem přátelé jejich skrze smrt z tohoto světa odcházejí, nebyl by div, aby zármutkem nezemřeli. Jakož se pak o mnohých pohanských lidech čte v tragédiích, že jsou pro přátele své smrti sešli, zármutkem a teskností hynuli, a jiní sami sobě hrdla odníмали, aneb s mrtvými svými zahrabávati se nechali, rovně, co Indiánští, o nichž se píše, že některé jejich manželky s manžely svými mrtvými za živa se upáliti daly.

Na tom až posavad buď z adosti povědino o tomto prv- (C5b) ním atykuli, jak se máme těšiti po odjiti z tohoto světa skrze smrt našich příbuzných a přátel milých, totiž, že zajisto za to míti a držeti máme, že nejsou mrtví, než že jsou toliko z mnohých nešťastných těžkostí, nouzí, a bíd vyňati a k odpočinutí pokojnému přivedeni, jsouce duše jich v radosti, v předivném a skrytém životě a těla jich v zemi až do dne Soudného, podle kteréhožto všickni věrní v Pánu Bohu živi jsou, očekávající na to, radostného a veselého k věčnému životu těla z mrtvých Vzkříšení, skrz Pána našeho Jezu Krista: ale podle duše, majíce již věčný život a věčnou radost.

¹⁰⁷ První list Korintským, kap. 15., verš 12., dále 17. – 19., paraf.

3.3. Traktát: Artykul druhý

(C6a) Artykul druhý

Jak se máme těšiti po odjiti z tohoto světa, skrze smrt věrných křesťanuov nám milých.

Totíž, že všickni právě věřící křesťané v Pánu Kristu spasitedlně spící, v onom věčném životě se zase najdou vespolek, shledají a poznají a věčně se radovati budou. Akoby mnohým základy Písma Svatého provedeno býti mohlo, v nichž to my předních a hlavních poslyšíme. Předkem a najprvé prokazuje se to článkem víry naší křesťanské a z mrtvých Vzkříšení těla, (C6b) podle článku, se vším křesťanstvem, z Sion a Božího věříme a vyznáváme, že v den Soudný všichni mrtví, věřící i nevěřící, ženy i muži, každá osoba obzvláště podle svého pokolení a vlastního přirozeného těla, kteréž jsou v tomto životě měli, zase z mrtvých vstáti mají. Ačkoli jejich těla budou beze všech nedostatkův, anobř těla věřících netoliko neporušitedlná, ale duchovní a oslavená. Svatý Augustýn píše: že za času jeho takoví lidé byli (jakož pak i podnes) skrz falešné Písem Svatých výklady mnozí bloudí, kteřížto věřili a zato držali, že v den Soudný při z mrtvých vstá- (C7a) ní všichni lidé mužského pohlaví budou a ženy, že ne v ženském neb v mužském pokolení vstanou. A oznamuje přitom svatý Augustýn, na čem jsou takový svůj oumysl bludný zakládali, totiž na tom, že muž toliko sám učiněn jest z země, ale žena z muže. V Prvních Mojžíšových, v kap. 2.,¹⁰⁸ a že svatý Pavel o Vzkříšení praví. Mají všichni k tomu přijíti a v muže dokonalého učinění býti, kterýž bude v způsobu dokonalého věku Kristova, k Efezským v kap. 4.¹⁰⁹ A budou podobni obrazu Syna Božího a k Římanům v kap. 8.¹¹⁰ Pán Kristus, že sám praví: že volení Boží, po z mrtvých vzkříšení nebudou se ani ženiti, ani (C7b) vdávati, ale budou jako andělé Boží v nebi. Svatý Matouš v kap. 22.,¹¹¹ svatý Marek 12.,¹¹² svatý Lukáš 10.¹¹³ Ale svatý Augustýn toto dokládá, že s takovými lidmi nadrží a nesmejšlí. A že mnohem lépe ti trefují, kteří věří, že v den Soudný spolu s muži a ženy (a jedna každá osoba obzvláště podle pokolení svého) z mrtvých vstanou, že míti budou ruce i jiné oudy i to k tomu přidávaje, řka: ačkoli času toho volení Boží budou jako andělé, však na každé osobě toliko žádost těla zrušeno, ale nepřirozené bude poměněno. Item, že volení Boží budou andělům podobni, podle nesmrtedlnosti a věčného Blahoslaven- (C8a) ství a ne podle těla, jako také ani podle z mrtvých vstání, kteréhož andělé nepotřebují, jako ti ježto umřítí nemohou. A dále, že v životě onom toliko manželstvo a užívající ho, má

¹⁰⁸ První Mojžíšova, kap. 2., verš 23., parafr.

¹⁰⁹ Efezským, kap. 4., verš 13., parafr.

¹¹⁰ Římanům, kap. 8., nenalezeno

¹¹¹ Matouš, kap. 22., verš 30.

¹¹² Marek, kap. 12., verš 35.

¹¹³ Lukáš, kap. 10., nenalezeno

přestati a ne pokolení ženského jest, že muži a ženy zuostanou, ale manželství nebude, kterážto slova svatého Augustýna takto znějí, v Knihách 22. o Městě Božím, v kap. 17. Někteříž proto, že jest povědino, dokudž nepřijdeme v muže dokonalého, všichni v míru věku plnosti Kristovy, jsouce podobni učinění obrazu Syna Božího, věří, že ženy nevstanou z mrtvých v pokolení ženském, než v mužském všichni neb jest Buoh toliko z muže učí (C8b) nil z hlíny země, ženu pak z muže. Ale mně se vidí lépe smejšleti, kteříž nepochybují, že v obojím pokolení vstanou neb tam nebude žádosti milování tělesného, kterážto žádost jest příčina zkázy a směsice nepořádné. Neb prve, než jsou se muž a žena nestyděli a protož budou odňati od těl žádosti a náklonnosti zlé, ale pokolení zachováno bude. Není pak hřích pokolení ženské, než přirozené, kteréž tehdy od manželství a porodu svobodné bude a oudové ženští nebudou propůjčováni obyčejům starým a předešlým, ale okrase a ozdobě nové, kterýmiž se nebude vzbuzovati, skrz pak patření na ně, žádost (D1a) tělesná, jenž tehdy žádné nebude, ale moudrost a milost Boží skrz to chválena bude, kterýž ráčil to učiniti, čehož jest nebylo a vysvoboditi od zkázy a porušení to, což jest ráčil učiniti. Při z mrtvých vstání, praví Kristus, nebudou se ženiti ani vdávati, ale budou jako andělé Boží v nebi, rovni zajisté andělům, nesmrtdlností a Blahoslavenstvím a ne tělem, jakož ani Vzkříšením, kteréhož jsou andělé nepotřebovali, neb jsou umřítí nemohli, a tak Pán oznámil: že po Vzkříšení toliko manželství nebude, ne ženského pokolení. O církevním učení, v kap. 7., při Vzkříšení z mrtvých spusob neb přirození nebude proměněn, ale muž z (D1b) mrtvých vstane v spusobu muže a žena v spusobu ženy. A protož rovné, jako mrtví při Vzkříšení svém, prvnější pokolení zachovávají, totiž muži mužské a ženy ženské, tak také zachovávají a mítí budou své prvnější tělo, kteréž jsou měli na světě před Vzkříšením z mrtvých, jsa do země zahrabáno a porušeno, aneb jiným, jakýmžkoli spusobem z tohoto světa odešlo, nic na překážku nebude, buďto že litá zvěř divoká sežrala, aneb horkost ohně spálila. Však proto Kristus Pán takové tělo každé zase vyvede a z mrtvých vzkřísí. Ačkoli právě věřících křesťanuov těla, ne toliko neporušitedlná, jako zatracencuov budou, jak jest (D2a) nahoře povědino, ale také pěkná, krásná a oslavená, zase učiní, o tom jest světlá řeč v Knihách Jobových, v kap. 19., kdež takto stojí: vím, že Vykupitel muoj jest živ, kterýž mne potom z země z mrtvých vzkřísí a touto koží zase obleče, že v těle Boha viděti budu.¹¹⁴ O čemž Augustýn svatý také zřetedlně píše těmito slovy, na Žalm 62.¹¹⁵ Jakož se duši naší připovídá Blahoslavenství, tak také tělu našemu Vzkříšení. Tehdyť se též i nám připovídá a zaslubuje těla z mrtvých Vzkříšení, že to tělo, kteréž nyní nosíme, při skonání světa zase z mrtvých

¹¹⁴ Job, kap. 19., verše 23. – 29., kráceno a parafr.

¹¹⁵ Žalm 62., verš 2.

vstane. A protože se žádnému k víře nepodobné zdá- (D2b) ti nemá, že vidouce mrtvá těla hníti, v prach a popel se obracovati, neb od zvěři trhati a žráti, jakoby možné nebylo, takovému tělu zase z mrtvých vstáti. Všecky zajisté věci, které se rozptylují a v prach neb zemi přicházejí (jak o tom v 1. Mojžíšově v 3.kap.: prach jsi a v prach se obrátíš),¹¹⁶ Pánu Bohu celé zůstávají, neb v ty živly tohoto světa odcházejí, z nichž jsou s počátku učiněna, my jich nevidíme, ale Pán Bůh ví a zná, odkud je má zase přivésti: neb prvé než sme byli, vyvedl nás, odkud jest věděl. Z té příčiny takové se nám z mrtvých vstávati připovídá, ačkoli tělo jest porušitelné, kteréž nyní nosíme, však toho porušení kteréž (D3a) nyní má, míti nebude. A Apoštol svatý Pavel v první k. Korintským, v kap. 15. praví: že jsou se křesťané proto křtívali nad hroby lidí mrtvých,¹¹⁷ tím dokazující, že ta a ne jiná těla (do země pochována nebo zahrabána a jinak jakžkoli sešla) budou z mrtvých vzkříšena, kdež mezi jiným takto praví: což tehdy jiní, kteříž se nad hroby mrtvých křtívali dělají, jestli žet' ovšem z mrtvých vstávání není. Item, mrtví vstanou neporušitelní a my změněni budeme, neb porušitelnost, smrtedlnost musí obléci nesmrtedlnost. S. Augustýn velmi užitečně tuto řeč svatého Pavla vykládá, ita: že apoštol ja- (D3b) ko prstem na toto naše tělo, kteréž nyní máme, ukazuje, a že žádný nemá z mrtvých vstání (o němž též svatý Pavel mluví) na duši vztahovati, a že se mnohem méně takové z mrtvých vstání, o jiném těle, totéž hovadném, může rozuměti, než o lidském. Slova svatého Augustýna takto znějí, v knihách o víře křesťanské a člancích jejich, v kapit. 10. Protož toto viditelné tělo, že z mrtvých vstane, beze vší pochybnosti měřeno býti má, neb se zdá, jakoby svatý Pavel prstem na ně ukazoval, řka: že toto porušitelné, musí obléci neporušitelnost,¹¹⁸ neb když dí toto: jakoby na ně prstem ukázal, což jest pak viditelné, to se (D4a) může prstem ukázati. A dále dí svatý Augustýn: že nesmrtedlné toto, nesmrtedlnost obleče, tu opět, když dí: nesmrtedlné toto, jakoby vždy prstem na ně ukazoval, dále Augustýn svatý přidává k tomu, protože vstane tělo podle víry křesťanské, kteráž zklamati nemůže. Poněvadž pak obecná svatá křesťanská neomylná a pravá víra to zřetelně s sebou přináší, že v den Soudný všichni mrtví spolu, věřící i nevěřící, muži i ženy, jeden každý osobně, v pokolení svém v tom těle, kteréž jsou v tomto životě měli, (ačkoli tehdy neporušitelná, anobrž, na věřících oslavené tělo bude, ale na nevěřících neoslavené) z mrtvých vstáti mají. Tehdyť (D4b) z toho ovšem nepřemožené pochází, že my jsme spolu praví věřící křesťané, kteříž jsou někdy skrze smrt od nás odešli, tu zase najdeme a s nimi se shledáme a znáti je budeme a takovému zdání na překážku nic nebude, neb tehdy Pán Kristus všecky nedostatky těla změní tak, že co bylo škaredého, pěkné a krásné učiní a co bylo zbytečného, odníti ráčí,

¹¹⁶ První Mojžíšova, verš 19.

¹¹⁷ První list Korintským, kap. 15., verš 29.

¹¹⁸ První list Korintským, kap. 15, verš 53.

čeho jest se pak nedostávalo, naplní, o čemž Augustýn svatý též velmi pěkně v tato slova píše, v Enchyridion k Laurencovi v kapit. 87. Aniž rčeno a věřeno ovšem býti může, aby těla naše, (kteráž se plodí a živa jsou, ačkoli rychle smrtí scházejí) z mrtvých Vzkříšena býti neměla, (D5a) aneb tak nakažená vstáti měla a ne raději k nápravě, v přirození svém přivedena. Item, v týchž Knihách, v kap. 91., protož vstanou těla svatých bez všelikého nakažení, bez všeliké mrzkosti, jako bez všelikého porušení, břemene a těžkosti.

Druhé, víra naše svatá obecná křesťanská praví: že Kristus Pán přijde soudit živých i mrtvých, tj., že všichni lidé, kteříž zde na zemi živi byli, od prvního člověka Adama, až po posledního, mají v den Soudný před stolicí soudnou Krista Pána postaveni a od tohoto spravedlivého soudce Krista, podle víry a nevěry své, a podle svých dobrých i zlých činův aneb skutkův sou- (D5b) zení býti. Apoštol svatý Pavel takto o tom pravil 2.k. Korintským, v kap. 5. Musíme všichni zjeveni býti před soudnou stolicí Kristovou, aby každý vzal jak jest v svém tělesném životě dělal, buďto dobře nebo zle.¹¹⁹ Též také praví v druhé k. Korintským v kap. 5., že má jednoho každého skutek zjeven býti, v den Soudný.¹²⁰ A dále dí v první k. Korintským v kap. 4., Pán přijde a na světlo vynese, co jest ve tmě bylo skrytého a všelikou srdci radu zjeví.¹²¹ Teď zřetelně slyšíme, že tehdy všecko má zjeveno býti a na světlo přijíti a také, což až posavad ještě času tohoto v skrytosti a jako pod pokličkou zuostává, k tomu všeliká myšlení srdce. (D6a) A poněvadž všech lidí skutkové v den Soudný zjeveni byli a na světlo přijíti mají, takže všeliký věděti bude, co jest každý člověk zde na zemi činil a předsebral, znaje jeden druhého srdce a myšlení jeho, jakž se z řeči vejše oznámených zřetelně spatřuje. Tehdyť také musí z toho pojíti to, že se budou všickni lidé vespolek znáti, zvláště pak volení Boží, tu teprva v dokonalou známost budou vcházeti, spolu budou přebývati. V Prvních knihách Mojžíšových v kap. 15.¹²² a v Pátých Mojžíšových v kap. 32.,¹²³ že pak také volení Boží vespolek se zajisté znáti a myšlení svá věděti budou. O tom nás též svatý Au- (D6b) gustýn učí v Sermonu neb Kázání 152. O čase, řka: nyní myšlení naše vlastní každému z nás jsou známá, neb se známe, ale bližním našim jsou neznámá neb jsou před nimi skrytá, než po Vzkříšení z mrtvých, to budeš věděti, co jiný myslí, jiný zase tvé myšlení věděti a znáti bude a tu bude teprve známost a vědomost společná. Přitom také i toho šetřiti máme, jak v knihách Moudrosti v kap. 3. stojí psáno: že spravedliví budou souditi pohany a panovati nad národy.¹²⁴ Item, že Pán Kristus svatého Matouše v kap. 19. učedníkuom svým, kteří jsou ho následovali,

¹¹⁹ Druhý list Korintským, kap. 5., verš 10.

¹²⁰ Druhý list Korintským, kap. 5., verš 10., parafr. a kráceno.

¹²¹ Druhý list Korintským, kap. 4., verš 5.

¹²² První Mojžíšova, kap. 15., nenalezeno.

¹²³ Pátá Mojžíšova, kap. 32., nenalezeno.

¹²⁴ Kniha Moudrosti, kap. 3., verš 8., parafr.

připomínati ráčí, že mají znovu narození býti, když Syn (D7a) člověka sedne na Stolicí slávy své, také na dvanácti Stolicích seděti a souditi dvanáctero pokolení izraelské.¹²⁵ Item, v kap. 11., sv. Lukáše, některým rouhačům svých divův hroze, praví: že uředníci jeho v den Soudný jejich soudcové býti mají.¹²⁶ A svatý Pavel v První k. Korintským v kap. 6. praví, že svatí netoliko svět, ale anděly také souditi budou,¹²⁷ kteréžto všecky věci netoliko o soudu duchovním, totiž, že věřící skrz Slovo Boží, neb Slovem Božím všecko souditi mohou. Ale také o Soudu dne posledního rozuměti a vztahovati se musí, neb volení Boží mají a budou o nevěře zatracenců a jiných nepravostech a hří- (D7b) ších jejich svědomí dávati, kteréž Kristus Pán podle sebe na straně míti (když d'ábla se všemi nevěrnými do ohně věčného a na zatracení odsuzovati) bude. Jakož též volení Boží druhé straně věřícím, o nich zase, o dobrých skutcích, svědomí vydávati budou, neb jsou to ti přátelé, kteří nás do věčných stánků přijmou, svatý Lukáš v kapit. 6.¹²⁸ Poněvadž tehdy volení Boží mají v den Soudný svědectví dávati o víře spravedlivých a o nevěře zatracencův, tak také i o skutcích dobrých lidí spravedlivých a o nepravostech na zatracení odsouzených, protož je také znáti musejí.

Třetí Pán Buoh činí za- (D8a) slíbení svým voleným, skrz Ozeáša proroka v kapit. 54.,¹²⁹ kteříž jsou v tomto světě všem čertům pod nohama ležeti a najbídnejšími byli musili, nebyvše od lidí za hodné jména, aby měli v světě živi býti, že konečně na nich svou milost a milosrdenství své veliké ukázati, avšak konečně je za své služebníky a dědice života věčného míti chce. Mezi jiným připovídá pěkné a pevné město vystavěti, v němž přebývati, svou spravedlivostí a dědictvím svým pokojně vládnouti a přede všemi nepřáteli svými bezpeční býti i poznáním nejvyšším jsouce osvíceni v nebeském Království. (D8b) Co se dotýče toho pěkného a pevného města, kteréž Buoh svým voleným vystavěti a k věčnému příbytku dáti chce. O tom Písmo svaté v proroku Izajášovi takto praví: ty bídna a potěšení zbavená, na kterouž všeliké povětrí bouřlivé jde. Ej, já zdi tvé jako okrasu položím, grunty tvé kamením zafirovým založím, okna tvá křišťálová, dveře tvé rubínové a všecky krance od najčistčího a najdražšího kamení učiním. Toto musí krásné a pevné město býti, v němž radost a bezpečný příbytek bude, kteréž se teď tak slavně vychvaluje a vlastní věčnou, neb Městem Božím jmenuje, o kterémž městě sva- (E1a) tý Augustýn mnoho kněh sepsal. Jaký pak způsob bude měšťanuov a obyvatelův toho města nebeského, v němž všickni právě věřící křesťané nebudou více pohostinnu jako přespólní, co nyní v tomto světě, ale budou věční měšťané a

¹²⁵ Matouš, kap. 19., verš 28.

¹²⁶ Lukáš, kap. 11., verš 19., paraf.

¹²⁷ První list Korintským, kap. 6., verš 2. a 3.

¹²⁸ Lukáš, kap. 6., nenalezeno.

¹²⁹ Ozeáš, kap. 54. nenalezeno.

obyvatelé, se všemi svatými, anobř Boží dědicové a spolubratři a dědicové Kristovi, k Efezským v kap. 2.¹³⁰ a k Židuom v kap.2.,¹³¹ a to uvidíme v textu Izajáše proroka, kdež Buoh dále takto mluví a já učiním, že všickni synové tvoji vyučeni budou o Pánu, jsúce v pokoji velikém, a ty skrze spravedlnost připravována budeš. Hle, teď slyšíme, že volení Boží na onom světě (E2b) mezi jinými dary nebeskými, od Pána Boha také dokonalou moudrostí a poznáním ozdobeni býti mají a Pán Bůh, že je v škole a církvi své sám vyučovati a takové před ďáblem opatření jim učiniti chce, že jich budoucně nebude moci pokoušeti, k pádu přivésti, ani z takových darův obloupati, jakž jest prvním rodičům našim učinil, neb mají skrz spravedlivost, neb v spravedlivosti zpravování, tj. pevně utvrzeni býti, tak že v hřích žádný, ani v jakou nespravedlivost potomně nebudou moci přijíti. A ať se zase k moudrosti a poznání navrátíme, kteříž volení Boží v onom věčném ži- (E2a) votě míti budou. V tom voleným Božím na překážku nic nebude, věk jich mladý nebo starý, neb každý člověk bude od Pána Boha ve všelijakých dařích nebeských ozdoben a osvícen, buď on mladý, nebo starý, o tom v 65. kap. Izajáše proroka takto stojí: na onom světě nebude více lidí věku dětinského ani věku starého.¹³² A svatý Augustýn praví v dvamezcítmých knihách o městě Božím, v kap. 16. ita: žádný se o to nevaď s těmi lidmi, kteří za to drží, že každý člověk v poslední den Soudný v tom způsobu a v tom těle vstane, v kterémž jest umřel, neb to nic nebude škoditi, bude-li kdo v onom životě podle těla třeba mladý (E2b) neb starý a tehdy na těle ani na duši žádné těžkosti a nedostatečnosti nezůstane, ale že každý na těle i na duši nejkrásněji od Pána Boha ozdoben bude.

Ale tato pak věc největší ze všech bude, kterouž Pán Bůh své volené obdařiti ráčí, to najslavnější poznání, kteréžto vuobec všickni míti budou, jakž svatý Augustýn v sté a čtrnácté otázce, na První knihy Mojžíšovy. Item, de Inquisitione Trinitatis, a jak o poznání a spytování Trojice Boží, jmenuje: že Boha tváří v tvář viděti, jeho znáti, a na věky na něho patřiti budou. Pak v takovém vidění a patření mluví svatý Pavel k Korintům, v kap.13. (E3a) takto řka: nyní vidíme skrz zrcadlo, v slovu zatmělém a Pán Kristus,¹³³ sv. Matúše v kap. 5. praví: Blahoslavení čistého srdce, neb oni Boha viděti budou.¹³⁴ Ale o poznání neb známosti mluví Pán Buoh u Jeremiáše proroka, v kap. 31. takto: žádný druhého, ani bratr bratra učiti bude, řka. Znaj Pána, než budou mne všickni znáti, malí i velicí, neb já jim nepravosti jejich

¹³⁰ Efezským, kap. 2., verš 19.

¹³¹ Židům, kap. 2., verš 10. parafr.

¹³² První Mojžíšova, kap. 65., verš 20., parafr.

¹³³ První list Korintským, kap. 13., verš 12.

¹³⁴ Matouš, kap. 5., verš 8.

odpustím a hříchův jejich nikdá spomínati nebudu,¹³⁵ v kterýchžto řečech oznamuje se, že Buoh všemohúcí svých volených (kteříž jsou ho zde na světě podle slova jeho, za pravého Boha a Syna jeho Pána Krista, za svého jedi- (E3b) ného Vykupitele a Spasitele poznávali, přijímali, držali a pevně věřili) od svého božského obličejce zamítati a zaháněti neráčí, ale že jim pro Krista Pána chce milostiv býti, hříchy jich odpustiti a potom do života věčného přijíti, v kterémžto všickni budou míti již dotčenou známost a poznání, dokonale Pána Boha teprve znajíce, podle jeho Božského přirození, neb podstaty a vuole, ne tak dokonale, jak nyní podle slova z víry, ale tváří v tvář viděti, patřiti, hleděti a znáti ho mají. A Pán Kristus sám o tom mluví, v 17. kap. sv. Jana takto, ita: toť jest pak život věčný, aby tebe, Boha pravého a kteréhož jsi poslal (E4a) Ježiše Krista poznali.¹³⁶

Poněvadž tehdy volení Boží, v onom životě netoliko dědicové a obyvatelé společně v jednom městě bydlíce, ale takové poznání míti a tak učení od Boha učinění, že osobně na Boha na věky patřiti a jeho dokonale znáti budou, kteréžto poznání jest ze všech věcí největší. Tehdyť z toho nepřemožení také to pochází, že též v onom životě, své spolu právě věřící křesťany, kteréž jsou zde skrze smrt časně ztratili, ne toliko zase míti, ale také dokonale a vlastně znáti budou, jako sic jiní všickni Boží volení. A to buď o třetím článku až potud.

Čtvrté a poslední, muož (E4b) se to také všecko mnohými Písma svatého příklady, stvrditi a prokázati, zvláště pak těmito níže položenými, kterýchž každý pilně šetřiti má. Adam, první otec náš, takové poznání měl před pádem, že všeliké živočichy, ptactvo, a rozličná zvěř polní i jiné Boží všecko stvoření, jich pravými a vlastními jmény uměl jmenovati. Jakož jest pak také znal a jmenovati uměl ženu svou Evu, kterouž jak mu Pán Buoh k němu přivedl a do ruky dal, takto řekl: tj. kost z kostí mých, a tělo z těla mého, protože bude slouti mužatka, etc.: natož o tom blíže čteme v Prvních kni- (E5a) hách Mojžišových v kap. 2.¹³⁷ Poněvadž pak tehdy Adam v ráji, jsa ještě v prvním světě a v tomto časném životě, jeda, pije a jiných věcí potřebuje a tělo toto ještě zemské moje, tak veliké poznání, neb známost měl: tehdyť, v onom světě, v němž ovšem tělo duchovní míti bude, v První k. Korintským v kap. 15.¹³⁸ bezpochyby mnohem větší a slavnostnější známost i poznání také míti bude, těch všech věcí, kteréž v onom světě budou, (a ne toliko pak sám Adam) ale všickni volení Boží, kteřížto tehdy, tak dobře jako Adam, skrz Krista Pána, ovšem znovu narození, tj. oslaveni a najkrásnější budou učinění. A protože sám Kristus Pán (E5b) to jmenuje, a nazývá

¹³⁵ Jeremijáš, kap. 31., verš 34.

¹³⁶ Jan, kap. 17., verš 25.

¹³⁷ První Mojžišova, kap. 2., verš 23.

¹³⁸ První list Korintským, kap. 15, verš 46.

znovunarozením, v 19. kap. sv. Matouše.¹³⁹ A svatý Augustýn o takovém znovunarození, neb oslavení volených Božích, v Knihách dvacátých, o Měště Božím, také mluví takto, v kap. 7. řka. Dvoje znovunarození jest: jedno podle víry, která se nyní děje, skrze křest. Druhé podle těla, kteréž bude v jeho neporušitedlnosti a nesmrtdlnosti, skrz veliký a poslední Soud. Item v kap. 22., ne toliko nebude takové, jaké nyní jest, ve všelikém nejlepší zdraví, ale ani takové zajisté, jakož jest bylo v prvních lidech, před pádem a hříchem, ale mnohem dokonalejší.

(E6a) Druhé také Písmo oznamuje, že zatracenci v pekle budou viděti a znáti volené Boží v nebi. Jakož onen boháč v pekle pozdvihne oči svých a viděl Abraháma, etc.: ač jest mezi nebem a peklem (a tak mezi spasenci a zatracenci) rokle veliká utvrzena: knihy Múdrosti v kap. 5.¹⁴⁰ též o tom mluví, kdež se mnoho pěkných řečí nachází o věčných mukách lidí bezbožných a zase proti tomu, o věčné radosti spravedlivých. Mezi jinými slovy takto: spravedliví budou státi u veliké radosti proti těm, kteří jsou je sužovali a práci jich zamítali a je potupovali, kteřížto vidíce to hrozně se budou lekati před takovou slávou, kteréž jsou se oni ne- (E6b) nadáli, toužíce sobě toho a velikou žalostí vzdychající vespolek, řka. Ej, toto sou ti, kteréž jsme my někdy za smích měli a za posměch sobě pokládali, my blázni, pokládali jsme život jich za nesmyslnost a skončení jich za hanbu. Hle, jak jsou poctěni mezi syny Božími a dědictví jich mezi svatými, etc. Tak také znal onen bohatec, zatracenec v mukách pekelných Lazara, v lůnu Abrahamovu odpočívajícího, kterýž ho i jménem jeho vlastním jmenovati umí, v kap. 16. sv. Lukáše.¹⁴¹

Poněvadž tehdy Písmo svaté tak zřetelně a světle oznamuje, že zatracenci v pekle, volení Boží v nebi, viděti a znáti se budou. Proti tomu za- (E7a) se také volení Boží v nebi budou znáti zatracence, kteří v pekelných mukách budou. Augustýn svatý jmenuje to Egressionem sanctorum, to jest, vyjití svatých. V Knihách 20. o Měště Božím, v kap. 22., kdež vykládá řeč Izajáše proroka poslední kapitoly,¹⁴² a tu o volených Božích takto stojí: vejdu a bývati budou, na těla těch lidí, kteříž jsou se mnou zle a neprávě nakládali, tj., bližním svým křivdu, nespravedlivost a trápení činili, neb červ jich nepřestane trýzniti, totiž svědomí a oheň jejich nezhasne, totiž pekelní a budou všemu ohava. Pak, jestliže volení Boží budou moci znáti zatracené v mukách pekelných, jakž nyní po- (E7b) vědíno, tehdy také volení Boží, ježto spolu v nebi jsou, mnohem více vespolek se znáti budou, by se pak prví v tomto světě neznali

¹³⁹ Matouš, kap. 19., verše 28. – 30., parafr.

¹⁴⁰ Kniha Moudrosti, kap. 5., verše 1. – 4., parafr.

¹⁴¹ Lukáš, kap. 16., verše 22. – 25.

¹⁴² Izajáš, kap. 66., verš 24.

a nikdá neviděli a to těmito níže položenými příklady dovozují, kdež v 17. kapitole svatého Matauše¹⁴³ a 9. svatého Lukáše¹⁴⁴ čteme, když jest se Pán Kristus se na Huoře proměnití a s Mojžíšem a Eliášem o skonání svém v Jeruzalémě rozmlouvati ráčil a to jsou viděli a slyšeli, Petr, Jan a Jakub, kteréž jest Kristus Pán s sebou na hůru Svatou pojal. K němuž jest svatý Petr řekl: pane, zde jest dobré býti, uděláme tři stánky, tobě jeden, Mojžíšovi jeden a Eliášovi jeden. Poněvadž (E8a) pak svatému Petru žádný nepověděl, aby tito dva muži, kteří s Kristem Pánem mluvili, Mojžíšem a Eliášem, jichž jest on prvé nikdá neviděl, neb jsou předtím několik set let zemřeli, avšak je proto znal, pro tu světlost a slávu, kterouž jsou od Pána Boha v onom životě obdařeni, ač jest pak koli strany osoby své, zde na světě v tomto životě tělesném ještě byl. Z čehož opět toto pochází, že volení Boží v životě onom mnohem více vespolek se znáti budou, totiž všickni jasnost a slávu od Pána Boha přijmou, majíce místo svých zkažených a porušených těl, osvícená, jasná a osvícená těla, podobná oslavenému tělu Krista (E8b) Pána, jakž svatý Pavel praví k Filipenským, v kapitole 3.¹⁴⁵ Anobř Pán Kristus v životě onom, volené Boží, svého Božského přirození, oučastny učiní a sobě připodobní, jakž svatý Petr, v Druhé epištole své, v kapitole 1. učí.¹⁴⁶ A svatý Jan evangelista a apoštol Páně, [v] v První epištole, v kapitole 3.¹⁴⁷

A protož z těch a takových příčin, všickni právě věřící křesťané, mají se učiti, pro odjítí skrze smrt z tohoto světa, svých spolu věrných křesťanuov, takto vespolek těšiti: že jsou jich neztratili, ale že je tam v Městě Božím, v tom Novém a nebeském Jeruzalémě, kteréž jak pravá naše vlast, zase najdou je znáti, věčnou radost (F1a) slávu s nimi míti budou.

Jestli by pak, strany této příhody, člověku křesťanskému taková myšlení na srdce vstupovati chtěla, totiž, kterak volení Boží budou moci ustavičnou radost a veselí míti na onom světě, poněvadž zatracence znáti, a na jich mouky dívati se mají: zdaliž mnohý z takové radosti v zármutek a těžkost neupadne, znaje a patře na mouky v pekle svých rodičův, manželky a dítek, etc.

Tu se má hned člověk křesťanský rozpomínati a v srdci svém přemejšleti, že radost věčná nebude taková, kteráž by skrz nějakou případnost proměněna býti mohla, ale ta radost bude na věky upevněna a ne- (F2b) proměnitelná, neb tohoto města Jeruzaléma a jeho obyvateluov, spuůsob bude takový, že sobě nebudou moci stejskati ani se rmoutiti: a protož, ač budou

¹⁴³ Matouš, kap. 17., verš 3. a 4.

¹⁴⁴ Lukáš, kap. 9., verše 30. a 31.

¹⁴⁵ Filipským, kap. 3, verše 20. a 21.

¹⁴⁶ Druhý list Petrův, kap. 1., verš 4., parafr.

¹⁴⁷ První list Janův, kap. 3, verš 2. a 3., parafr.

zatraccence znáti a mouky jejich věčné v pekle viděti, však jich to nic nebude moci zarmucovati, neb tehdy již všelící tělesní smyslové, žádosti a čitedlnosti konec svojoj vezmou a přestanou a tak volených Božích radost bude věčná, kterouž Pán Buoh všem právě věřícím z milosti své dá. Nevěrné pak, podle spravedlivosti své, jakž podle hřichuov a nepravostí svých zasloužili, věčným zatracením trestati bude. Oni pak buďte, třebas otec, matka, bratří, sestry, muži, že- (F3a) ny aneb jiní, kdožkoli, pro něž by velice museli býti zarmoucení a plakali, kdyby se v tomto životě byli měli na to dívati, aneb věděti, že to na ně přijíti má. Z té příčiny svatý Augustýn praví, v dvamezcítmých knihách o Městě Božím, v kapitole 30., že volení Boží (podle toho poznání, kteréhož jim Bůh v životě onom popřítí ráčil, ne toliko jejich neštěstí, kteréž jsou předešlé v tomto životě měli, ale také věčnou jejich zkázu a zatracení) zajisté věděti a znáti budou, avšak jich to nic nebude moci zarmucovati. A aby každý křesťanský člověk věděl a znal, že ten Nový Jeruzalém a volení Boží na onom světě, toliko k radosti a (F3b) veselí, k nižádnému zármutku, vyzdvižen a vzdělán býti má. Pán Bůh světle mluvil v Izajáší proroku, v kapitole 65. řka. Aj já učiním nové nebe a novou zemi, že na první více se rozpomínati ani k srdci připouštěti nebudou, ale budou se na věky veseliti a radovati v tom, což já činím.¹⁴⁸ Neb aj já vyzdvihuji Jeruzalém k potěšení a lid jeho k radosti a budou se veseliti nad Jeruzalémem a radovati nad lidem svým a nemá v něm ani křik, ani zármutku, neb toužení, více býti slyšán. V knihách Zjevení v kapitole 21. takto o tom psáno stojí: a viděl jsem nebe nové a zemi novou, neb první nebe a první země zhynuly.¹⁴⁹ A (F4a) dále v též kapitole takto stojí: Pán Buoh smyje všecky slzy z očí jejich a smrti více nebude, ani zármutku, ani křiku, ani bolesti, neb jest první pomínulo. Toto jsou zajisté řeči světlé a zřetedlné, kteréž vysvědčují, že v onom světě mnohem jinačejší budeme, než jsme zde v tomto oudolí plačtivém, v kterémžto nás všelické věci zlé (a někdy dosti malé a chatrné) zarmucují, ale na onom světě nebude možné, aby nás co zarmoutit mohlo, než pro velikou myslí dobrotu, bez přestání se veseliti budem,¹⁵⁰ jakž v Izajáší proroku, v kapitole 65. psáno stojí: a to jmenuje svatý Augustýn (v knihách dvamezcítmých v kapitole 30. pravým (F4b) a dokonalým pokojem, v němž nejmenší protivenství na nás přijíti nebude moci, (a to proto) že Pán Buoh sám naše odplata (a to všecko, což toliko srdce naše bude žádati) býti ráčí, podle slov Jeremiáše proroka v kapitole 31., kdež Pán Buoh takto mluví: oni lid můj budou a já budu jejich Buoh,¹⁵¹ anobř on sám bude všecko ve všech, jakž apoštol svatý Pavel zřetedlně

¹⁴⁸ Izajáš, kap. 65., verš 17.

¹⁴⁹ Zjevení, kap. 21., verš 1.

¹⁵⁰ Izajáš, kap. 65., verš 14.

¹⁵¹ Jeremijáš, kap. 31., verš 33.

mluví, v První k Korintům, v kapitole 15.,¹⁵² kteréžto oboje řeči. Svatý Augustýn v místě nyní dotčeném přivodí a pěkně vykládá, řka: pravý pokoj jest tu, kdež člověk nic odporého a protivného sám od sebe, ani od jiného trpěti nebude, odplata a mzda ctnosti (F5a) radovati a veseliti budeme. Věrný a dobrotivý Pán Bůh, rač milostivě dáti a propuojčiti, abychom tomu, což jsme nyní z Slova Božího slyšeli a co nám sic víc Písmo svaté o tom vysvědčuje, po vše časy pevně věřiti a v takové víře až do skonání našeho stále setrvati a konečně se tu dostati a přijíti, kdež bychom to všecko v skutku tak najíti, shledati a vlastníma očima viděti mohli, skrz Jezu Krista, jeho milého Syna a našeho Vykupitele a Spasitele, Amen.

3.4. Potěšení věřícím

(F5b) Potěšení všem věřícím v tom, že duše jich z tohoto života do nebe přicházejí.

Mnozí lidé na tomto světě byli a ještě mnoho jich jest, že smýšlejí zle o duších lidských, někteří smýšlejí, že konec duše běře, když člověk umře. Jako oni Saduceové, Máthaus 22.¹⁵³ a jiní epikurové pohanští. O těch Šalomún také praví, řka: jezme a pijme a když zemřeme, již jest všemu konec. A bez pochyby, že by bezbožní chtěli, aby se nemusili postaviti před tváří Boží, jenž na všecky nekající a nevěřící hrozné tváří bude. Ba, chtěli by takoví nespravedliví, aby Boha nebylo. Ale chtějte neb nechtějte, před Pánem Bohem po- (F6a) staviti se musejí a bráti odplatu za své nešlechtnosti. Ale my křest'ané, Bůh dá, držíme a věříme Bohu a jeho svatému slovu, že duše jest nesmrtná a že na věky neumře. Poněvadž Pán Bůh vdechł na hlínu svým božským nesmrtným duchem, když jest prvního člověka stvořiti ráčil, v Prvních knihách Mojžíšových, v kapitole druhé.¹⁵⁴ Ačkoli duše skrze téhož Adama a Evy pádem poškrvněna jest hříchem a smrti duchovní zemřeli, totiž Boha zbaveni býti do času museli, ale ne aby duše přestati, neb konec vzítí měla. Šance pak skrze Jezu Krista, Syna Božího, obživena, osvícena, k Boží milosti zase přivedena, aby na vě- (F6b) ky blahoslavenství božského užívati mohla, ti v takové smrti nezuostávají, ale skrze smrt k životu pronikli, Jan v kapi. 5.,¹⁵⁵ aniž jim hrozný soud bude. Z toho se těšiti máme, v Pánu našem Jezu Kristu a věřiti slova jeho svatému silně a nepochybně, že nás nenechá porobě v temnostech, neb v nějakých křínech, ale že tu budeme s našimi dušemi, jakž z těla vyjdou, kde jest sám spolu se všemi svatými patriarchy, totiž Abrahamem, Izákem, etc. a se všemi svatými mučedlníky, anděly svatými, jakž nám připověděti ráčil, sama pravda, Jezus Kristus,

¹⁵² První list Korintským, kap. 15., verš 19., parafr.

¹⁵³ Matouš, kap. 22., verše 23. – 30.

¹⁵⁴ První Mojžíšova, kap. 2. verš 7.

¹⁵⁵ Jan, kap. 5., verš 28., parafr.

Pán a Bůh náš, Jan v 12.¹⁵⁶ též 14.¹⁵⁷ a v 17. ka.¹⁵⁸ řka: kde jsem já, chci aby i služebník můj byl. (F7a) Ačkoli těla za tím v zemi až do Soudného dne odpočívati budou, kdež se zase skrze Vzkříšení jedno každé tělo s duší spojití má a spolu věčného Blahoslavenství užívatí. O čemž tato knížka vypravuje a ukazuje: však pro věrné, aby měli větší potvrzení a tudy ruhačům a pravdy Boží odporníkuom ústa jich aby zacpána byla, ukáže se tuto doleji Písmu svatými a svatých Otcov, že duše věrných do nebe k Pánu Kristu přinešeny bývají a jsou jako Ekleziastes v 12. kapitole, takto řka: prach neb země, zase v zemi se obrátí, z které jest vzat, a duše k Bohu, kterouž dáti ráčil, zase k němu se navrátí. Tobiáš v kap. 3. Pane, (F7b) poruč, ať duše má v pokoji vzata bude.¹⁵⁹ Ezechiel v kap. 18. Hle, všechny duše mé jsou.¹⁶⁰ V Zjevení svatého Jana 14.: Blahoslavení jsou ti, kteří v Pánu umírají.¹⁶¹ V Druhých knihách Mojžíšových, v kap. 3., že Bůh není mrtvých, ale Bůh živých, totiž Abrahamův, Izákuov a Jákuobov,¹⁶² ač jsou dávno zemřeli, však Kristus praví, že jsú živý duše jich, Mathaus v kap. 22.,¹⁶³ Ezechiel v 13. Vy mne potupujete a lehčíte pro hrst ječmene a kousek chleba v něm, v tom, že duše umrtvujete, které smrtné nejsou, etc. Hle, že nejsou smrtné, ani zatracencův a nadto Spa- (G1a) sencův.¹⁶⁴ A svatý Otec neb učitel Taulerus takto praví v kázání svém, na den Vstoupení Božího: že duše jest stvořena od přirození k nebi a Bůh jest její pravé místo dědičné, neb duše od Boha vyšla a Buoh ji tak nebeskou učiniti ráčil, že žádný není, co jest, etc. A svatý Augustýn praví: že duše jest stvořena z Boha a nemůže nikdž odpočinouti než v Bohu. Anobř sám Syn Boží duši svou Bohu Otcí svému poručiti ráčil. A lotru pozdě kajícimu připověděti ráčil, řka: že dnes se mnou budeš v ráji¹⁶⁵ a ne teprva po dni Soudném, než praviti ráčil dnes, Mathouš v kap. 27. A Lazar skrze anděly nejen byl do lůna Abra- (G2b) hamova, jenž jest Kristus Ježíš. A o bohatci praví, že jest se do pekla dostal, Lukáš v kap. 16.¹⁶⁶ A choré, Dátana a Abirama za živa do pekla se propadli, v 4. knéhách Mojžíšových, v kap. 16.¹⁶⁷ a Žalm 55.¹⁶⁸ praví, že za živa do pekla vstupovati musejí. A svatý Štěpán poručil duši svou Pánu Kristu, kteréhož viděl na pravici Boží, nadto pak nyní duše jeho Pána Krista vidí, v Skutcích apoštolských, v kap. 7.¹⁶⁹ A Žalm 118. praví: že neumřu, ale

¹⁵⁶ Jan, kap. 12., verš 26. parafr.

¹⁵⁷ Jan, kap. 14., verš 6., parafr.

¹⁵⁸ Jan, kap. 17., verš 19., vzdáleně vyjadřuje

¹⁵⁹ Tobiáš, kap. 3., verš 6.

¹⁶⁰ Ezechiel, kap. 18., verš 4.

¹⁶¹ Zjevení Janovo, kap. 14. verš 13.

¹⁶² Druhá Mojžíšova, kap. 3., verš 6.

¹⁶³ Matouš, kap. 22. verš 32.

¹⁶⁴ Ezechiel, kap. 13., verš 19.

¹⁶⁵ chyba, ne Matouš, kap. 27., ale Lukáš, kap. 23., verš 43.

¹⁶⁶ Lukáš, kap. 16. verše 23 - 25

¹⁶⁷ Čtvrtá Mojžíšova, kap. 16., verše 30- 32

¹⁶⁸ Žalm 55., verš 16.

¹⁶⁹ Skutky apoštolské, kap. 7., verš 39.

živ zuostanu.¹⁷⁰ A svatý Pavel žádal rozdělen býti s tělem a býti s Kristem, k Filipenským v kapit. první. Nebo, kdož se s Bohem spojují, ti s ním jeden duch učinění bývají,¹⁷¹ První Korintům, (G3a) v kap. 6.¹⁷² a k Židuum v 10. kap. praví:¹⁷³ protož majíce doufání bratři, že vejdem do svatyně skrze krev Kristovu, neb Kristus veliký kněz domu Božího, začal nám k nebi cestu novou a živou skrze zakryté tělo své. Přístupmež tehdy s pravým srdcem a celou věrou k němu. A Svatý Pavel dí: že naše obcování jest v nebesích, kdež zření máme. A opět v 2. Korintským v kap. 5.: víme zajisté, že bude-li dům zemský náš tohoto příbytku zbořen, že udělaný od Boha duom máme, ne rukama udělaný,¹⁷⁴ leč a doleji dí. A směle doufáme a to oblíbujem raději, s tělem se rozdělití a býti přítomni Bohu.¹⁷⁵ A tak, kdož svědectví Syna Bo- (G4b) žího věří a jeho svatým apoštoluom, ten zapečet'uje a přijímá to svědectví, že Buoh pravdomluvný jest. Jan v 3. a sumou, kdo Kristovým slovům věří a je drží, ten smrti neuhlídá, Jan v kap.3.,¹⁷⁶ ale z smrti do života pronikne a na Soud nepřijde, Jan v kap. 3.¹⁷⁷ Než kdož v Syna Božího nevěří a nedověřuje se jest svého spasení, tent' v hříších svých a v smrti věčné zuostává, tak zavřino jest, Jan v kap. 8.¹⁷⁸ A my, nyní toho spatřiti a viděti nemůžeme těmito tělesnýma očima, však o tom pochybovati nemáme, že k Bohu duše věřících jdou, neb co viditedlné jest, časné jest, ale které věci neviditedlné, jsou věčné, 2. Korin- (G5a) tuom v kap. 4.¹⁷⁹ v knihách Moudrosti, v kapit. 10. Duch tvůj nesmrtedlný jest, ne všech.¹⁸⁰ Anobrž skutkem se to stalo, že prorok Eliáš do nebe jest na ohnivém voze, v čtvrtých Královských, v kapit. 2.¹⁸¹ A tak v tvář tváří patřeno bude, 1. k Korintuom, v kap. 13.¹⁸² A svatý Lukáš v kap. 16. dí: že se Lazar nyní těší, a bohatec se mučí.¹⁸³

¹⁷⁰ Žalm 118., verš 17.

¹⁷¹ Filipským, kap. 1., verš 13. a 14.

¹⁷² První list Korintským, kap. 6., verš 14.

¹⁷³ Židům, kap. 10. verše 19. - 22.

¹⁷⁴ Druhý list Korintským, kap. 5., verš 1.

¹⁷⁵ Druhý list Korintským, kap. 5., verš 2.

¹⁷⁶ Jan, kap. 3., verš 15.

¹⁷⁷ Jan, kap. 3., verše 16. - 18.

¹⁷⁸ Jan, 8. kap., verš 11., parafr.

¹⁷⁹ Druhý list Korintským, kap. 4., verš 18.

¹⁸⁰ Kniha Moudrosti, kap. 10., verš 7.

¹⁸¹ nyní Druhá Královská, kap. 2., verš 11.

¹⁸² Druhý list Korintským, kap. 15., verš 31.

¹⁸³ Lukáš, kap. 16., verš 25.

3.5. Dodatek tiskaře

A poněvadž některý prázdny list v tom posledním arku zůstati by musil, za tou příčinou jsem tento závětek učinil a k této knížce přidal, aby čtoucímu užitek a potěšení nějaké přineslo, neb všickni se k smrti za zdravého života připravovati má- (G5b) me. Poněvadž zde města přebývajícího nemáme, než budoucího v nebesích hledati máme, jak svatý Pavel k Židům v kap. třinácté učí. Pán Buoh rač nám dáti všem své svaté požehnání, skrze Syna svého milého Jezu Krista, Pána a Spasitele našeho, amen.¹⁸⁴

Kdo bude žalovati na vyvolené Boží. Jestli Buoh s námi, kdo proti nám, etc.: k Římanuom v kapitole osmé.¹⁸⁵

Šebestián Oks z Kolovsi,

v Starém Městě Pražském, etc.

(G6a) Vytištěno v slavném Starém Městě Pražském u Šebestiána Oksa z Kolovsi, etc.

Léta Páně. M.D.LXIII°

¹⁸⁴ Židům, kap. 13., verš 21.

¹⁸⁵ Římanům, kap. 8., verš 31.

4. Základní výpověď textu

4.1. Kázání

První věta Kázání chce ozřejmit, o čem se v tomto spisku bude psát. Jak Matěj Klesel předeslal, půjde o „prostou“, tedy zřejmě jednoduchou a srozumitelnou, avšak „gruntovní“, to je základní a celostnou zprávu „pravým křesťanům“.¹⁸⁶ Je oznámeno, komu je zpráva určena, vzápětí je upřesněno, k jakým účelům bude sloužit. Zmíněna je „příhoda smrti“,¹⁸⁷ tedy chvíle, které by se mnohý člověk mohl obávat. Nikoliv však pravý křesťan, lpící na své víře. Pro něj platí, a tím se otevírá téma celého kázání: ti, kdož odcházejí z tohoto světa neumírají, pouze se ukládají k spánku.¹⁸⁸ Před Bohem zůstávají živi a mají naději, že se v „onom životě“ s námi opět setkají. Na tomto místě autor uvede dva citáty z 3. a 4. kapitoly Mudrosloví,¹⁸⁹ jimiž potvrzuje svá předchozí slova: duše spravedlivých¹⁹⁰ se jednak nemají čeho obávat, ale jejich budoucnost čeká pokoj, odpočinek bez jakýchkoliv trápení, s nimiž se člověk potýkal za života. Čtenáři je dána naděje a určitě i chuť pokračovat ve čtení dalších řádků.

Po úvodu, obecně podaném, následuje text, mající adresáta. Náležitě, se všemi svými tituly, je osloven Jiří z Valdštejna.¹⁹¹ Než se svými slovy Matěj Klesel přiblíží tématu smrti, cituje ze Sirachovce, kapitoly 38.¹⁹² Práví se v ní, že nejen pláčem a lítostí nad ztrátou, která nás zasáhla, se máme nechat ovládnout, ale je třeba myslet, na důstojné rozloučení se zemřelým a náležitý pohřeb. Není upřesněno jak, ale pisatel má zřejmě na mysli vzpomínky okruhu těch nejbližších,¹⁹³ nikoliv okázalé zádušní mše, uplatňované u katolíků. Po tomto adresném úvodu se kněz Matěj Klesel ještě přímo nerozvypráví o zemřelé, ale přibližuje smutnou událost odchodu v konkrétní podobě. Zmiňuje nejbližší, manžela, rodiče, děti, vzpomene příbuzné a v paralele poukazuje na nejznámější starozákonní postavy. Také ony lkaly nad smrtí svých blízkých.¹⁹⁴ Vzápětí přechází k příměru z Nového zákona, vzpomíná Ježíše Krista a jeho lítost nad vdovou z Lukášova evangelia 7. kapitoly,¹⁹⁵ cituje i z Janova evangelia, kdy Ježíš byl zarmoucen smrtí Lazara.¹⁹⁶ V tomto okamžiku nastává poměrně

¹⁸⁶ Kázání, A1a

¹⁸⁷ Kázání, A1a

¹⁸⁸ Kázání, A1a

¹⁸⁹ Kázání, A1a

¹⁹⁰ Kázání, A1a

¹⁹¹ Kázání, A2a

¹⁹² Kázání, A2a

¹⁹³ Kázání, A2b

¹⁹⁴ Kázání, A2b

¹⁹⁵ Kázání, A2b

¹⁹⁶ Kázání, A3a

zásadní obrat. Motiv lítosti sestupuje „shora dolů“, ze sfér člověčích, do říše zvířat. Pisatel poukazuje, že také psi se trápí nad ztrátou svých pánů. Následuje vsuvka o starodávném právu vdov, plakat za své zemřelé manžely.¹⁹⁷ Vzápětí se Klesel znovu krátce vrací k zármutku křesťanů, ale nezapomene dát naději pohanům. I ti mají jistou naději na zmrtvýchvstání. Je dobré si všimnout hierarchie: farář z Hostinného v proudu svých myšlenek přechází od křesťanů k starozákonním postavám, aby pokračoval v příkladech z Nového zákona, zmiňuje psy, ještě níže vdovy a na konci výčtu, jako by se chtěl vrátit zase na začátek a kruh uzavřít. Pohané jsou zmíněni také, pokud přijmou víru, jejich naděje při posledním soudu není ještě ztracena. Zkrátka, ztráta blízkých bolestně postihne úplně všechny.

Po odstavci, věnovanému zármutku, znovu zaznívá citát ze Sirachovce¹⁹⁸ a píše se, jak si počínat s tělem mrtvého, aby se mu dostalo důstojného uložení do hrobu. Matěj Klesel připomíná, že tak činí jak křesťané, tak pohané.¹⁹⁹ Obrací se k citátům z Janova evangelia, 20. kapitoly,²⁰⁰ z Tobiáše 2. kapitoly,²⁰¹ vzpomenut je i pohřeb Jákobův z 1. knihy Mojžíšovy.²⁰² Po těchto příkladech následuje výzva křesťanům,²⁰³ aby zvláště oni, znající Slovo Boží, jako „vzácný klenot“²⁰⁴ své mrtvé ukládali do země. Rovněž tento miniaturní oddíl, o pečlivém zaopatření mrtvých, obsahuje několik citátů, z nichž nejpozoruhodnější je z 1. Korintským, 15. kapitoly.²⁰⁵ Pojednává o křesťanech, křtících se nad hroby mrtvých. Proč se právě tento citát objevil v pasáži péče o mrtvé, se dá vysvětlit takto: dříve se křesťané nad hroby utěšovali čtením žalmů, zpěvy a dalšími obřady. Křest patřil vždy mezi výsostný rituál. Od narození až do smrti a dále pak na věčnost se klene most mezi životem a smrtí, mezi právě zemřelými a narozenými. Tímto odkazem je uzavřena další část kázání a pak už se autor dostává k jádru výpovědi.

Pohřební řeč byla napsána pro útěchu manžela, tedy Jiřího z Valdštejna²⁰⁶ po smrti jeho manželky, Kateřiny z Chlumu a Košumberka. Je patrné, že kázání vzniklo nejméně několik týdnů po smrti paní Kateřiny, je uvedeno, že zemřela na svatého Martina, což je podle kalendáře 11. listopad. Praví se, „spasitedlně usnula“.²⁰⁷ Pohřeb se konal v sobotu, jak je uvedeno, a obsahoval veškeré náležitosti, které k němu patří. Farář připomíná své kázání, pro

¹⁹⁷ Kázání, A3a

¹⁹⁸ Kázání, A3a

¹⁹⁹ Kázání, A3b

²⁰⁰ Kázání, A3b

²⁰¹ Kázání, A3b

²⁰² Kázání, A3b

²⁰³ Kázání, A4a

²⁰⁴ Kázání, A4a

²⁰⁵ Kázání, A4a

²⁰⁶ Kázání, A4b

²⁰⁷ Kázání, A4b

něž použil slova z 1. Tesalonickým, konkrétně ze 4. kapitoly,²⁰⁸ končící výzvou, příměrem a hlavně útechou. Víra ve zmrtvýchvstání Ježíše Krista, dává naději. Ne plakat, ale děkovat máme Bohu za odchod paní Kateřiny z tohoto světa, i když na druhé straně pocítujeme zármutek a jsme skličeni. Jak je zvykem u každého dobrého kázání, jsou i zde vyzdvíženy přednosti Kateřiny z Chlumu a Košumberka.²⁰⁹ Nejsou sice zasazeny do životopisu, jak bylo u kázání zvykem, jsou však sepsány zdobnou řečí a určeny především manželovi a dětem. Paní Kateřina je nazvána pravou, věrnou a ctnostnou křesťankou, a bude, až nastane Soudný den, vzkříšena. Tělo se spojí s duší a odejde do věčné radosti nebeské. Po konkrétním oslovení nejbližších pozůstalých se farář krátce, zato důrazně, obrací ke všem čtenářům. Nabádá je, aby žili podle Slova Božího,²¹⁰ stejně jako žila paní Kateřina, a také oni dosáhnou života věčného.

Po oslavné řeči k poctě zemřelé se farář Klesel rozepíše civilnějším tónem. Kázání, které pronesl v den pohřbu a vyšperkoval citáty z Písem, na vyžádání Jiřího, manžela zemřelé, sepsal a vdovci věnoval. Omlouvá se za zpoždění, ale v psaní mu bránila „jiná zaneprázdnění a nemoc“. Jako dárek přikládá „Traktátek malý“,²¹¹ podle slov Sv. Augustýna. Dopisová forma závěru se už nepodobá kázání. Matěj Klesel přeje vdovci a jeho dětem posilnění v jejich zármutku od Pana Boha.

4.2. Traktát: Artykul první

Úvodní věta je povzbuzením, Matěj Klesel znovu otevírá téma spánku.²¹² Smrt je přirovnávána k odpočinku, neboť mrtví zůstávají před Bohem stále živi. Umocněna je víra v Ježíše Krista, Klesel do kontrastu staví ignoraci víry pohanů a dalších jinověrců, kteří se posmívají pravověrným křesťanům²¹³ a dehonestují jejich víru i samotného Ježíše. Víra v Ježíše Krista je vůdčí myšlenkou, autor jej nazývá Inprincipiem, to znamená, staví jej na úroveň Boha,²¹⁴ oba byli na začátku stvoření, jak je zachyceno v Genezi 1 a Janově epištole. Přirovnává Ježíše k orlu, vznášejícímu se nad oblaka. Shrneme-li tento úsek, začíná nepřístojným názorem pohanů, který praví křesťané rozhodně přijmout nemohou, aby v závěru, stejně tak i v průběhu textu, byl Ježíš povýšen na Inprincipia. Cesta vede zdola a je představována pohany a jinověrci, k výšinám nebeským, vypíná se odspodu nahoru, kde právě

²⁰⁸ Kázání, A5a

²⁰⁹ Kázání, A5a

²¹⁰ Kázání, A6a

²¹¹ Kázání, A7b

²¹² Artykul první, B1a

²¹³ Artykul první, B1a – B1b

²¹⁴ Artykul první, B1b – B2a

křesťany čeká radostné setkání s Bohem. Dovysvětlením Počátku stvoření, jak o něm píše apoštol Jan,²¹⁵ je výklad, v němž Klesel zdůrazňuje motiv Ježíše – děťátka.²¹⁶ Ježíš je pro něj bezbranným, opečovávaným stvořením, a podobným způsobem, jako rodiče mají rádi své sotva narozené dítě, mají i praví křesťané milovat svého Ježíše. Ve svém života běhu mohou dosáhnout křesťané mnoha poct a hodností, ve chvíli odchodu ze života jim nic z toho, k čemu dospěli, veškeré materiální statky, nejsou platné. Avšak Ježíš jim bude nablízku a o duše pravých křesťanů se dokáže postarat. Pronesenou myšlenku Klesel na tomto místě podpořil citátem z Lukášova evangelia.²¹⁷ Jestliže v úvodu této pasáže přirovnal Ježíše k děťátku, nyní je tím „dítětem“ ten, kdo odchází na věčnost – jako unavené dítě po náročném dni ulehne do měkkých polštářů, také zesnulý křesťan bude odpočívat, a to pod ochranou andělů a Ježíše Krista. Ježíš tedy vrátí pravému křesťanu lásku, jež mu křesťan věnoval za svého života. V Soudný den²¹⁸ pak zemřelý vstane do nového života. Svoji krásnou představu Klesel dokládá později uvedenými citáty z knih svatého Augustýna, v nichž se praví, že z tělesného světa se těla obléknou do duchovního šatu, a v něm pak už zůstanou jednak neporušená, duchovní a oslavená.²¹⁹ K potvrzení myšlenky odpočívání a následného zmrtvýchvstání, jsou nabízeny i další citáty se společným tématem spánku mrtvých a Vzkříšení. Úryvky jsou vybrány citlivě, odpovídají tématu, ať už jsou ze Starého či Nového zákona.²²⁰ Navíc jsou pochopitelné komukoliv, zvláště pak věřícím křesťanům, jimž jsou především určeny. Následuje další pasáž, opakuje se v ní motiv odpočinku, hrob je přirovnáván k místu, vystlaném polštářem.²²¹ Klesel upozorňuje, že spánek bude dlouhý,²²² avšak víra v Ježíše Krista vše vyřeší – vzpomenuť je pomoc děvečce i mrtvému Lazarovi.²²³ Ne náhodou se hřbitovům, zde jsou pojmenovány krchovy, říká „domy spaní“,²²⁴ zemřelí praví křesťané, ležící v hrobech nejsou mrtví, ale spí.²²⁵ Jejich spánek hlídá Bůh a ve slavném Vzkříšení radostně vstanou z mrtvých. Do popředí zájmu autora se dostává Vzkříšení a život věčný.²²⁶ Úvodem k tomuto tématu je Janova charakteristika vítězství života nad smrtí, života věčného,²²⁷ jehož se dostane pravým křesťanům. Zemřelý tedy nejprve odpočívá a spí, přitom žije u Boha svým nebeským životem. Těmto slovům je potřeba uvěřit, zdůrazňuje Klesel,

²¹⁵ Artykul první, B2a

²¹⁶ Artykul první, B2a

²¹⁷ Artykul první, B2b

²¹⁸ Artykul první, B5a

²¹⁹ Artykul první, C6b

²²⁰ Artykul první, B6a – B7b

²²¹ Artykul první, B5a

²²² Artykul první, B5a

²²³ Artykul první, B5b

²²⁴ Artykul první, B5b

²²⁵ Artykul první, B5b

²²⁶ Artykul první, B7a

²²⁷ Artykul první, B8b

Bůh, jelikož je u něj všechno možné, v konečném výsledku spojí i duši s tělem. Zdánlivě mrtvý ožije, příkladem je pšeničné zrno, vyschlé, v zemi je znovu probuzeno k životu.²²⁸ Obdobně i věřící, což je doloženo Epištolou Korintským,²²⁹ vstanou z mrtvých ve skutečném těle, stejně, jako ze zrna vyroste stejná nová rostlina. Vždyť přece praví křesťané jsou zaseti do pole Božího²³⁰ – a pole znamenají hřbitovy. Bůh mrtvé křesťany všemocně ochraňuje, potom nezáleží na stupni rozkladu těl. Jakkoliv poničená těla se promění zásahem Hospodina v těla neporušená a splynou s duší v neporušitelnou duchovní a nebeskou podstatu. Důkazem je citát ze všech tří synoptiků: kralovat budou s Ježíšem Kristem na věky věků.²³¹ Proč jinak by se mučedníci těšili na smrt, kdyby nevěřili těmto slovům, doplňuje Klesel. Rovněž Ignác a také Pavel v Epištole Korintským²³² si kladou otázku, v jakém těle vstanou mrtví, odpočívající v hrobech. Pavel odpovídá ve verších 36. a 44. Nejprve zmiňuje, „co je zaseto nemusí být oživeno, protože nezemře“, dále je řečeno, „tělo přirozené se zasévá, aby vstalo tělo duchovní“. Klesel na myšlenku neporušitelnosti těla v okamžiku zmrtvýchvstání navazuje obrazným přirovnáním. Těla v zemi odpočívají „jako v růži“²³³ a z odpočinku budou vzkříšena do života věčného, následuje citát z Mudrosloví,²³⁴ v němž se praví, že spravedliví neumírají a přicházejí rovnou do života věčného. Pastýřem duší, jak doplňuje Klesel, je Ježíš Kristus. V Janově evangeliu²³⁵ je podobně uvedeno, Kristus je pastýřem ovcí. Svatý Augustýn²³⁶ rovněž navazuje na ukázkou z Mudrosloví, týkající se spravedlivých, pravověrných křesťanů. Po úmrtí jsou jejich duše v bezpečí, s poukazem na první zmrtvýchvstání, druhé přijde po skonání světa. Při druhém zmrtvýchvstání „již nebude duší, toliko těl“.²³⁷ Při Posledním soudu dojde k roztrídění, některá těla postihne skutečná smrt, jiná se pak dostanou tam, kde už smrti není. Druhá možnost platí samozřejmě pro pravověrné křesťany. Vzpomenut je 1. list Tesalonickým a jeho 4. kapitola,²³⁸ pravý křesťan má žít tak, aby se líbil Bohu, výsledek se pak dostaví. Není proto na místě zármutek, při úmrtí blízkého člověka. Příkladem nechť je Ježíš Kristus, vstal z mrtvých, a kdo v něho věří, má naději, že z temnoty a spánku se ve Vzkříšení dostane do života věčného. Do přímého kontrastu je postavena přítomnost, život plný trápení a bolesti,²³⁹ a krásná budoucnost v nebi. Krátce je

²²⁸ Artykul první, B7a

²²⁹ Artykul první, B7a

²³⁰ Artykul první, B7b

²³¹ Artykul první, B8a

²³² Artykul první, B8a

²³³ Artykul první, B8a

²³⁴ Artykul první, B8a

²³⁵ Artykul první, B8b

²³⁶ Artykul první, C1a

²³⁷ Artykul první, C1b

²³⁸ Artykul první, C1b

²³⁹ Artykul první, C2b

nastíněno, že lépe, když na nejbližší smrt nedolehne, na druhé straně je zde útěcha; smrti není třeba se bát, naopak, pozůstalí mají vyslovit Bohu díky, mít radost, že mrtvý se zbavil bídného pozemského života a dostal se do péče Ježíše Krista. Dříve zemřelí mají tu výhodu, že jsou mezi prvními, kteří očekávají příchod do nebeského království, i to je důvodem k povzbuzení a útěše pozůstalých. Apoštol Pavel²⁴⁰ se zmiňuje o křesťanech – přáli si umřít, aby se dostali do společenství s Ježíšem Kristem. Pohané, jimž Písmo svaté nic neříká, zmiňuje Klesel, jsou na tom hůř než Turci a jiní neznabozi.²⁴¹ Kdyby totiž věřili, jinak by si v životě počínali. Slovy svatého Augustýna,²⁴² pohané věří jen v tento život a tím pádem žijí hříšně. Do protikladu jsou opět připomenuti křesťané, neboť již za života zde, na zemi, se připravují na život věčný a nemusejí se starat o svoji budoucnost. Naopak pohané se smrti bojí a totéž platí i o odpadlících od víry. Svatý Pavel je pojmenovává „nejbídnějšími“²⁴³ ze všech a Matěj Klesel uvádí, co se stane, když někomu z pohanů zemře blízká osoba: příklady nachází v divadelních tragédiích, kdy hrdinové neustojí smrt svých blízkých a sami si berou život, dokonce nastávají případy, že se nechávají se svými milovanými zemřelými zaživa pohřbit. Závěr je obrácen ke křesťanům a spolu se začátkem tvoří rámec celého Artykulu. Znovu v něm Matěj Klesel opakuje tolikrát opakované, že úmrtí není ničím jiným než snem a smrt je pouze odchodem z bídného světa do pokojného odpočinku. Duše dlí v radosti skrytý život a čeká na své tělo, aby se s ním spojila v den Vzkříšení.²⁴⁴ K čemuž dopomůže Pán, Ježíš Kristus.

4.3. Traktát: Artykul druhý

Začíná radou, je zároveň povzbuzením věrným křesťanům. Smrt nejbližších nemá působit bolest, ale má být radostnou událostí, neboť je zapotřebí znovu si uvědomit, že mrtví dočasně spí a očekávají Vzkříšení.²⁴⁵ Motiv smrti, jako spánku²⁴⁶ se stejně, jako v předchozím článku, objevuje hned na začátku a je, koneckonců, jedním z vůdčích motivů celého spisku. V tomto oddíle však Matěj Klesel rozvíjí i další témata. Zaměří se na Soudný den.²⁴⁷ Když nastane, všichni mrtví, věřící i nevěřící, bez výjimky vstanou z mrtvých. Muži i ženy, v podobě „vlastního přirozeného těla“,²⁴⁸ takového, v jakém se nacházeli ve svém životě. Zkrátka, budou úplně stejní, takoví, jak je znalo jejich okolí. Vzápětí Klesel dodává novou

²⁴⁰ Artykul první, C3b

²⁴¹ Artykul první, C3a

²⁴² Artykul první, C4a

²⁴³ Artykul první, C5a

²⁴⁴ Artykul první, C5b

²⁴⁵ Artykul druhý, C6a

²⁴⁶ Artykul druhý, C6a

²⁴⁷ Artykul druhý, C6b

²⁴⁸ Artykul druhý, C6b

skutečnost a s ní další povzbuzení čtenářům, pravým křesťanům. Těla pravověrců budou bezchybná, neporušená a věčná, podobu budou mít ryze duchovní. Budou oslavena po setkání s Bohem, vyzařovat budou krásu a ušlechtilost a všem budou od pohledu milá. Následuje varování, dříve i nyní, Klesel cituje Augustýna,²⁴⁹ se vyskytovali lidé, kteří nedobrym výkladem Písem rozšiřovali klamně zvěsti o Soudném dni a o zmrtvýchvstání. Šířilo se, že zemřelí, ať už mužského či ženského pohlaví, povstanou při slavném Vzkříšení v mužské podobě. Takto například uvažuje apoštol Pavel,²⁵⁰ vzkříšení budou jen muži, budou dokonalí, dokonalostí podobni samotnému Ježíši Kristu. V První knize Mojžíšově²⁵¹ se sice píše, že žena vznikla až později, z žebra Adamova, ovšem je třeba brát tento výrok jako metaforu. Jestliže se budou chápat tato slova doslovně, není divu, že je nasnadě se domnívat, že i při zmrtvýchvstání jako první vzejdou muži. Rovněž v listě Efezským²⁵² Pavel sděluje, že zmrtvýchvstali budou podobni obrazu Syna Božího a věrní křesťané budou dokonalí, jak dokonalý je Pán Ježíš Kristus. Ale skutečnou podobu vzkříšených dokládá v Listě Římanům²⁵³ – budou jako andělé. V konečné podobě, alespoň podle listu Římanům, se nedají nazvat Pavlova slova falešným svědectvím o podobě vzkříšených a nemohou vyvolat paniku mezi věřícími. Také synoptici,²⁵⁴ Marek, Matouš a Lukáš přirovnávají zmrtvýchvstálé k andělům. Příklady dokládají a výroky svatého Augustýna²⁵⁵ znovu potvrzují, že jakýmkoliv lživykladačům Písem nesmíme dát za pravdu. Na straně jedné se praví, že pravověrní křesťané se v den Soudný zjeví v podobě andělů,²⁵⁶ jinde je zmíněna podoba, ne až tak andělům blízká. Hovoří se, že ti, kdož vstanou z mrtvých, budou mít ruce, snad i nohy a jiné lidské atributy.²⁵⁷ Což je ovšem velice důležité, tyto bytosti nebudou podléhat svodům tohoto světa. Stejně, jako andělé, budou i ony nesmrtelné a dostane se jim věčného Blahoslavenství. Odpadne manželství, muži i ženy však zůstanou ve svých původních podobách, prohlašuje Klesel. Znovu však začíná polemizovat s myšlenkou Augustýna,²⁵⁸ že vstane jen mužské pokolení, Augustýn má za to, že na začátku také Bůh stvořil nejprve muže a teprve potom, ženu. Klesel si dovolil Augustýnovi oponovat, domnívá se, že jelikož již pomine tělesná touha, budou muži i ženy vzkříšení zároveň,²⁵⁹ protože již nemůže dojít k žádnému hříchu.

²⁴⁹ Artykul druhý, C6b

²⁵⁰ Artykul druhý, C7a

²⁵¹ Artykul druhý, C7a

²⁵² Artykul druhý, C7a

²⁵³ Artykul druhý, C7a

²⁵⁴ Artykul druhý, C7b

²⁵⁵ Artykul druhý, C7b

²⁵⁶ Artykul druhý, C7b

²⁵⁷ Artykul druhý, C7b

²⁵⁸ Artykul druhý, C3a

²⁵⁹ Artykul druhý, C3b

Žena nebude hříšnicí, stane se ozdobou²⁶⁰ nebeského společenství. Dojde k vysvobození z tělesnosti a všichni, muži i ženy, budou obstoupeni moudrostí a milostí Boží.²⁶¹ Aby dal Matěj Klesel patřičnou váhu svému přesvědčení, shrnuje to nejdůležitější. Zdůrazňuje, nebude se vstupovat do manželství, všichni budou Blahoslavení a netělesní.²⁶² Zachován bude „způsob“²⁶³ muže i ženy, nehovoří se o pohlavnosti. Tělo bude zachováno v takové podobě, jako bylo před smrtí. Klesel, jako důkaz Boží moci, ubezpečuje své čtenáře o nové skutečnosti, dříve ještě neformulované. Také těla, sežehlá ohněm a rozsápána divokou zvěří, dostanou svoji původní podobu.²⁶⁴ Samozřejmě, týká se to věrných křesťanů. Postup bude následující, tělo bude nejprve spojeno a vyvedeno ze své podstaty tělesné do podoby andělské. Bude se pyšnit krásou, takto budou odměněni zemřelí, kteří za svého života chválili Hospodina. Jako příklad je uveden starozákonní Job,²⁶⁵ ani v nejhrůznějších okamžicích svého života nepřestal Hospodina chválit. Připomenut je výrok svatého Augustýna²⁶⁶ s odkazem na Žalm 62. Duši, připovídá Blahoslavenství a tělu Vzkříšení²⁶⁷ je zdůrazněno, že půjde o totéž tělo, nebude jiné, než jaké bylo za života.²⁶⁸ Podruhé se dovídá čtenář, že i tělo nadobro zničené, bude znovu obnoveno, neboť po celou dobu je u Pána Boha ve své plnohodnotnosti zachováno.²⁶⁹ A Pán Bůh ví, jak s tělem nakládat a jak učinit, aby znovu povstalo, odvolává se Matěj Klesel na 1. knihu Mojžíšovu²⁷⁰ a dodává, že těla mrtvých se rozpadnou, ale v rukou Hospodina se všechno změní a tělo dospěje k dokonalosti. Dokladem je výrok apoštola Pavla z 1. listu Korintským, 15. kapitoly.²⁷¹ Na tomto místě je podáno vysvětlení, proč se křesťané nechávají křtít nad hroby mrtvých, „dokazují, že ta a ne jiná těla zase budou z mrtvých vzkříšena“.²⁷² Následně, neporušená, se dostanou do rukou Božích. Takový křest měl přínos pro obě strany. Mrtví vstanou jako nesmrtelní křesťané a křtěnci vstoupí křtem do nového života, na jehož konci je čeká nesmrtelnost. Uzavřený kruh mezi živými a mrtvými a nad všemi bdí Hospodin. V dalším pokračování jsou Pavlova slova o smrti porovnána s obdobnými motivy svatého Augustýna.²⁷³ Jsou si ve své podstatě zajedno, zmrtvýchvstání se nevztahuje na duši, ale na tělo. Porušitelné tělo se zásluhou Hospodina

²⁶⁰ Artykul druhý, C3b

²⁶¹ Artykul druhý, D1a

²⁶² Artykul druhý, D1a

²⁶³ Artykul druhý, D1a

²⁶⁴ Artykul druhý, D1b

²⁶⁵ Artykul druhý, D2a

²⁶⁶ Artykul druhý, D2a

²⁶⁷ Artykul druhý, D2a

²⁶⁸ Artykul druhý, D2a

²⁶⁹ Artykul druhý, D2b

²⁷⁰ Artykul druhý, D2b

²⁷¹ Artykul druhý, D3a

²⁷² Artykul druhý, D3b

²⁷³ Artykul druhý, D3a

obleče do neporušitelnosti. Použit je příměr, dá se na něj ukázat prstem,²⁷⁴ nejedná s o nehmotnou duši, ale zcela konkrétní a jedinečné tělo. Tělo vstane podle víry křesťanské a ta v žádném případě nemůže zklamat. Stane se tak v Soudný den, vstanou spolu všichni mrtví, ať už jsou věřící či nevěřící,²⁷⁵ důležité je sdělení, že to budou jak muži, tak ženy. Těla budou mít taková, jaká je měli za života. Nově se píše, že těla věřících budou oslavena,²⁷⁶ nevěřících nikoliv. Z tohoto poznatku plyne, že se se svými blízkými praví křesťané opět setkají, a to zásluhou Ježíše Krista. Na tělech, která vstanou z mrtvých, nebude poskvrný, ošklivé bude proměněno v krásné, co chybělo, bude dodáno, a co přebývalo, bude odňato.²⁷⁷ První dvě změny si lze poměrně dobře představit, poslední změnou je zřejmě míněna tělesnost, spojená se žádostivostí, jak je výše uvedeno. Závěrem dílčího úseku článku Klesel poznamenal, že těla by měla vstát nedokonalá, tedy „nakažená“,²⁷⁸ a teprve potom měla mířit k nápravě. Pouze těla Svatých vstanou neporušená, tedy „nenakažená“,²⁷⁹ dodává Klesel.

Druhá část

Druhá část navazuje na předchozí a do jisté míry dává vysvětlení předchozímu odstavci. Chce odpovědět na to, co se stane, když Ježíš Kristus přijde soudit živé i mrtvé. Zákonitě se před Soudnou stolicí objeví všichni, Adama nevyjímaje. Nastane soud podle víry a nevěry, jak praví Pavel,²⁸⁰ úplně všichni se budou zodpovídat za svůj život, zda si počínali dobře nebo špatně, a na světlo se dostane každý temný čin.²⁸¹ Za zlé skutky nepřijde okamžité odsouzení, ale rada. Ježíš Kristus ukáže cestu, „srdci radu zjeví“,²⁸² jak podotýká Matěj Klesel. V Soudný den bude všechno zjeveno. Tak se stane, že všichni navzájem budou o sobě všechno vědět, a jak budou vespolek pobývat na věčnosti, daleko lépe se poznají, než jak se mohli poznat ve světě živých, na zemi. I na tomto místě se Klesel opírá o Mojžíšova²⁸³ a Augustýnova²⁸⁴ slova a dochází k závěru, že myšlenky jedněch budou známy i těm ostatním, Po Vzkříšení budou zkrátka všichni o všech všechno vědět a tak si budou nesmírně blízcí. S odkazem na Mudrosloví,²⁸⁵ spravedliví budou soudit pohany a panovat nad národy.

²⁷⁴ Artykul druhý, D3b

²⁷⁵ Artykul druhý, D4a

²⁷⁶ Artykul druhý, D4a

²⁷⁷ Artykul druhý, D4b

²⁷⁸ Artykul druhý, D5a

²⁷⁹ Artykul druhý, D5a

²⁸⁰ Artykul druhý, D5a

²⁸¹ Artykul druhý, D5b

²⁸² Artykul druhý, D5b

²⁸³ Artykul druhý, D6a

²⁸⁴ Artykul druhý, D6b

²⁸⁵ Artykul druhý, D6b

Obdobně smýšlí také Matouš, když připomíná v 19. kapitole svým učedníkům,²⁸⁶ kdož budou následovat Ježíše Krista, budou znovu narozeni, když Syn Člověka usedne na Stolicí slávy. Zdání poněkud nesourodého myšlenkového spojení je rozvinuto přiměrem dvanácti Stolic izraelských pro izraelská pokolení²⁸⁷ a doplněno Lukášovými slovy,²⁸⁸ že právě učedníci budou soudci rouhačů. A svatí, podle Pavla,²⁸⁹ nebudou soudit pouze svět, to znamená všechny lidi, ale také anděly. Nová myšlenka je dovedena ke svému závěru, Soud duchovní může soudit úplně všechny. U Posledního soudu, právě volení Boží, budou soudit nevěru zatracenců, budou vidět všechno, jak žili a čím se provinili. Ježíši Kristu sdělí své poznatky, a ten bude bezbožníky posílat do míst věčného zatracení. Naopak nazmar nepřijdou dobré skutky pravověrných křesťanů, jak praví Lukáš,²⁹⁰ je náplní a povinností Božích volených, aby právě v Soudný den podávali veškeré zprávy Ježíši Kristu. Vytvořen bude pomyslný zástup, a z něj budou rozřazováni, podle svých skutků, dobří a špatní a posílání tam, kam si zaslouží. Proto je dobré a důmyslné, že se ví, jak si kdo za života počínal a podle toho se jedni dostanou nahoru do nebe a druzí dolů, do věčného ohně.

Třetí část

Třetí úsek 2. Artykulu chce v úvodu sdělit, že i těm posledním dá Bůh zaslíbení, milost a milosrdenství. Spravedliví najdou na onom světě trvalý příbytek. Následuje detailní popis místa odpočinku všech spravedlivých,²⁹¹ oplývat bude nádherou, kterou si lze jen obtížně představit, pokusil se ji vypodobnit prorok Izajáš²⁹² a rovněž svatý Augustýn²⁹³ se o nebeském městě zmiňuje ve svých knihách. Město se stane domovem všech pravověrných křesťanů. Jeho obyvatelé budou pobývat společně se všemi svatými a stanou se dědici svých spolubratří, dědici Božími i Kristovými, o čemž píše Pavel v Epištole Efezským²⁹⁴ a Listu Židům.²⁹⁵ Znova jsou citována slova Boží skrze proroka Izajáše.²⁹⁶ Izajáš praví, že se postará, aby všichni synové Boží byli připraveni k cestě do věčného města Hospodinova. V něm budou „ozdobeni moudrostí a poznáním“.²⁹⁷ Budou poučeni, jak si počínat, aby nebyli obelštěni ďáblem, jak se stalo Adamovi s Evou, ani zatěžkáni hříchy. Dar moudrosti obdrží

²⁸⁶ Artykul druhý, D6b

²⁸⁷ Artykul druhý, D7a

²⁸⁸ Artykul druhý, D7a

²⁸⁹ Artykul druhý, D7a

²⁹⁰ Artykul druhý, D7b

²⁹¹ Artykul druhý, D8b

²⁹² Artykul druhý, D8b

²⁹³ Artykul druhý, E1a

²⁹⁴ Artykul druhý, E1a

²⁹⁵ Artykul druhý, E1a

²⁹⁶ Artykul druhý, E1a

²⁹⁷ Artykul druhý, E1b

úplně všichni, mladí i staří, což Klesel dotvrzuje slovy proroka Izajáše a přidává výrok svatého Augustýna,²⁹⁸ týkající se podoby těla, v němž všichni spravedliví v Soudný den vstanou: bude takové, v jakém zemřeli, s tím rozdílem, že bude zbaveno veškerých nedostatků.²⁹⁹ Největším darem Božím bude skutečnost, že uvidí svého Boha tváří v tvář. Zpravuje o tom Mojžíš,³⁰⁰ Augustýn³⁰¹ i Pavel,³⁰² rovněž svatý Matouš³⁰³ ve svém Blahoslavenství. V knize proroka Jeremiáše³⁰⁴ dokonce stojí psáno, že kdo uctíval ve svém pozemském životě pravého Boha a jeho Syna Ježíše Krista, tomu budou odpuštěny hříchy a nepravosti. Opakováním téhož, pouze trochu jinými slovy, je znovu zdůrazněno, že v nebeském městě svého Boha poznají ještě lépe, než v Písmech, neboť jej uvidí v těsné blízkosti, jak se lze dočíst v 17. kapitole Janova evangelia.³⁰⁵ V životě věčném volení Boží budou neustále nejen v blízkosti Boha, ale setkají se i se svými blízkými, které předčasně ztratili, všichni pak budou dokonalí, jako je Syn Boží, Ježíš Kristus.

Čtvrtá část

Čtvrtá a poslední část 2. Artykulu opět podává důkazy z Písem a začíná od Adama. Připomíná, že první člověk a vlastně náš Otec, před pádem pojmenoval všechny živočichy na zemi.³⁰⁶ Posléze poznal Evu, podle Božích slov a skutků byla vytvořena z žebra Adamova. Tehdy se Adam nacházel v prvním světě, se svým konkrétním tělem a v podstatě nic dalšího k životu nepotřeboval. Na onom světě potom, stejně jako Adam, i ostatní volení Boží budou mít těla duchovní, jak se praví v Epištole Korintským, kapitole 15.³⁰⁷ Praví křesťané se znovu narodí a podobný motiv znovunarození se vyskytuje i u Matouše v 19. kapitole³⁰⁸ a knihách Augustýnových.³⁰⁹ Při Posledním soudu se těla znovu narodí, samozřejmě, jak už bylo připomenuto, budou neporušená a nesmrtelná. A co více, zdravější, než za života. Adamem se začalo a stejně tak prvním člověkem tento odstavec končí. Čtenář je s obrovskou nadějí pozván do života na onom světě, plném radosti, kde se setká s Adamem, proroky i svými blízkými. Do kontrastu je postavena pouť Boháče,³¹⁰ jehož život skončí v pekle, marně bude pozdvihovat svůj zrak, ale Abrahama neuvidí. Veliká rokle, jak se píše v Knihách

²⁹⁸ Artykul druhý, E2a

²⁹⁹ Artykul druhý, E2a

³⁰⁰ Artykul druhý, E2b

³⁰¹ Artykul druhý, E2b

³⁰² Artykul druhý, E2b

³⁰³ Artykul druhý, E3a

³⁰⁴ Artykul druhý, E3a

³⁰⁵ Artykul druhý, E3b

³⁰⁶ Artykul druhý, E4b

³⁰⁷ Artykul druhý, E5a

³⁰⁸ Artykul druhý, E5b

³⁰⁹ Artykul druhý, E5b

³¹⁰ Artykul druhý, E6a

Moudrosti,³¹¹ je mezi nebem a peklem, zmiňována jsou muka pekelná proti věčné radosti. Spravedliví, kteří se za života trápili, jsou postaveni do kontrastu s bezvěrci, končícími v mukách pekelných. Nyní budou svých činů litovat. Pro posílení rozdílu protikladných míst, „odpočinku“ a „pekla“ Matěj Klesel několikrát zdůrazňuje situaci spravedlivého a boháče. Boháč je zatracen, Lazar odpočívá v „lůnu Abrahámově“, jak se praví v 16. kapitole Lukášova evangelia.³¹² Ve druhé části tohoto Artykulu je zdůrazněno, že na světě plném radosti se budou všichni vzájemně znát, i ti, co se dříve vůbec potkat nemohli. Nyní, ve čtvrté části, se Klesel znovu k těmto motivům vrací a opět připomíná, že právě zatracenci pocítí trýzeň svědomí.³¹³ Uvědomí si, jak za svého pozemského života chybovali a druhým činili příkoří, těm, kteří jsou nyní mezi volenými, ubližovali. Odkazuje na slova proroka Izajáše³¹⁴ o zatracencích se zmiňuje také Augustýn.³¹⁵ Volení Boží budou znát své nepřátele, dozvědí se o hanebnostech a léčkách, které na ně zatracenci za života nastražili. Autor cituje z Matouše, 17. kapitoly³¹⁶ a Lukáše, 9. kapitoly,³¹⁷ kde se o zatracencích i pravověrných křesťanech lze dočíst. Jistotu pospolitosti a vzájemného poznání všech, kdož pobývají na nebesích, doplňuje krátký příběh, v němž jsou hrdiny Ježíš Kristus a jeho apoštolové, Jakub, Jan a Petr.³¹⁸ Na Svaté hoře se setkávají s Eliášem a Mojžíšem. Nikdy dříve se vidět nemohli, od sebe je dělí mnohá staletí, i zde je důkaz, že v nebi se všichni spravedliví setkají a vzájemně si budou blízcí. Bůh obdaří všechny „světlostí a slávou“,³¹⁹ těla volených se budou podobat oslavenému tělu Krista a všichni, bez rozdílu, vejdou do účastenství Božího, jak je psáno u apoštola Pavla³²⁰ a evangelisty Jana.³²¹ Ze všech příkladů pak plyne, že všichni pravověrní křesťané se mají na tomto světě vzájemně utěšovat, vždyť smrtí se vzájemně neodloučí, naopak, setkají se v městě Božím, v novém nebeském Jeruzalémě, a ten se jim už napořád stane domovem.³²² Radost volených může být obrácena v zármutek, jestliže v pekle uvidí své nejbližší. Pravý křesťan přece nechce být svědkem zármutku svých blízkých, i na tento stav je v nebeském městě pamatováno. Bolest a zármutek se nedostaví, neboť tělesné a smyslové pocity budou voleným odebrány a zaplavovat je bude jen a pouze radost z nebeského bytí.³²³ Nebudou tudíž vystaveni sebetřzni a lítostí nad neblahým osudem těch méně šťastných, kteří

³¹¹ Artykul druhý, E6a

³¹² Artykul druhý, E6b

³¹³ Artykul druhý, E7a

³¹⁴ Artykul druhý, E7a

³¹⁵ Artykul druhý, E7a

³¹⁶ Artykul druhý, E7b

³¹⁷ Artykul druhý, E7b

³¹⁸ Artykul druhý, E7b

³¹⁹ Artykul druhý, E8a

³²⁰ Artykul druhý, E8b

³²¹ Artykul druhý, E8b

³²² Artykul druhý, E8b

³²³ Artykul druhý, F2b

se mezi vyvolené nedostali. Bůh všem pravověrným křesťanům dá dar milosti, jak píše svatý Augustýn.³²⁴ Na onom světě budou volení Boží sice o svých pozemských prohrách a trápeních vědět, nebudou jim však způsobovat zármutek. Podobně nepocítí lítost nad zatracenci, byť v pozemském životě byli jejich nejbližšími. Dílčím shrnutím je, že Nový Jeruzalém a v něm volení Boží, budou žít pouze v radosti. Aby ještě více zdůraznil Matěj Klesel motiv konečné věčné radosti ve své výpovědi, dává k dobru čtení z knih proroka Izajáše, kapitoly 65.³²⁵, do souběhu staví Zjevení Janovo,³²⁶ v němž rovněž spatřuje naději na konečnou radost v nebeském městě. Autor v Artykulu 2. připomíná plačtivé údolí na zemi, aby vzápětí označil onen svět za místo blaženosti a dobré mysli. Znovu je zmíněna 65. kapitola proroka Izajáše, vycházel z ní tentokrát Augustýn,³²⁷ hovoří o onom světě jako místu dokonalého pokoje, v němž Bůh dá vše, co si budeme žádat. Citace z Jeremiáše³²⁸ dokládá, že Bůh se svého lidu nevzdá, jinými slovy i Pavel a Augustýn hovoří, že na věčnosti se člověk nebude setkávat s ničím nelibým, pouze se bude radovat a veselit. Aby nás milostivý pán Bůh vším dobrým obdařil, je třeba slyšet Boží slovo, jak o tom píše Písmo svaté, v pevné víře je třeba setrvat, a pak člověk najde všechno, co mohl slyšet skrz Ježíše Krista, milého Syna a Vykupitele.³²⁹

4.4. Potěšení věřícím

Potěšení všem věřícím v tom, že duše jich z tohoto života do nebe odcházejí, je názvem závěrečné části. Dává naději všem pochybovačům, kteří se obávají, že se smrtí odejde i duše člověka. Takto mohou uvažovat pouze bezbožníci, aby se nemuseli postavit před tvář Boha, příkladem byli Saduceové, Epikurejci, ale rovněž Šalamoun.³³⁰ Již Mojžíš³³¹ přece napsal, přestože Adam a Eva zhřešili a načas padli v nenávisť Hospodina, neznamená, že přízeň Boha ztratili navždy. Jejich duše nezemřely. Skrze Ježíše Krista, Syna Božího, budou oživeny, osvíceny a přivedeny k Bohu, aby si mohly užívat Blahoslavenství. Smrtí se dostávají znovu do života, hrozného soudu se pravověrný křesťan nemusí obávat, jak je možno se dočíst v Janově evangeliu.³³² Ježíš Kristus pomůže setkat se s blízkými, ale i těmi, které jsme za života potkat nemohli, jako například s Abrahamem, Izákem, mučedníky za svoji víru, a také anděly. V den Vzkříšení se potom duše setkají s těly. Rouhačům a

³²⁴ Artykul druhý, F3a

³²⁵ Artykul druhý, F3b

³²⁶ Artykul druhý, F3b

³²⁷ Artykul druhý, F4a

³²⁸ Artykul druhý, F4b

³²⁹ Artykul druhý, F5a

³³⁰ Potěšení, F5b

³³¹ Potěšení, F6a

³³² Potěšení, F6b

nedůvěřivcům v tento zázrak, třeba „zacpat ústa“,³³³ vždyť důkaz o nesmrtelnosti duše je popsán v Písmu Svatém, svatí Otcové³³⁴ píší, že duše věrných křesťanů se dostanou do nebe, neboť Bůh duši dal, a ta se k němu zase navrátí. Matěj Klesel vzpomíná proroka Ezechiele,³³⁵ dává příklad ze Zjevení Janova,³³⁶ znovu cituje z 2. knihy Mojžíšovy,³³⁷ konkrétně 3. kapitoly, z Matoušova evangelia,³³⁸ ze spisů svatého Augustýna,³³⁹ aby závažností těchto příkladů přesvědčil čtenáře o nesmrtelnosti Duše. Nesmrtelné jsou i duše zatracenců, proč by potom neměly být spaseny duše pravověrných křesťanů, přesvědčuje své čtenáře Matěj Klesel.³⁴⁰ Teprve po Soudném dni, kdy se duše setká s tělem, se jedni dostanou do nebe a druzí do pekla. Zářným příkladem oddanosti víře je svatý Štěpán,³⁴¹ poručil svou duši Ježíši Kristu, též apoštol Pavel³⁴² toužil, aby se jeho tělo oddělilo od duše a ta se dostala přímo k Ježíši Kristu. Ještě hodně povzbudivých slov je uvedeno v následujících řádcích. Matěj Klesel vybral místa z Epištol Pavlových,³⁴³ Žalmu 118.,³⁴⁴ také z Evangelii, zvláště pak Janova,³⁴⁵ ve všech uváděných ukázkách je zdůrazněna výzva k cestě za Ježíšem Kristem. Víra v Syna Člověka a apoštolů dá pocítit, že Bůh je pravdomluvný a zesnulý člověk se smrtí vrátí do života, tentokrát života věčného. Do protikladu k pravým křesťanům jsou postaveni nevěřící, neboť kdo nevěří v Syna Božího, nevěří ve spásu a setrvává ve svých hříších, života věčného nedosáhne a smrt pro ně bude posledním a konečným údělem.³⁴⁶ Jak praví Jan,³⁴⁷ nikdo za svého života sice Boha neuvidí, neznamená to, že bychom měli o něm pochybovat, neboť duše věřících směřují k Bohu. Pavel v Listu Korintským³⁴⁸ se dává slyšet, že věci neviditelné jsou věčné. O nesmrtelném Duchu je napsáno v Knihách Moudrosti,³⁴⁹ viděn byl Eliáš, jedoucí na ohnivém voze do nebe, jak je zaznamenáno v Knihách královských.³⁵⁰ A podle Lukáše,³⁵¹ i my můžeme být svědky obdobného úkazu. Zvláště poslední věta dodává závažnosti Kleselově úvaze o duších. Cituje evangelistu Lukáše, 16. kapitolu³⁵²: do kontrastu

³³³ Potěšení, F7a

³³⁴ Potěšení, F7a

³³⁵ Potěšení, F7b

³³⁶ Potěšení, F7b

³³⁷ Potěšení, F7b

³³⁸ Potěšení, F7b

³³⁹ Potěšení, G1a

³⁴⁰ Potěšení, G1a

³⁴¹ Potěšení, G2b

³⁴² Potěšení, G2b

³⁴³ Potěšení, G2b – G3a

³⁴⁴ Potěšení, G2b

³⁴⁵ Potěšení, G4b

³⁴⁶ Potěšení, G4b

³⁴⁷ Potěšení, G4b

³⁴⁸ Potěšení, G5a

³⁴⁹ Potěšení, G5a

³⁵⁰ Potěšení, G5a

³⁵¹ Potěšení, G5a

³⁵² Potěšení, G5a

je v ní postaven Lazar a Bohatec. Jeden se může těšit na život věčný, druhý musí zemřít a spasení nedosáhne.

4.5. Dodatek tiskaře

Úplný konec spisku doplnil vydavatel, s poznámkou, „aby nezůstal žádný prázdný list“³⁵³ Shrnuje v několika řádcích skoro celou problematiku sepsanou Matějem Keslem. Všichni lidé se mají již za svého života připravovat na smrt, neboť na tomto světě jsme jen dočasnými hosty, proto svoji budoucnost máme hledat v nebesích. Ústy apoštola Pavla, konkrétně v Listu Židům, 13. kapitole,³⁵⁴ je psáno, že Bůh nám dává svaté požehnání skrze Syna svého milého, Ježíše Krista, Pána a Spasitele našeho. Pro vyvolené Boží platí, jestli Bůh s námi, kdo proti nám, jak sděloval apoštol Pavel Římanům, v 8. kapitole Listu. A třeba dodat. Nikdo.

³⁵³ Potěšení, G5a

³⁵⁴ Dodatek tiskaře, G5b

5. Rozbor textu

5.1. Kázání

Kázání bylo sepsáno roku 1564,³⁵⁵ proneseno na pohřbu paní Kateřiny z Chlumu a Košumberka, která zemřela na svatého Martina, to je 11. listopadu 1563,³⁵⁶ jak lze zjistit z údaje v textu. K vlastnímu kázání jsou přidány dva artykuly,³⁵⁷ jinými slovy články s „potěšením všem věřícím“³⁵⁸ a dodatek³⁵⁹ z pera nakladatele. Kázání v době novověku měla ustálenou strukturu, obsahovala tři, respektive pět základních částí. Začátek patřil vstupnímu biblickému textu, následoval nářek nad smrtí, pokračováním bylo uklidnění pozůstalých, se zdůrazněním ctností zesnulého, pojednání o nevyhnutelnosti smrti tvořilo čtvrtou část a závěr patřil rozžehnutí. Matěj Klesel předepsanou strukturu naplnil. Písemná podoba vznikla až po určité době a měla formu dopisu. Tištěná forma spěje k oslovení všech pravověrných křesťanů, dostává se do obecné roviny. Téma dopisu a v podstatě i obou artykulů je, že smrt není konečným zastavením v čase, ale pouhým spánkem.³⁶⁰ Vraťme se na začátek. Po úvodu s citacemi z Knihy Moudrosti je osloven pozůstalý.³⁶¹ Po navazujících slovech o lítosti, která postihne každého ztrátou blízkých, následuje útěšná řeč s výzvou důstojného pohřbu – nutno opět připomenout, že pohřeb se již konal, a určitě důstojný byl. Tudíž i informace o okázalém pohřbu je brána v obecné rovině. Trvale v paměti mají zůstat vzpomínky na zemřelou. Zdůvodnitelný nářek se za okamžik znovu střídá s útěchou. Motivy pláče a naděje jsou protkány příměry z Písem svatých.³⁶² Ke všem pravověrným křesťanům cílí motiv zármutku nad ztrátou milovaných osob. Do kontrastu je postavena naděje křesťanů na život věčný, vůči beznaději pohanů, kteří se nebeské slávy nedočkají. Věřící a bezvěrci, tedy pohané, jsou připomenuti v paralele: jak pravověrní, tak i ti ostatní své zemřelé řádně pohřbívají,³⁶³ zdůrazněna je nutná zásada, která je dodržována a bez výjimek platí pro všechny. Kompozice celé výše uvedené části napovídá, že podobně bude vystavěn celý dopis. Pravidelně se opakuje naděje křesťanů na Vzkříšení s ukázkou z Písem, v nich je potvrzeno, co bylo předtím řečeno a vzápětí je uveden příklad jednání pohanů, kteří se na věčnost nedostanou. Poukaz na pohany vytváří jakési nerovnocenné přirovnání, má ještě více podpořit pravověrné křesťany ve víře. Nemůže se přece stát, aby byli s bezvěrci vůbec srovnáváni. Takže znovu,

³⁵⁵ Kázání, A8b

³⁵⁶ Kázání, A4b

³⁵⁷ Kázání, B1a – C5b, C6a – F5a

³⁵⁸ Kázání, F5b – G5a

³⁵⁹ Kázání, G5a – G6a

³⁶⁰ Kázání, A1a

³⁶¹ Kázání, A2a

³⁶² Kázání, A2a – A3a

³⁶³ Kázání, A3a

citace z Písem, po nich přichází motiv Soudného dne, text tudíž neulpívá v jedné monotónní poloze, a dostává se k dalšímu předmětu zájmu. Čtenáře udrží v napětí a ve čtení pokračuje. Stálé návraty k tomu, co již bylo řečeno, připomínají vzdáleně lidovou píseň o mnoha slokách, vždy je něco přidáno, ale základní linie je zachována. Každý si pak lépe zapamatuje, co mu sdělení radí a jak se má v životě chovat. Do rámce, tvořeného útechou je vsazeno jméno nebohé paní Kateřiny a připomenut krásný pohřeb, je sděleno, komu je kázání věnováno, nejen manželovi a příbuzným, ale také obci.³⁶⁴ Tím je jasně prokázána jeho obecná platnost – patří všem pravověrným křesťanům. Pobídka, neplakat, neboť nárek nad smrtí je bezpředmětný, vždyť život pravých křesťanů je v rukách Božích, je dalším rozšířením tématu naděje. Předpokládaná stavba dopisu pokračuje obdobným způsobem, jak již bylo výše naznačeno, svědčí, že po oslavných slovech na zemřelou, je vzpomenu zнову Vzkříšení, Soudný den a přidáno, co se stane. Duše zemřelé bude spojena s tělem a přivedena do nebeského království.³⁶⁵ Tedy, autor se posunul o další krok, tentokrát se zaměřil svým sdělením na nebeské výšiny, v nichž pravověrný křesťan dosáhne konečného odpočinku. V každém kázání má zaznít chvála zemřelého. Ani zde Matěj Klesel nic z předepsaného protokolu nevynechal. Po oslavě zemřelé je učiněn posun, je popsáno, co v nebi lze očekávat. Návrat k dopisové formě dává odpověď, že písemná podoba kázání vznikla na popud manžela zemřelé, typickým prvkem dopisu je omluva za nesplněnou povinnost, sepsat kázání dříve, a dárkem za zpoždění je traktát. V servilním tónu a zdobné formulaci je sděleno, komu je určen.

5.2. Traktát: Artykul první

Úvodní motiv spánku³⁶⁶ a odpočinku, opět je takto zástupně pojmenovává smrt. Negativní pohled na Ježíše Krista a výsměch křesťanům, zkrátka záporné mínění bezvěrců je popřeno povzbuzujícími slovy na adresu křesťanů. Ježíš Kristus je vykreslen ve své úplné podobě, se všemi tituly, které mu náleží a je vyzdvižen až na roveň Boha.³⁶⁷ Následovat musí, jak je u Klesela zvykem, doplnění jeho výroků slovy Písem, tentokrát Evangelia Janova, k němuž se autor traktátu ještě mnohokrát vrátí. Nezůstane jen u Jana,³⁶⁸ k oslavě Vykupitele jsou využity i příměry žalmisty a Ozeáše.³⁶⁹ Činy Syna člověka jsou obsahem následující pasáže. Je řečeno, že Ježíš Kristus se ujme duší pravých křesťanů v jejich poslední hodině. Strach umírajícího mají zažehnat slova jistoty. Přicházejí očekávané důkazy v podobě citace

³⁶⁴ Kázání, A5a

³⁶⁵ Kázání, A6b

³⁶⁶ Artykul první, B1a

³⁶⁷ Artykul první, B1b

³⁶⁸ Artykul první, B1b

³⁶⁹ Artykul první, B2a

z evangelia a přirovnání umírajícího k unavenému dítěti,³⁷⁰ uléhajícím každého večera do měkkých podušek. Podobně se k spánku uloží i zemřelý, aby vstal v Soudný den v těle duchovním. Posun v líčení se obloukem odvíjí z hrobu, symbolizujícího pohodlné lůžko³⁷¹ k zmrtvýchvstání. K této jedinečné a velkolepé události dopomůže Ježíš Kristus. Z tělesnosti do duchovna, z porušitelnosti k věčnosti, bude vyzvednut každý pravý křesťan. Písma jsou toho důkazem.³⁷² Čím více může být pro čtenáře obtížně pochopitelné, co nastane v případě úmrtí, o to více citací z Písem autor užívá k vysvětlení. Jako refrén znovu zazní vůdčí téma smrti jako snu. Tato myšlenka je podložena citací z Prvního listu Tesaloničským,³⁷³ a od ní se Matěj Klesel znovu přehoupne k motivu polštáře,³⁷⁴ Byla-li vyslovena podoba hrobu, jako lůžka, nyní se k podobě lůžka, vystlaného polštáři autor vrací. Měkký polštář je totiž důležitý, neboť spánek bude tvrdý a dlouhý.³⁷⁵ Mrtví totiž mohou vstát až v Soudný den. Z vrstvení dalších motivů k těm předešlým je zřejmé, že autor chce postupně a nenásilně rozvíjet hlavní téma smrti jako snu, a nezasáhnout čtenáře přívalem nových a poměrně obtížně uvěřitelných skutečností najednou. Servíruje je postupně, a aby jim dodal na závažnosti, prokládá či doplňuje je pro důvěryhodnost sdělení slovy z Písem. Tokem myšlenek se Klesel neustále vrací ke klíčovému tématu, smrti jako usnutí, po němž bude následovat Vzkříšení a život věčný. Tímto postupem zvolňuje tempo, uklidní čtenáře a dá jim prostor k úvaze. Jako refrén po určité závažnější pasáži, nastává zklidnění, čtenář, či posluchač si může vychutnat, co si dříve přečetl nebo co mu bylo sděleno, připomenout si dříve vyslovené, vzít je za své a těšit se, na jakém místě a v jaké souvislosti se o spánku mrtvých zase dočte. Na tomto místě Klesel rozšiřuje motiv spánku, přirovnáním hřbitovů k domům spánku.³⁷⁶ Jak jinak, citace z Nového i Starého zákona následují,³⁷⁷ text dopisu graduje a dostává se k tématu Vzkříšení. Nastal čas o něm promluvit, čtenář je dostatečně připraven. Po připomenutí spánku v hrobech jde autor rovnou k podstatě sdělení. V Soudný den se spojí duše s tělem.³⁷⁸ Zesnulý křesťan je přirovnán k spícímu pšeničnému zrnu,³⁷⁹ které dokáže znovu vyrůst v úplnou rostlinu. Hřbitovy jsou nazvány poli Božími,³⁸⁰ příměr je dostatečně silný, ve spojení s domy spánku vytvoří malebný popis míst posledního odpočinku. Od těl, ležících v zemi, těl již ve značném stádiu rozkladu, se pak zásahem Ježíše Krista těla promění. Budou neporušená, nová, spojená

³⁷⁰ Artykul první, B3a

³⁷¹ Artykul první, B4a

³⁷² Artykul první, B4b

³⁷³ Artykul první, B4b

³⁷⁴ Artykul první, B5a

³⁷⁵ Artykul první, B5a

³⁷⁶ Artykul první, B5b

³⁷⁷ Artykul první, B5b – B7b

³⁷⁸ Artykul první, B7b

³⁷⁹ Artykul první, B7a

³⁸⁰ Artykul první, B7b

s duší.³⁸¹ Vrchol zázraku je vrcholem celého prvního Artykulu. Je podpořen odpovídajícími citacemi z Písem³⁸² s vyzněním a zároveň poučením: kdo následuje Ježíše Krista, bude žít a nikdy nezemře, což je potvrzeno i slovy svatého Augustýna.³⁸³ Apoštol Pavel³⁸⁴ zklidňuje vypjatou situaci zázraku Kristova slovy, že zármutek za mrtvé není na místě, příkladem je sám Ježíš Kristus a jeho zmrtvýchvstání. Refrén spánku se prolne v další pasáži se Vzkříšením.³⁸⁵ Následuje peripetie věnovaná vysvětlení předchozích slov. Jedná se o poměrně méně vypjatou část textu a autor míří k celkovému shrnutí. Nejprve praví o těžkém pozemském životě, do kontrastu je dán život na onom světě.³⁸⁶ Obecně míněná rada všem, že lépe zemřít, je vystřídána konkrétním povzbuzením. Pozůstalí mají Bohu děkovat ta to, že si vzal jejich blízkého k sobě, že jej zbavil bídného života na zemi a přivedl do nebeské slávy.³⁸⁷ Třeba si všimnout, že ke zvolnění tempa přispěje několikeré porovnání nebeského bytí s bytím pozemským, slova útěchy jsou kladena postupně až k doputování k nebeskému království. V něm všichni pravověrní křesťané najdou bezpečný odpočinek. Již se nehovoří o spánku v souvislosti se smrtí, ale o odpočinku v pokoji, na což by měl každý křesťan slyšet. Slova navozují vnitřní klid a prostor k zamyšlení. Ne na dlouho. Matěj Klesel se před malou chvílí zmínil, že člověk by měl děkovat Bohu za to, že si vzal někoho z blízkých k sobě. Nyní myšlenku rozvíjí. O vyslyšení a cestu k Bohu marně mohou žádat bezvěrci a tyraní, nebude jim to nic platné.³⁸⁸ Negativním přirovnáním je vyzdviženo, že praví křesťané váhají a přitom by měli prosit za odchod z tohoto světa, žádají-li o to bezvěrci a umožněno jim to není. Více se mají tímto provokujícím přirovnáním zaobírat pravověrní křesťané a pak dospět k závěru, že kus pravdy v poučení naleznou. Podporou jim může být i Kleselova citace z apoštola Pavla.³⁸⁹ Výsledkem, k němuž by každý pravověrný křesťan měl dojít je, že smrt pro křesťana je zisk. Útěchou, že se zemřelý dostane do života věčného, prosyceného radostí, že bídný život pozemský bude vystřídán věčnou blažeností, dává naději pozůstalým, že o jejich zemřelé bude řádně postaráno. Kdo by pochyboval, že tomu tak není, je na tom hůře než pohané,³⁹⁰ podotýká Klesel. Po smrti se duše nebožtíků radují a při Soudném dni se spojí s těly. Porovnávat křesťany s pohany je dobře zvolený argument. Dá se předpokládat, že případní váhavci touto malou výstrahou s příznivým koncem, již déle pochybovat nebudou.

³⁸¹ Artykul první, B7b

³⁸² Artykul první, B8a

³⁸³ Artykul první, C1a

³⁸⁴ Artykul první, C1b

³⁸⁵ Artykul první, C2a

³⁸⁶ Artykul první, C2b

³⁸⁷ Artykul první, C2b

³⁸⁸ Artykul první, C3a

³⁸⁹ Artykul první, C5b

³⁹⁰ Artykul první, C4a

Naprosto uvěří, že co je zde napsáno, je pravda Boží. Pro lepší argumentaci si autor bere na pomoc svatého Augustýna,³⁹¹ společně pak dojdou k výsledku, že odpadlíky víry čeká záhuba. Nicméně „my“, křesťané, – zájmem je zdůrazněna pospolitost - jelikož lpíme na pravé víře, se dočkáme věčného života. Tato pasáž je vystavěna na kontrastech. Jedná se o krátká a výstižná přirovnávání nevěřících s pravověrnými křesťany, závěr je vygradován slovy apoštola Pavla, v němž jsou hříšníci pojmenováni „nejbídnejšími“³⁹² na zemi. Další odstrašující příklady na adresu neznabohů již musí dát pravověrným křesťanům výstrahu a jasný cíl: nemít chuť na pohanské praktiky pomyslet. Refrémem o potěšení,³⁹³ které mají bližní zakoušet smrtí nejbližších, Matěj Klesel uzavírá svůj první Artykul. Předmětem zájmu autora nyní budou duše, žijící v radosti a očekávající těla vzkříšení.

5.3. Traktát: Artykul druhý

Jako motto je zvolen jeden z motivů předchozího Artykulu, a to, jak najít potěšení, nejen tedy útěchu, při smrti někoho blízkého.³⁹⁴ K opětovně využívanému motivu spánku, ve smyslu smrti,³⁹⁵ je přiřazeno téma věčného života. Doloženo Písmy³⁹⁶ a rozvedeno již dříve použitým motivem neposkvrněných těl. Do protikladu je uveden omyl některých vykladačů. Je diskutován jejich mylný názor na zmrtvýchvstání. Matěj Klesel se opírá o výroky svatého Augustýna³⁹⁷ i apoštola Pavla³⁹⁸ a varuje pravověrné křesťany před bludy, narušujícími jejich pravou víru. Pohled na zmrtvýchvstání je různorodý. Jedna z představ připisuje zmrtvýchvstalým „údy“³⁹⁹, jinde je jejich podoba spojována s podobou andělů.⁴⁰⁰ Chce být dovysvětlen vzájemný vztah mezi pohlavími a jejich netělesnost.⁴⁰¹ Jisté v tomto okamžiku je, že muži budou podobni obrazu Krista.⁴⁰² Polemika pokračuje, zda z mrtvých vstanou i ženy nebo pouze muži.⁴⁰³ Není zde dotazeno, v jaké podobě se tedy vstane z mrtvých, což může čtenáře zviklat. Nabízí se otázka, proč Klesel umístil do svého druhého článku rozporuplnou pasáž o podobě těl po zmrtvýchvstání, když sám preferuje vzkříšení v obou pohlavích. Nehledě na skutečnost, že nebožkou je žena a především jejímu manželovi je tento článek věnován. V každém případě je zřejmé, že autorovi článku, Matěji Kleselovi, záleželo

³⁹¹ Artykul první, C4a

³⁹² Artykul první, C5a

³⁹³ Artykul první, C5b

³⁹⁴ Artykul druhý, C6a

³⁹⁵ Artykul druhý, C6a

³⁹⁶ Artykul druhý, C6a

³⁹⁷ Artykul druhý, C6b

³⁹⁸ Artykul druhý, C7a

³⁹⁹ Artykul druhý, C7b

⁴⁰⁰ Artykul druhý, C7b

⁴⁰¹ Artykul druhý, C7b

⁴⁰² Artykul druhý, C8a

⁴⁰³ Artykul druhý, C7b

na tom, aby shromáždil co nejvíce výkladů o podobě těl na věčnosti a nakonec vybral tu, o níž byl, asi již dříve přesvědčen a tudíž mu byla nejbližší. Optimistické řešení našel Klesel ve variantě, že na věčnosti budou zachována pohlaví a že všichni budou podobni andělům.⁴⁰⁴ Vzápětí píše, že těla budou mít stejnou podobu, jako před Vzkříšením.⁴⁰⁵ Není tedy úplně vyjasněno, jak na onom světě budou těla vypadat. Co budou mít společné: budou nesmrtelná, neporušená a krásná.⁴⁰⁶ Ač si snažil pomoci pohledy různých autorů na podobu těl po Vzkříšení, Matěj Klesel k přesvědčivému závěru nedospěl. Nakonec této polemiky zanechal se slovy, že Pán Bůh ví, jak si poradit.⁴⁰⁷ Podobu „těl“ autor opouští, aby neopustil téma zmrtvýchvstání. Vsuvkou se snaží vystihnout důvod křtu nad hroby zemřelých⁴⁰⁸ – vysvětlením je, že tímto obřadem je podpořeno jejich zmrtvýchvstání. Balancování mezi smrtelností a porušitelností v kontrastu s nesmrtelností a neporušitelností, doloženo citacemi Pavla⁴⁰⁹ a Augustýna,⁴¹⁰ sice podpoří zde uvedenou druhou variantu, přesto se Klesel k tématu „těl“ vrací. Jestliže předchozí řešení nechal na Hospodinu, nyní se obrací ke křesťanům. Podle křesťanské víry, která nemůže zklamat, se zázrak vzkříšení uskuteční.⁴¹¹ Zopakováno je, že vstanou muži i ženy, věřící, ale i nevěřící.⁴¹² Problematika podoby „těla“ byla pro Matěje Klesela poměrně zásadní otázkou. Oblíbil si slova svatého Augustýna⁴¹³ a těmi ukončuje první část druhého Artykulu. Práví, že každý vstane ve svém těle, tělo bude okrášleno a oslaveno – již nedokládá, jak budou ony „ozdoby“ nového těla vypadat. Matěj Klesel by uvítal, kdyby těla vstala ne-dokonalá a teprve potom dovedena k dokonalosti.⁴¹⁴ Lze předpokládat, že tato poznámka je míněna všem, ale především nevěřícím. Měli by na sobě „zapracovat“, než bude definitivně rozhodnuto o jejich osudu.

⁴⁰⁴ Artykul druhý, D1a

⁴⁰⁵ Artykul druhý, D1b

⁴⁰⁶ Artykul druhý, D2a

⁴⁰⁷ Artykul druhý, D2b

⁴⁰⁸ Artykul druhý, D3a

⁴⁰⁹ Artykul druhý, D3b

⁴¹⁰ Artykul druhý, D4a

⁴¹¹ Artykul druhý, D4a

⁴¹² Artykul druhý, D4a

⁴¹³ Artykul druhý, D4b

⁴¹⁴ Artykul druhý, D5a

Druhá část

Druhá část⁴¹⁵ přináší i nové téma – soud nad živými i mrtvými. Následuje popis, jak soud bude probíhat. Nevyhne se nikomu, ani prvnímu člověku.⁴¹⁶ Slovy Písem je uveden motiv světla a temnoty, se závěrem, že žádný špatný čin nezůstane skryt.⁴¹⁷ Nově je uplatněn motiv svědomí,⁴¹⁸ a to v souvislosti se svědectvím volených Božích, tedy těch, které si Hospodin vyvolil. Stanou se jakýmsi rozhodčími a za Ježíšem budou posílat hříšníky i pravé křesťany.⁴¹⁹ Syn Boží rozhodne, koho kam pošle, do nebe či do pekla. Jejich prostřednictvím se čtenář, za pomoci biblických citátů a jejich parafrází, dostane ke sdělení, co nastane po Soudném dni.⁴²⁰ Po předchozí nejasné úvaze o podobě „těl“, zde Matěj Klesel vytýčil naprosto přehledně další záměr svého sdělení, k němuž se dostane v následující části druhého Artykulu.

Třetí část

Třetí část rozvíjí část druhou. Úvodním tématem je spravedlivý řád na nebesích, což opět je podpořeno citacemi z Písem.⁴²¹ Utiskování na zemi budou v popředí, proradní potrestáni. Text graduje, spolu s milosrdenstvím Božím získají spravedliví výsadní postavení. Vše se odehraje v Nebeském městě,⁴²² které Bůh nechá svým voleným vystavět. Jestliže předchozí, druhá část, směřovala k otázce „kdo a co“ učiní, nyní se výpověď týká místa, tedy „kde“ se všechno odehraje a „jak“ bude město vypadat. Volení Boží se dostanou přímo k Hospodinu, v předešlé části se o volené „postaral“ Ježíš Kristus. Podporu ve vykreslení všech výsad Nebeského města najde Matěj Klesel u svatého Augustýna,⁴²³ apoštola Pavla⁴²⁴ i proroka Izajáše.⁴²⁵ Dary nebeskými budou, dokonalá moudrost, poznání a ochrana před svody ďábla.⁴²⁶ Nemůže se stát, co se stalo prvním lidem, křesťané uniknou pádu, podotýká Klesel.⁴²⁷ Uzavřena je dřívější myšlenka, před Poslední soud předstoupí i Adam. Všichni budou očištěni od hříchů. Jestliže v předešlé části je podán obraz města v celé své nádheře, nyní se Klesel obrací k popisu obyvatel města.⁴²⁸ Třeba připomenout, že opět je poukázáno

⁴¹⁵ Artykul druhý, D5a

⁴¹⁶ Artykul druhý, D5a

⁴¹⁷ Artykul druhý, D5b

⁴¹⁸ Artykul druhý, D6a

⁴¹⁹ Artykul druhý, D6b

⁴²⁰ Artykul druhý, D7b

⁴²¹ Artykul druhý, D8a

⁴²² Artykul druhý, D8a

⁴²³ Artykul druhý, E1a

⁴²⁴ Artykul druhý, E1a

⁴²⁵ Artykul druhý, E1a

⁴²⁶ Artykul druhý, D1b

⁴²⁷ Artykul druhý, E1b

⁴²⁸ Artykul druhý, E2a

na podobu těla – je potvrzeno, že bude takové, v jakém člověk zemřel, jak se píše v knihách svatého Augustýna⁴²⁹ a jak je doloženo u Izajáše.⁴³⁰ Podoba těla je nyní Bohem přivedena k dokonalosti. Text nabízí další stupeň výhod, volení Boží uvidí Hospodina tváří v tvář,⁴³¹ což se jim za života stát nemohlo. Potkají i své blízké,⁴³² čímž dává Klesel naději všem pozůstalým. Výhody života v Nebeském městě jsou nepředstavitelné, což je dalším důvodem pro dosud živé, pravověrné křesťany. Mají se radovat, že jejich bližní se do míst věčné blaženosti dostali.

Čtvrtá část

Čtvrtá část opět navazuje na předešlou a dále ji rozvádí. Jak praví Písmo,⁴³³ Adam před pádem pojmenoval všechny živočichy, které Bůh stvořil. Tehdy se ještě nacházel v prvním světě. Na onom světě, opět je zde poukaz na tělo, bude tělo ryze duchovní.⁴³⁴ Všichni praví křesťané se tam nejen setkají, ale také navzájem poznají. Znamená to, že se setkají nejen se svými blízkými, ale i se světci a proroky,⁴³⁵ popisuje Klesel další výhody města. Do kontrastu s volenými jsou postaveni zatracenci,⁴³⁶ potom jsou v krátkých úsecích zmíněni bezbožníci a jejich muka, vzápětí je znovu poukázáno na radost spravedlivých.⁴³⁷ Krátká střídání mají za úkol představit v rychlém sledu výhody volených a zoufalství bezbožníků. Vše je doloženo patřičnými odkazy k pramenům,⁴³⁸ z nichž Matěj Klesel čerpal. Pozdní lítost dolehne na ty, kteří neuvěřili v Hospodina a jeho Syna Ježíše Krista. Pod tíhu svědomí,⁴³⁹ se dostanou všichni, kdož trýznili volené Boží. Po konstatování, jak na tom budou bezbožníci a po oslavě nebeského království, Klesel „sestupuje“ na zem, aby oslovil pravověrné křesťany, vyzývá je, aby se učili, jak odejít z tohoto světa. Neopomene znovu upozornit na nádheru nebeského království.⁴⁴⁰ Nebe bývá popisováno v mnohých rukopisech té doby, jako „místo radosti“. Podobnou formulaci použil i Klesel, ale rozšířil ji a pozoruhodně vyšperkoval. Druhý Artykul byl vybidnutím pozůstalých k radosti, ne

⁴²⁹ Artykul druhý, E2a

⁴³⁰ Artykul druhý, E2a

⁴³¹ Artykul druhý, E2b

⁴³² Artykul druhý, E3a

⁴³³ Artykul druhý, E4b

⁴³⁴ Artykul druhý, E5a

⁴³⁵ Artykul druhý, E6b

⁴³⁶ Artykul druhý, E6b

⁴³⁷ Artykul druhý, F1a

⁴³⁸ Artykul druhý, E6a – E7a

⁴³⁹ Artykul druhý, E7a

⁴⁴⁰ Artykul druhý, E8b

zármutku. Poslední radou je, vytrvat ve víře.⁴⁴¹ Matěj Klesel vypočetnil v tomto článku všechno, co chtěl sdělit, pro případ, že by to nestačilo, přidal „Potěšení“.

5.4. Potěšení věřícím

V „Potěšení“ je podáno další vysvětlení. Autor prosazuje myšlenku o nesmrtnosti duše,⁴⁴² do protikladu jsou postaveni ti, kteří tomu nevěří. Údajně mají strach z Boha, jednoznačně glosuje Klesel.⁴⁴³ A začíná opět od Adama.⁴⁴⁴ Byl to Bůh, který vdechl prvnímu člověku duši, a tudíž, když je od Boha, je nesmrtná. Hřích a pád poskvřnil duši, díky Ježíši Kristu byla znovu očištěna. Dlouhou etapu lidského pachtění Klesel vynechává, rovnou se dostane k Božimu soudu.⁴⁴⁵ Zdůrazňuje, že ve víře v Ježíše Krista se duše setkají s těly. Ve zkratce je v „Potěšení“ sepsáno, co v předchozích článcích bylo do široka rozepsáno, doplněno citacemi, či jejich parafrázemi, případně obojím. Strukturu, která je Kleselovi blízká, neopouští. I zde se pravidelně střídá povzbuzení a příklad dobrých křesťanů s citacemi a negativním příkladem nevěřících. Téma, co se stane s duší, autor neopouští. Některé duše skončí v pekle, jiné v nebi. Návodem, jak se dostat do věčné radosti je velebit Ježíše Krista. Příklady uvádějí, jak postupovat.⁴⁴⁶ Kdo tak neučiní, záporný příklad následuje, ten propadne věčné smrti.⁴⁴⁷ Boha nyní sice nevidíme,⁴⁴⁸ avšak duše věřících najdou záchranu u Hospodina. Naděje spojená s výstrahou je dovedena k závěru. Byla určitě povzbuzením všem pozůstalým pravověrným křesťanům.

5.5. Dodatek tiskaře

Dodatek, pro vyplnění místa, shrnuje ve zkratce dílko Matěje Klesela. Člověk se má na smrt připravovat již za života a hledat budoucnost v nebesích.⁴⁴⁹ Pak dá Bůh požehnání skrz Ježíše Krista, který je Pán a Spasitel náš.

⁴⁴¹ Artykul druhý, F5a

⁴⁴² Potěšení, F5b

⁴⁴³ Potěšení, F5b

⁴⁴⁴ Potěšení, F6a

⁴⁴⁵ Potěšení, F6b

⁴⁴⁶ Potěšení, G3a

⁴⁴⁷ Potěšení, G4b

⁴⁴⁸ Potěšení, G4b

⁴⁴⁹ Dodatek, G5b

Závěr

Předkládaný spisek Matěje Klesela je sestaven ze tří samostatných částí a dodatku, který pro „zaplnění stránek“ doplnil vydavatel a v podstatě obsahuje záměr autora. První částí je kázání, druhou je traktát, který se skládá ze dvou článků artikulů, z nichž druhý je ještě rozčleněn na čtyři části. Poslední samostatnou textovou jednotkou je Potěšení všem věřícím v tom, že jejich duše z tohoto světa odcházejí do nebe. Příklad je shrnutím přechozích částí.

Kázání je psáno formou dopisu. Úvod navozuje téma kázání, následuje oslovení, vlastní část dopisu a závěr je tvořen tradičním rozloučením, doplněný omluvou za pozdní dodání. Pokud kázání té doby měla stabilní podobu, Matěj Klesel se od ní nijak neodchýlil. V úvodu se dává slyšet, že půjde o „potěšitelný spis“, přístupný všem. K úvodu má patřit vstupní povzbuzující biblický citát. Klesel jej vybral z Knihy moudrosti, třetí a čtvrté kapitoly. Po oslovení následuje obecné hořkování nad smrtí. Poté kazatel utěšuje pozůstalé a dává jim naději na Vzkříšení. V krátkém úseku jsou podána pochvalná slova na adresu zemřelého. Mělo by následovat rozžehnutí, které zřejmě na pohřbu zaznělo, a tak závěr kázání ve formě dopisu se znovu obrací k pozůstalým, které nabádá nikoliv k zármutku, ale k radosti a chvále Boha, jenž si k sobě vzal milovanou manželku, paní Kateřinu.

Následuje traktát pojmenovaný autorem zdvojnásobeným názvem Traktátek. Obecně se pod traktátem míní učené pojednání o náboženských otázkách, a co je důležité, opírá se vždy o široký dokladový aparát, ať už z Bible, knih svatých Otců a dalších autorů, vycházejících z Bible. Matěj Klesel se držel zavedené formy a svůj Traktátek zaplnil spoustou příměrů, které mají potvrdit víru čtenářů ve Vzkříšení a potěšit je, že smrtí nic nekončí. Celý spis je psán srozumitelným jazykem, tedy jedná se o prostou zprávu a naprosto gruntovní, tedy základní.

„Potěšení“ uzavírá vytyčený rámeček zadaný úvodem, čili potěšitelnou zprávou. Tím, že převažuje motiv duše člověka, dostává poslední oddíl jakýsi až pseudofilosofický, ale zároveň lidový charakter.

Zejména vlastní kázání a Artykul první obsahují obrazná přirovnání. Zemřelá se přirovnává ke klenotu,⁴⁵⁰ k pokladu.⁴⁵¹

Klasickým přirovnáním je pak příměr, že mrtví v zemi odpočívají jako v růži.⁴⁵²

⁴⁵⁰ Kázání, A4a

⁴⁵¹ Kázání, A6a

V kázání jsou dále využity eufemismy, místo zesnulá se píše, usnula,⁴⁵³ svět je nazván plačtivým údolím⁴⁵⁴ a mrtvý v hrobě je opsán slovy, v Pánu Bohu odpočívající.⁴⁵⁵ Místo smrti se hovoří o tom, že zemřelí spát odešli,⁴⁵⁶ podobně je zmíněno pokojné odpočinutí,⁴⁵⁷ hrob je pojmenován polštářem⁴⁵⁸ a hřbitovy jsou domy spaní⁴⁵⁹ a pole Boží.⁴⁶⁰ Zemřelý je přirovnávám k unavenému děťátku,⁴⁶¹ které po náročném dni ulehlo ke spánku.

Negativního paralelismu je využito zejména při porovnávání chování křesťanů a pohanů, vyskytuje se průběžně v celém textu. Nicméně při odchodu blízkých jsou zajedno: zármutek pociťují všichni.⁴⁶² Na kontrastu je vystavěn postoj pohanů ke Kristovi,⁴⁶³ proti jednoznačné chvále Ježíše Krista ze strany křesťanů. Dále pak zde patří veškerá povzbuzení, že křesťané strach ze smrti mít nemusí, naopak pohané se smrti mají bát. Kontrastních přirovnání nabízí text poměrně hodně a v podstatě je na nich vystavěn. Hovoří se o hrubosti tělesné a novosti duchovní,⁴⁶⁴ neustále jsou srovnávány skutky křesťanů, respektive, jak se mají chovat pravověrní křesťané, a do protikladu je poukazováno na činy bezvěrců.

Kázání⁴⁶⁵ a první Artikul⁴⁶⁶ obsahuje daleko více obrazných vyjádření než druhý.⁴⁶⁷ V něm autor využívá jiný styl vyjadřování. Artikul druhý je vystavěn na větší gradaci, spěje k vrcholným obrazům, nevšímá si tak obrazných vyjádření, a dostává se až k popisu Království nebeského a života v něm. První artikul spíše vysvětluje na příkladech, jak vše po smrti bude probíhat, zatímco druhý přímo směřuje k podobě života v nebi. Celým spisem prostupuje útěcha a zároveň cílené napomínání křesťanů, jak se mají během svého života chovat. Oproti první části traktátu je druhá daleko více dramatická. V celém spisku, včetně kázání, je celá řada různých citací za Starého i Nového zákona, využity jsou výroky svatého Augustýna, církevních Otců a dalších. Pomáhají podpořit téma, zvolené autorem a přinášejí povzbuzení všem věřícím křesťanům.

⁴⁵² Artykul první, B8a

⁴⁵³ Kázání, A4b

⁴⁵⁴ Kázání, A4b

⁴⁵⁵ Kázání, A4b

⁴⁵⁶ Artykul první, B1a

⁴⁵⁷ Artykul první, B4a

⁴⁵⁸ Artykul první, B5a

⁴⁵⁹ Artykul první, B5b

⁴⁶⁰ Artykul první, B7b

⁴⁶¹ Artykul první, B3a

⁴⁶² Kázání, A3a

⁴⁶³ Artykul první, B1b

⁴⁶⁴ Artykul první,

⁴⁶⁵ Kázání, A1a – A8b

⁴⁶⁶ Artikul první, B1a – C5b

⁴⁶⁷ Artykul druhý, C6a – F5a

Prameny a seznam literatury

- *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona /včetně deuterokanonických knih/. 7. přeprac. vyd., 5. v ČSB. Praha: Česká biblická společnost, 1996. ISBN 80-85810-11-5.*
- *Biblií svatá, aneb, Všecka svatá Písma Starého i Nového Zákona: podle posledního vydání kralického z roku 1613. Praha: [s.n.], 1945.*
- BERGDOLT, Klaus. *Černá smrt v Evropě: velký mor a konec středověku. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie. ISBN 80-7021-541-0.*
- CANTOR, Norman F. *Po stopách moru: černá smrt a svět, který zrodila. Praha: BB art, 2005. ISBN 80-7341-416-3.*
- ČERNÝ, Karel. *Mor 1480-1730: epidemie v lékařských traktátech raného novověku. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2297-2. Dostupné také z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/reader.action?docID=1996763>.*
- ČERNÝ, Karel a Jiří M. HAVLÍK. *Jezuité a mor. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Knihnice Dějin a současnosti. ISBN 978-80-7106-967-6.*
- HOLÝ, Martin a Jiří MIKULEC. *Církev a smrt: institucionalizace smrti v raném novověku = Church and death : the institutionalization of death in the early modern times. Praha: Historický ústav, 2007. Folia Historica Bohemia. Supplementum. ISBN 978-80-7286-106-4.*
- KLESEL, Matěj. *Potěšitelný spis a prostá, ale však gruntovní zpráva z slova božího. Praha? : Šebestián Oks z Kolovsi?, 1564?.*

- Knihopis. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. San Francisco (Kalifornie): Wikimedia Foundation, 2002-, naposledy edit. 2017-12-03 [cit. 2018-05-15]. Česká verze. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Knihopis>.
- *KPS: Databáze Knihopis* [online databáze]. Praha: Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2018-05-15]. Dostupné z: <http://www.knihopis.cz/>.
- Morové epidemie v Českých zemích. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. San Francisco (Kalifornie): Wikimedia Foundation, 2002-, naposledy edit. 2018-02-13 [cit. 2018-05-15]. Česká verze. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Morov%C3%A9_epidemie_v_%C4%8Cesk%C3%BDch_zem%C3%ADch.
- *Ottův slovník naučný. 26. díl. U - Vusín*. Praha: J. Otto, 1907.
- PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *O útěše proti smrti: víra, smrt a spása v pohřebních kázáních v období konfesionalizace*. Praha: NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Obraz, komunikace, jednání. ISBN 978-80-7422-579-6.
- PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *Triumphus in mortem: pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*. České Budějovice: Veduta, 2008. ISBN 978-80-86829-39-5.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého*. Díl 5., [Podkrkonoší]. 3. nezm. vyd., 1. vyd. Praha: Argo, 1995. ISBN 80-85794-84-5.
- SLÁDEK, Miloš. *Vítr jest život člověka, aneb, Život a smrt v české barokní próze*. Praha: H & H, 2000. ISBN 80-86022-47-1.
- TOBOLKA, Zdeněk Václav. *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*. Díl II., část IV. Praha: Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků, 1948.

- VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod*. 2. vyd. Praha: Libri, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. Series Monographica 2. ISBN 978-80-7277-390-9.
- VOIT, Petr. *Minulost pražského knihtisku*. Praha: Státní knihovna ČSR, 1987.

Příloha 1: Záznamy starých tisků vyhledané v databázi NK CR za období 1520-1620

- Cislo knihopisu: K04277
[C.zaznamu: 000018184]
Pijesen tato provkrocenij hnewu Bozyho a pomsty ... / Mikulas Konac z Hodistkova. --
[Praha : Mikulas Konac z Hodistkova, kolem 1520?]. -- [1] list : il. ; 2
- Cislo knihopisu: K04315a
[C.zaznamu: 000006556]
Gruntownij a dokonaly Regiment | neb zprawa ... / Johann Kop Von Raumenthal. --
Praha : Jan Had, 1536. -- [IV] - CLXXXVII - [XV] ll. ; 2 [6]
- Cislo knihopisu: K04315
[C.zaznamu: 000006555]
Naiyasnieyssjmu kni zeti a panu Ferdynandowi. ... / Johann Kop von Raumenthal. --
Praha : Jan Had, 1536. -- [V] - CLXXXVII - [II] - [XIII] ll. ; 2
- Cislo knihopisu: K01771
[C.zaznamu: 000004221]
Lekarske a welmi vzitecnee: opatrowanij ... / Jan Cerny. -- Praha : Jan z Chocne,
1542. -- A4 - G4 [= XXVIII] ll. ; 8
- Cislo knihopisu: K03473
[C.zaznamu: 000005829]
Lekarske a welmi vzitecnee: opatrowanij proti neduhuom Mornijm... / Jan z Chocne.
-- Praha : Jan z Chocne, 1542. -- A4 - G4 [= XXVIII] ll. ; 8
- Cislo knihopisu: K09884
[C.zaznamu: 000009798]
Pijsen welmi potessena a prijkladna o Lidech z tohoto Sweta -- [Misto vydani neni
zname : nakladatel neni znamy, 1551-1600]. -- [I] l. ; 365 286 mm
- Cislo knihopisu: K17456
[C.zaznamu: 000017487]
Zrcadlo Wecneho Ziwota(!) | kteryz se Krestian do neho wzhledne -- [Misto vydani
neni zname : nakladatel neni znamy, 1551-1600]. -- A8 - C8 [= XXIV] ll. ; 8
- Cislo knihopisu: K15568
[C.zaznamu: 000015621]
[Patnacte kazani o mrtvych telich krestanskych ... / Johann Spangenberg. -- Praha : Jiri
Melantrich z Aventyna starsi, [1557?]. -- CXIII ll. ; 8
- Cislo knihopisu: K15569
[C.zaznamu: 000018549]
Patnacte Kazanij o Mrtvych Tielijch Krestianskych ... / Johann Spangenberg. -- Praha
: Jiri Melantrich z Aventyna starsi, 1560. -- CXIII ll. ; 8

- Cislo knihopisu: K19194
[C.zaznamu: 000019808]
Pisne na smrt Zikmunda Helta z Kementu.. -- Prostejov : Stepan Sefranek, [po 1564]
- Cislo knihopisu: K18748
[C.zaznamu: 000019306]
Kratke Naucenij z Slova Bozijho -- Praha : Jiri Melantrich z Aventyna, 1573. -- A - G12 - H2 [= 86] zachov. ll. : il. ; 12
- Cislo knihopisu: K15536
[C.zaznamu: 000015587]
Smrt a clovek, Prvni smrti prochazka casu morniho, Druha smrti prochazka casu morniho, Treti smrti prochazka casu morniho, Jirik Daciccky vytlacil, v Praze (:1582:), 1. A-D (:pisnicky:). -- Praha : Jiri Jakubuv Daciccky, 1582. -- fol. A-D
- Cislo knihopisu: K17455
[C.zaznamu: 000017486]
Zrcadlo Wecneho ziwota | ktery se Krestian do neho wzhledne -- Praha : Burian Valda, 1587. -- A8 - C8 - D4 [= XXVIII] ll. ; 8
- Cislo knihopisu: K02789
[C.zaznamu: 000005153]
Sectenij Rokuw od pocatku Sweta | pocnauc od Adama pro Linij Krysta Pana ... / Jan Gryll z Gryllova starsi. -- Praha : Jiri Cerny z Cerneho Mostu, 1588. -- [I] - XLVII ll. ; 4
- Cislo knihopisu: K19023
[C.zaznamu: 000019622]
Zrcadlo wecneho ziwota -- Praha : Burian Valda, 1592. -- A8 - C8 - D4 [= 28 ll.] ; 8
- Cislo knihopisu: K05931
[C.zaznamu: 000008011]
SOLILOQVIA DE Passione D. N. Iesu Christi ... / Martin Moller. -- Praha : Daniel Adam z Veleslavina, 1593. -- [XIII] - 621 - [I] str. ; 8
- Cislo knihopisu: K05948
[C.zaznamu: 000008027]
Smrt a zivot, jinak srovnani ziwota a smrti ... / Philippe Mornay, Seigneur Du Plessis-Marly. -- Praha : Jan Sedlcansky, 1594. -- 8
- Cislo knihopisu: K03924
[C.zaznamu: 000018424]
Potessenij W Tezkem Zarmutku postawene | pro Smrt nenadalau sweho mileho Manzela ... / Jan Kherner. -- Praha : Jan Schumann - dedicove, 1599. -- [IV] ll. ; 4
- Cislo knihopisu: K06792
[C.zaznamu: 000008854]
Pijsen Pohrebrij na Smrt Slowutneho Pana Brykcyho Zwonare z Cynperku ... / Sixt Palma Mocidlansky. -- Praha : Sixt Palma Mocidlansky, [1600?]. -- [IV] ll. ; 8

- Cislo knihopisu: K01420
[C.zaznamu: 000003921]
Spis kratky Edmunda Ka[m]piana Societatis IESV ... / Edmund Campianus. -- Praha : Jiri Cerny z Cerneho Mostu, 1601. -- A8 - B12 - F12 - G3 [= LXX] ll. ; 12
- Cislo knihopisu: K02977
[C.zaznamu: 000005333]
FLAGELLVM IVDAEORVM. Bic Zidowsky / To gest=NOwe weImi vzitecne dokazanj / ze Gezjss Krystus gest Bozij a Blahoslavene Panny Marye Syn ... / Ernst Ferdinand Hess. -- [Misto vydani neni zname : nakladatel neni znamy], 1603. -- [XXIII] - 232 str. ; 8
- Cislo knihopisu: K02978
[C.zaznamu: 000005334]
FLAGELLVM IVDAEORVM. Bic Zidowsky ... / Ernst Ferdinand Hess. -- [Misto vydani neni zname : nakladatel neni znamy], 1604. -- [XXIII] - 232 str. ; 8
- Cislo knihopisu: K01630
[C.zaznamu: 000004087]
Cztyry Poslednij Czloweka wecy ... / Frans Coster. -- Olomouc : Jiri Handl, 1606. -- [IV] - 201 [spr. 199] str. ; 12
- Cislo knihopisu: K16288
[C.zaznamu: 000016274]
Knjzka pekna a potessitedlna Pokud dobrj a Krestansstj rodicowe swych milych djtek ... oplakawati magj ... / Esaias Tribauer. -- Praha : Daniel Adam z Veleslavina - dedicove, 1607. -- (:):6, (*)5, A6 - Z6, Aa6 - Dd6 [= CLXXIX] ll. ; 12
- Cislo knihopisu: K17650
[C.zaznamu: 000002432]
Pisen pohrebni a napis hrobowni na smrt dewcicky Benigny K. Jiriho Hanuse dcerky. / Jiri Hanus z Kronenfeldu. -- [Praha : Pavel Sessius, 1607]. -- 8
- Cislo knihopisu: K17457
[C.zaznamu: 000017488]
Zrcadlo wicneho ziwota | ktery se Krestian do neho wzhledne -- Praha : Daniel Sedlcansky nejstarsi, 1607. -- A8 - C8 - D4 [= XXVIII] ll. ; 8
- Cislo knihopisu: K12044
[C.zaznamu: 000012089]
Pijsen Pohrebni, Na Smrt a pobozne w Krystu vsnutij | Vrozeneho Pana Jana Teyffle z Ceglperku -- Praha : Oldrich Valda, 1609. -- [VIII] ll. ; 16
- Cislo knihopisu: K06793
[C.zaznamu: 000008855]
Pisen pohrebni na smrt p. Hedwiky Smiricke z Hasenburku. W Praze u Sixta Palmy w 8. 1610. / Sixt Palma Mocidlansky. -- Praha : Sixt Palma Mocidlansky, 1610. -- 8

- Cislo knihopisu: K15776a
[C.zaznamu: 000015834]
[O ctyrech poslednich vecech cloveka ... / Matej Stribrsky. -- [Misto vydani neni znamo : nakladatel neni znamy], 1611. -- [A8] - D8 - E9 [= XLI] ll. ; 8
- Cislo knihopisu: K18067
[C.zaznamu: 000018619]
Duchownj Kljnot: To gest / Zwlasstnj a welice potessena z Swatych Pjsem s pilnostj wybrana powedenj: ... / Johann Gerhard. -- Praha : Jonata Bohutsky z Hranic, 1613. -- A-D12 [= 48] ll. ; 12
- Cislo knihopisu: K15927
[C.zaznamu: 000015993]
Pisen Jakuba Spaty (:syna mladsiho:) ... / Jakub Spata mladi. -- Hradec Kralove : Martin Kleinwechter, 1615
- Cislo knihopisu: K01462
[C.zaznamu: 000003932]
Rytmove od kneze Jana Carchesia Trebenickeho ... / Jan Carchesius. -- Hradec Kralove : Martin Kleinwechter, 1615
- Cislo knihopisu: K01414
[C.zaznamu: 000003913]
Patero Kazanj O Nemocy, kratkosti, mdlobe, ziwota y smrti ... / Matyas Campanus. -- Praha : Daniel Karolides z Karlsberka, 1616. -- A-L4-M2 [= 46] ll. ; 4
- Cislo knihopisu: K01649
[C.zaznamu: 000004108]
Ars bene, beateque moriendi ... / Matej Crocin. -- Hradec Kralove : [Martin Kleinwechter], 1618. -- 8
- Cislo knihopisu: K03859
[C.zaznamu: 000006180]
Posyla k stale trpeliwosti Pocestnym ... / Jan Kaupilius. -- Praha : Matej Pardubsky, 1619. -- A10 - B8 - Z8 - Aa8 - Bb2 - (?)2 [= CCVIII] ll. ; 8
- Cislo knihopisu: K01224
[C.zaznamu: 000003730]
Troge Kazanj: dwoge O newinnem a prebolestnem Vmucenj Pana a Spasytele ... / Blazej Borovsky z Borovna. -- [Hradec Kralove? : Martin Kleinwechter?], 1619. -- A8 - E8 - [F2] [= XLII] zachov. ll. ; 8